

**REGIONALNY
PROGRAM OPERACYJNY
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
NA LATA 2007-2013**

(projekt)

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
WPROWADZENIE	4
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	6
1.1. DIAGNOZA STANU OBECNEGO	6
1.1.1. Uwarunkowania przestrzenne regionu	6
1.1.2. Zasoby ludzkie i rynek pracy	8
1.1.3. Rozwój gospodarczy regionu	14
1.1.4. Infrastruktura techniczna	24
1.1.5. Infrastruktura społeczna	31
1.2. ANALIZA SWOT	36
1.3. WSPARCIE KRAJOWE I ZAGRANICZNE	42
1.3.1. Krajowa pomoc finansowa dla województwa podlaskiego w latach 1999 – 2005 ...	42
1.3.2. Zagraniczna pomoc finansowa dla województwa podlaskiego w latach 1999 – 2005	49
II. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	69
III. CELE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013	71
IV. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013 A NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA NA LATA 2007-2013	77
V. OSIE PRIORYTETOWE I DZIAŁANIA REALIZOWANE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013	80
OŚ PRIORYTETOWA I: Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie	80
OŚ PRIORYTETOWA II: Rozwój infrastruktury transportowej	83
OŚ PRIORYTETOWA III: Rozwój turystyki	87
OŚ PRIORYTETOWA IV: Społeczeństwo informacyjne	90
OŚ PRIORYTETOWA V: Rozwój infrastruktury ochrony środowiska	92
OŚ PRIORYTETOWA VI: Rozwój infrastruktury lokalnej	95
OŚ PRIORYTETOWA VII: Rozwój infrastruktury społecznej	98
OŚ PRIORYTETOWA VIII: Pomoc techniczna	101
VI. INDYKATYWNY PLAN FINANSOWY	104
VII. SYSTEM REALIZACJI REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013	108
VIII. OCENA PROGRAMU PRZED ROZPOCZĘCIEM REALIZACJI (OCENA EX- ANTE) WRAZ Z OCENĄ SPODZIEWANEGO EFEKTU MAKROEKONOMICZNEGO	118

IX. PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013	123
X. KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 – 2013	125
WYKAZ POJĘĆ UŻYTYCH W PROGRAMIE.....	130
WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W PROGRAMIE.....	140
ZAŁĄCZNIKI.....	142
WSKAŹNIKI KONTEKSTOWE.....	143

WPROWADZENIE

„Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” stanowi najistotniejszy instrument polityki regionalnej realizujący zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020”.

Cele oraz osie priorytetowe RPOWP są spójne z kierunkami rozwoju określonymi na poziomie kraju w „Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007-2013” oraz na poziomie Wspólnoty w „Polityce spójności wspierającej wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne Wytyczne Wspólnoty 2007-2013” oraz założeniach odnowionej Strategii Lizbońskiej.

Struktura oraz procedura realizacji programu uwzględnia zapisy Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Program, realizując jeden z trzech celów określonych w art. 3 w/w Rozporządzenia, jakim jest Konwergencja, podejmuje działania prowadzące do zmniejszenia dysproporcji gospodarczych, społecznych i terytorialnych na terenie Wspólnoty.

Krajową podstawę prawną do opracowania, wdrażania i realizacji dokumentu stanowi ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2006r. Nr 227, poz. 1658).

Zgodnie z zasadą subsydiarności - podstawową zasadą ustrojową Unii Europejskiej - Regionalne Programy Operacyjne w latach 2007-2013 powstają na poziomie województw, stanowiąc odpowiedź na konieczność efektywniejszego rozwiązywania najistotniejszych potrzeb każdego regionu. Tak pojęta idea decentralizacji stwarza możliwość zwiększenia przekazywanych środków finansowych oraz przeniesienia szeregu działań na poziom lokalny.

„Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” wskazuje cele i priorytetowe osie rozwoju, jakie województwo podlaskie będzie realizowało w nadchodzącym okresie programowania. Przedstawia również działania, z ich krótką charakterystyką. Realizacja RPOWP ma na celu zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju województwa podlaskiego w stosunku do reszty kraju.

Zapisy zawarte w RPO umożliwią realizację projektów infrastrukturalnych, a także projektów ukierunkowanych na wspieranie sektora MSP, które będą przygotowywane i realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, organizacje otoczenia biznesu oraz administrację rządową. Zasadniczą rolę odgrywać będzie właściwe wykorzystanie dotychczasowego doświadczenia przy wdrażaniu środków strukturalnych w latach 2004-2006 oraz wzajemnej wymiany tych doświadczeń, a także upowszechnianie tzw. dobrych praktyk na potrzeby nowego okresu programowania. Istotne znaczenie z punktu widzenia rozwoju województwa podlaskiego w latach 2007-2013 może mieć także instrument współpracy sektora prywatnego i publicznego w postaci partnerstwa publiczno-prywatnego.

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Dokument poddany został szerokim konsultacjom społecznym polegającym m.in. na organizacji konferencji regionalnych, w których udział wzięli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, partnerów społecznych i gospodarczych oraz innych instytucji istotnych z punktu widzenia rozwoju regionu.

I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

1.1. DIAGNOZA STANU OBECNEGO

1.1.1. Uwarunkowania przestrzenne regionu

Położenie. Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej części Polski. Sąsiaduje z województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim i na krótkim odcinku z lubelskim. Na północnym-wschodzie graniczy z Litwą (długość granicy ok. 100 km), a na wschodzie z Białorusią (ok. 250 km). Województwo podlaskie stanowi wewnętrzną (z Litwą) i zewnętrzną (z Białorusią) granicę Unii Europejskiej. Stolicą regionu jest miasto Białystok leżące w odległości ok. 180 km od stolicy kraju – Warszawy.

Województwo podlaskie zajmuje obszar 20 180 km², tj. 6,5% powierzchni całego kraju i jest szóstym pod względem wielkości województwem w Polsce. Podzielone jest na 14 powiatów ziemskich i 3 grodzkie oraz 118 gmin i 3304 sołectwa. Sieć osadniczą stanowi 36 miast i 3945 miejscowości wiejskich. Zgodnie z podziałem kraju wg Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), województwo podlaskie podzielone zostało także na dwa podregiony: białostocko-suwański oraz łomżyński¹.

Poziom urbanizacji. Gęstość zaludnienia województwa podlaskiego wynosi 59,4 osób/km² (średnia krajowa 122 osoby/km²; średnia w UE 25 - 118 osoby/km²), co plasuje je na 15 miejscu w kraju. Poziom urbanizacji (58,1%) należy do średnich w kraju, przy czym 45% ludności miejskiej województwa zamieszkuje w mieście Białymstoku. Gęstość sieci miejskiej wynosi 18 miast na 10 tys. km², co daje 15 miejsce w kraju.

Struktura zamieszkiwania charakteryzuje się dominacją ludności miejskiej – 48%. W gminach wiejskich zamieszkuje 33,5%, a w miejsko – wiejskich 18,5%. Wskaźniki średniego zaludnienia gmin są niższe od średnich krajowych o ok. 25 – 30%.

Sieć osadnicza. Miejska sieć osadnicza składa się z 36 miast, przy czym większe zagęszczenie sieci miast występuje w centralnej i zachodniej części województwa. Średnio na 1 miasto w województwie przypada ok. 14 tys. osób, co plasuje je na 7 miejscu wśród województw. W strukturze funkcjonalnej miejskiej sieci osadniczej wyróżniają się: wojewódzki ośrodek rozwoju – „europol” – miasto Białystok (291,7 tys. mieszkańców) oraz ponadregionalne ośrodki rozwoju – Suwałki (68,9 tys.) i Łomża (63,8 tys.). Gęstość zaludnienia obszarów miejskich jest silnie zróżnicowana i zależna od struktury zabudowy, wielkości obszaru zainwestowania w stosunku do administracyjnego oraz warunków fizjograficznych i waha się od 3 167 osób/km² w Białymstoku do 29 osób/km² w Suraziu. W ostatnim dziesięcioleciu występuje tendencja do przekształcania większych wsi gminnych

¹ - Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), opracowana na podstawie obowiązującej w krajach Unii Europejskiej Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS), wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2000 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 685). Wykorzystywana jest w procesie gromadzenia informacji, prowadzenia badań statystycznych oraz udostępniania ich wyników w przekrojach przestrzennych. Nomenklatura NTS dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na pięciu poziomach, z czego trzy określono jako poziomy regionalne (NTS 1 – obszar kraju, NTS 2 – 16 województw, NTS 3 – 45 podregionów) oraz dwa jako poziomy lokalne (NTS 4 – 314 powiatów ziemskich oraz 65 miast na prawach powiatów, NTS 5 – 2478 gmin).

o ukształtowanych historycznie tradycjach i strukturach przestrzennych miejskich – w miasta. Od 1990 r. ludność miast wzrosła o ok. 6,2%.

Z kolei sieć osadnicza obszarów wiejskich składa się z 3 947 jednostek charakteryzując się dużym zróżnicowaniem zaludnienia i zwartości zabudowy, zależnym od ukształtowanych historycznie stosunków własnościowych i naturalnych do zabudowy. Przeciętna wielkość zaludnienia wsi podlaskiej wynosi 125,4 osób. W układzie funkcjonalnym, w większości wsi dominuje funkcja rolnicza. 82 wsie pełnią funkcje siedzib gmin z rozwiniętymi funkcjami usługowymi, przypisanymi do tej funkcji oraz z niektórymi funkcjami gospodarczymi (obsługa rolnictwa i leśnictwa, lokalny przemysł, obsługa komunikacji i turystyki itp.).

Walory przyrodnicze. Województwo podlaskie jest regionem nizinnym (średnia wysokość ok. 150 m n.p.m.) niemal w całości położonym w dorzeczu Wisły. Głównymi rzekami są Narew, Biebrza i Bug. Ważnym elementem sieci hydrograficznej, stanowiąc przy tym szczególną wartość ekologiczną i rekreacyjną, jest kompleks jezior Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego oraz jezior w rejonie Rajgrodu. Największe z nich to Wigry, Hańcza, Szurpiły, Sajno, Dreństwo, Serwy, Necko, Rajgrodzkie. Stopień lesistości wynosi w województwie 29,3% (w kraju – 28,7%). Główne kompleksy leśne występują w północnej i wschodniej części województwa. Malownicze krajobrazy z bogactwem przyrody zachowanym w pierwotnym kształcie tworzy Puszcza Białowieska, Knyszyńska, Augustowska oraz Puszcza Kurpiowska. Region charakteryzuje się przy tym dużym stopniem czystości i naturalności środowiska przyrodniczego, o czym świadczyć może największy w Europie obszar bagien w dolinach rzek Narwi i Biebrzy oraz doliny rzek: Bugu z Nurcem, Narwi z Supraślą, Biebrzą i Pisą, Czarnej Hańczy, Rospudy i Szeszupy, będące terenami o unikalnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Obszary chronione. Nieprzeciętne walory przyrodnicze województwa podlaskiego objęto różnymi formami ochrony. W efekcie tego, w regionie funkcjonują 4 parki narodowe: Białowiecki, Biebrzański, Narwiański i Wigierski (w kraju - 23), 3 parki krajobrazowe: Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, oraz Suwalski Park Krajobrazowy (w kraju – 120), 89 rezerwatów przyrody (w kraju – 1385), 15 obszarów chronionego krajobrazu (w kraju – 445), 1641,4 ha użytków ekologicznych (w kraju – 6177 ha) oraz 2110 pomników przyrody (w kraju – 34385). Z uwagi na unikatowe walory przyrodnicze Białowiecki Park Narodowy został uznany przez UNESCO w 1977 r. za Światowy Rezerwat Biosfery, a od 1979 r. – jako jedyny polski obiekt przyrodniczy – znajduje się na liście Światowego Dziedzictwa Ludzkości. Od 1992 r., znaczna część Puszczy Białowieckiej funkcjonuje na liście jako – jeden z siedmiu na świecie i trzech w Europie – polsko-białoruski transgraniczny Obiekt Dziedzictwa Światowego UNESCO.

Wyróżnione w województwie tereny powiązano w spójny, wielkoprzestrzenny ekologiczny system obszarów chronionych, utrwalony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin, obejmujący ok. 32% powierzchni całego województwa (w kraju 30%); na 1 mieszkańca przypada 5335m² (w kraju 2429 m²). Jednocześnie, mając na uwadze unikatowe wartości przyrodnicze i kulturowe cały obszar województwa został także włączony do ekoregionu Zielone Płuca Polski (ZPP).

Ponadto, z uwagi na przywiązywanie przez Unię Europejską szczególnej wagi do wysokich standardów ochrony środowiska, wdrażanie Europejskiego Systemu Obszarów Chronionych w postaci sieci ekologicznej NATURA 2000² obejmuje ok. 26% powierzchni regionu.

Surowce. Województwo podlaskie nie należy do obszarów bogatych w surowce mineralne. Zasoby regionu to w większości złoża rud żelaza i pierwiastki ziem rzadkich (położonych na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego) – z uwagi na nieopłacalność wydobywania niepodlegające eksploatacji – oraz surowce skalne stanowiące bazę na potrzeby budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych.

Na terenie województwa pozyskiwane są surowce mineralne należące do kopalin pospolitych, w przeważającej części stanowiąc bazę surowców do rozwoju regionalnego przemysłu – kruszywa naturalne, żwiry, surowce ilaste ceramiki budowlanej, piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych, piaski kwarcowe do produkcji cegły wapienno-piaskowej, torfy, kreda pisząca oraz jeziorna.

W województwie podlaskim (w rejonie Augustowa i Supraśla) występują także lecznicze złoża lecznicze borowin.

1.1.2. Zasoby ludzkie i rynek pracy

Demografia. Liczba ludności województwa podlaskiego wynosiła na koniec 2005 r. 1.199,7 tys. osób (3,14% ludności kraju), co stawia je na 14 miejscu w Polsce. W porównaniu z 2000 r., gdy ilość mieszkańców wynosiła 1.210,7 tys., liczba ludności spadła o ok. 11 tys. Województwo podlaskie w latach 2000-2005 charakteryzowało się zatem ujemną dynamiką przyrostu ludności wynoszącą -0,9% (w kraju -0,25%), gdzie w 5 województwach Polsce Wschodniej dynamika wynosiła -0,7% (w Świętokrzyskim - 1,36%, przy wzroście w Warmińsko-Mazurskim 0,07%). Ludność miast osiągnęła stan 710,0 tys. tj. 59% ogółu ludności województwa. Na małą gęstość zaludnienia, wynoszącą 59,4 osób na km², olbrzymi wpływ ma niski stopień urbanizacji województwa.

Wśród czynników wpływających na liczbę ludności istotnym elementem jest także aspekt migracji. O ile zmniejszają się migracje wewnątrz województwa podlaskiego (w latach 2000-2005 na 1000 ludności z 9,1 do 8,2, przy stałej dla Polski Wschodniej 8,0 i wzrastającej dla kraju – z 7,7 do 8,3), o tyle migracje międzywojewódzkie i zagraniczne stale wzrastają. W 2000 r. saldo migracji dla województwa podlaskiego wynosiło ok. -1,6 tys. (współczynnik na 1000 ludności -1,3, przy średniej -0,5 dla Polski i -1,4 dla pięciu województw Polski Wschodniej), zaś w 2005 r. -1,9 tys. (-1,6 na 1000 ludności; Polska -0,3, Polska Wschodnia -1,8). Dynamika wzrostu migracji wyniosła w okresie 2005 do 2000 dla województwa podlaskiego 46% (Lubelskie – 65%, Świętokrzyskie – 8,4%). Szczególnie niekorzystne jest zjawisko migracji osób dobrze wykształconych, które potencjalnie mogłyby wzmacniać potencjał zasobów ludzkich regionu.

² - Stworzenie sieci NATURA 2000 jest jedynym obligującym prawnie i politycznie Polskę zadaniem w zakresie tworzenia sieci ekologicznych. Podstawą prawną tworzenia Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych są art. 3 i 10 Dyrektywy 43/92/EEC z 21 maja 1992 r. (z póź. zm.) w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.

Tabela nr 1. Prognoza ludności województwa podlaskiego oraz powiatów grodzkich w latach 2005-2030 (w tys.)

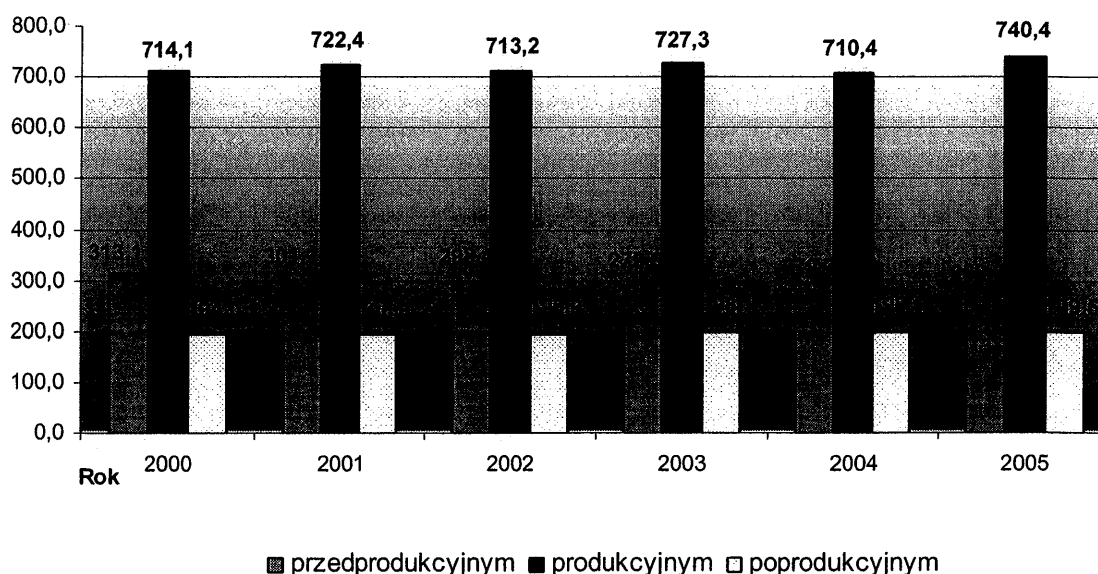
WOJEWÓDZTWO	2005*	2010	2015	2020	2025	2030
Podlaskie	1199,7	1189,9	1178,9	1165,5	1145,8	1118,4
m. Białystok	291,8	295,1	293,1	287,5	277,8	264,6
m. Suwałki	69,2	70,3	70,4	70,0	68,5	66,1
m. Łomża	63,8	63,7	63,0	61,9	60,0	57,3

Źródło: GUS 2004, Założenia prognozy ludności Polski na lata 2003-2030 za: www.stat.gov.pl (* 31.12.2005 r.)

Kierunki niekorzystnych zmian demograficznych lat 2000-2005, zgodnie z prognozami do 2030 r., mają się utrzymywać na mniej więcej stałym poziomie. Wciąż ma spadać liczba mieszkańców w województwie obejmując przede wszystkim wyludnianie się obszarów we wschodniej jego części. Jedynie systemowe zmiany na szczeblu krajowym, a w wymiarze regionalnym na poziomie wszystkich samorządów będą w stanie przeciwdziałać tym tendencjom.

Największym miastem i jednocześnie stolicą województwa podlaskiego jest liczący ponad 291,8 tys. mieszkańców Białystok. Pełni on rolę gospodarczego i naukowo-kulturalnego centrum północno-wschodniej Polski. Spośród pozostałych miast powyżej 50 tys. mieszkańców liczą tylko Suwałki (69,3 tys.) i Łomża (63,8 tys.). Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówkę, Zambrów i Sokółkę zamieszkuje ludność w przedziale od 20 tys. do 30 tys. mieszkańców. Pozostałe ośrodki to miasta małe - do 15 tys. mieszkańców. Wiejska sieć osadnicza charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem; średnio na jedną miejscowość wiejską przypada ok. 125,4 mieszkańców (w kraju 259).

Schemat nr 1. Struktura wiekowa ludności województwa podlaskiego (w tys.)

Struktura wiekowa mieszkańców województwa podlaskiego charakteryzuje się wyższym niż w całej Polsce odsetkiem ludności w wieku przedprodukcyjnym (województwo – 23,2%, Polska – 22%, UE – 16,4%) i poprodukcyjnym (województwo – 16,4%, Polska – 15%, UE – 16,5%) a także niższym odsetkiem ludności w wieku produkcyjnym (województwo – 60,35%, Polska – 63%, UE – 67,1%).

Specyfika społeczeństwa wielokulturowego. Województwo podlaskie jest regionem o wielokulturowym i wielonarodowościowym charakterze i najbardziej zróżnicowanym pod względem etnicznym w kraju. Zamieszkują tu, obok Polaków: Białorusini, Litwini, Ukraińcy, Tatarzy i Romowie. Różnorodność etniczna i narodowościowa ma swoje odbicie w licznych zabytkach kultury i architektury materialnej, w tym obiektach architektury ludowej oraz miejscach o dużym znaczeniu historycznym. Województwo podlaskie słynie ponadto z bogatej obrzędowości, mającej charakterystyczne cechy folkloru obszarów pogranicza kulturowego. W regionie funkcjonują liczne obiekty sakralne różnych wyznań; część z nich pełni przy tym funkcje sanktuariów pielgrzymkowych. Specyfika uwarunkowań regionalnych oraz troska instytucji państwowych i samorządowych o zachowanie charakteru wielokulturowego województwa, sprzyjają kultywowaniu tradycji i obrzędów przez przedstawicieli mniejszości.

Organizacje pozarządowe. Ideą rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest zwiększanie aktywności obywateli w ich działalności na rzecz dobra publicznego i społecznego, zarówno w relacjach między obywatelami i organizacjami pozarządowymi, jak i między organizacjami a organami władzy publicznej. Stąd tak istotny jest wzrost znaczenia i oddziaływania sieci wzajemnych powiązań między sferą publiczną i społeczeństwem. Realizacja tego celu możliwa będzie poprzez wspieranie budowy mechanizmów efektywnej współpracy III sektora z organami władzy publicznej, w tym organami samorządów wszystkich szczebli.

W 2002 r.³ funkcjonowało w Polsce ok. 41,5 tys. organizacji pozarządowych (w 2004 – 52 tys.), z czego 36,5 tys. stanowiły stowarzyszenia, 5 tys. fundacje (w 2004 odpowiednio – 45 tys. i 7 tys.). W województwie podlaskim w 2002 r. istniało ok. 1,3 tys., co dawało 13 miejsce w kraju (ok. 3%). Dla porównania, najwięcej organizacji pozarządowych zarejestrowanych było w województwie mazowieckim (7,2 tys.) i śląskim (4,5 tys.), najmniej w świętokrzyskim (1,1 tys.) i opolskim (0,8 tys.). W 2004 r. funkcjonowało w województwie podlaskim 1,6 tys. organizacji pozarządowych (mazowieckie – 9,6 tys., śląskie 5,6 tys.; świętokrzyskie – 1,3 tys., opolskie – 1,1 tys.), co dawało ponownie 13 miejsce w kraju (3%).

Wskaźnik liczby zarejestrowanych organizacji na 10 tys. mieszkańców wynosił w 2002 r. dla województwa podlaskiego 10,5 (8 miejsce w kraju), zaś w 2004 r. – 13,41 (miejsce 7).

Charakterystyczne, iż we wskazanym okresie dynamika przyrostu organizacji wyniosła – w przypadku województwa podlaskiego – 27% (6 miejsce w kraju). Największą dynamiką wykazały się opolskie (38%) i mazowieckie (34%), zaś pozostałe regiony Polski Wschodniej, z wyjątkiem świętokrzyskiego (najmniejszy przyrost – 18%), zanotowały zbliżoną dynamikę wzrostu liczby organizacji III sektora.

Struktura przestrzennego rozmieszczenia organizacji pozarządowych w województwie podlaskim (na 10 tys. mieszkańców) wskazuje, iż relatywnie największą aktywnością charakteryzowali się mieszkańcy obszarów północnej części regionu (Suwałki, powiaty

³ Dane w oparciu o raporty Stowarzyszenia KLON/JAWOR - *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych - Raport z badania 2002* oraz *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych - Raport z badania 2004* - wg rejestru REGON z 04.2002 i 09.2004 r.

sejneński, suwalski i augustowski), w mniejszym stopniu miasto Białystok i Łomża oraz południowo-wschodnia część województwa (powiaty hajnowski i bielski), zaś najmniejszą w częściach wschodniej i zachodniej (powiaty sokólski, kolneński i łomżyński).

Wykształcenie. Poziom wykształcenia mieszkańców stanowi o jakości i potencjale kapitału ludzkiego regionu. W przypadku województwa podlaskiego pozytywnym zjawiskiem jest trend stałego wzrostu poziomu wykształcenia ludności. W latach 1988-2002⁴ odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym wzrósł z niespełna 46% do ok. 61%. Bardziej istotne zmiany charakteryzowały pod tym względem mieszkańców wsi, którzy w szybszym tempie podwyższali swoje wykształcenie. Wskaźnik ten bowiem w przypadku ludności wiejskiej wzrósł z 27,9% w 1988 r. do 45% w 2002 r., podczas gdy w miastach z 61,3% w 1988 r. do 71,1% w 2002 r. Wciąż jednak, pomimo dynamicznego wzrostu wykształcenia na wsi, jej poziom pozostaje swoistą barierą dla przemian na wsi, nie sprzyja rozwojowi i racjonalizacji produkcji, a przy tym utrudnia skuteczną reorientację zawodową i podejmowanie nowych inicjatyw gospodarczych. Problemem jest także fakt, iż sieć placówek szkolnictwa skupia się w największych miastach, co również zmniejsza szanse na podniesienie poziomu edukacji.

Tabela nr 2. Poziom wykształcenia ludności w wieku 15 lat i więcej (w %)

Poziom wykształcenia	1988			2002		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
Wyższe	5,3	8,8	1,5	9,5	13,5	3,7
Średnie i policealne	22,9	33,4	11,0	32,1	39,9	20,7
Zasadnicze zawodowe	17,3	19,1	15,4	18,9	17,8	20,5
Podstawowe ukończone	40,6	33,2	49,0	32,2	24,1	44,0
Podstawowe nieukończone, bez wykształcenia szkolnego, nieustalone	13,8	5,6	23,1	7,3	4,7	11,1

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002 oraz Powszechny Spis Rolny 2002

Z roku na rok zauważa się przy tym szybki wzrost liczby studentów i absolwentów uczelni wyższych. Wśród tej grupy osób wykształcenie traktowane jest jako forma zabezpieczenia przed bezrobociem oraz korzystniejsza perspektywa zawodowa. W omawianym okresie najbardziej dynamiczny przyrost charakteryzował grupę osób z wykształceniem wyższym, których udział w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej zwiększył się z 5,3% do 9,5% (8-9 miejsce w Polsce, przy średniej krajowej 10,2%), przy czym wykształcenie wyższe posiadało w 2002 r. 13,5% ludności miejskiej wobec 8,8% w 1988 r., zaś w przypadku mieszkańców wsi z wykształceniem wyższym odsetek ten wynosił odpowiednio 3,7% i 1,5%.

Zauważa się przy tym, iż kobiety częściej niż mężczyźni kończyły szkoły wyższe (10,2% kobiet i 8,0% mężczyzn) oraz średnie i policealne (odpowiednio 34,6% i 26,8%). Z kolei mężczyźni przeważali wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (23,8% mężczyzn i 12,8% kobiet).

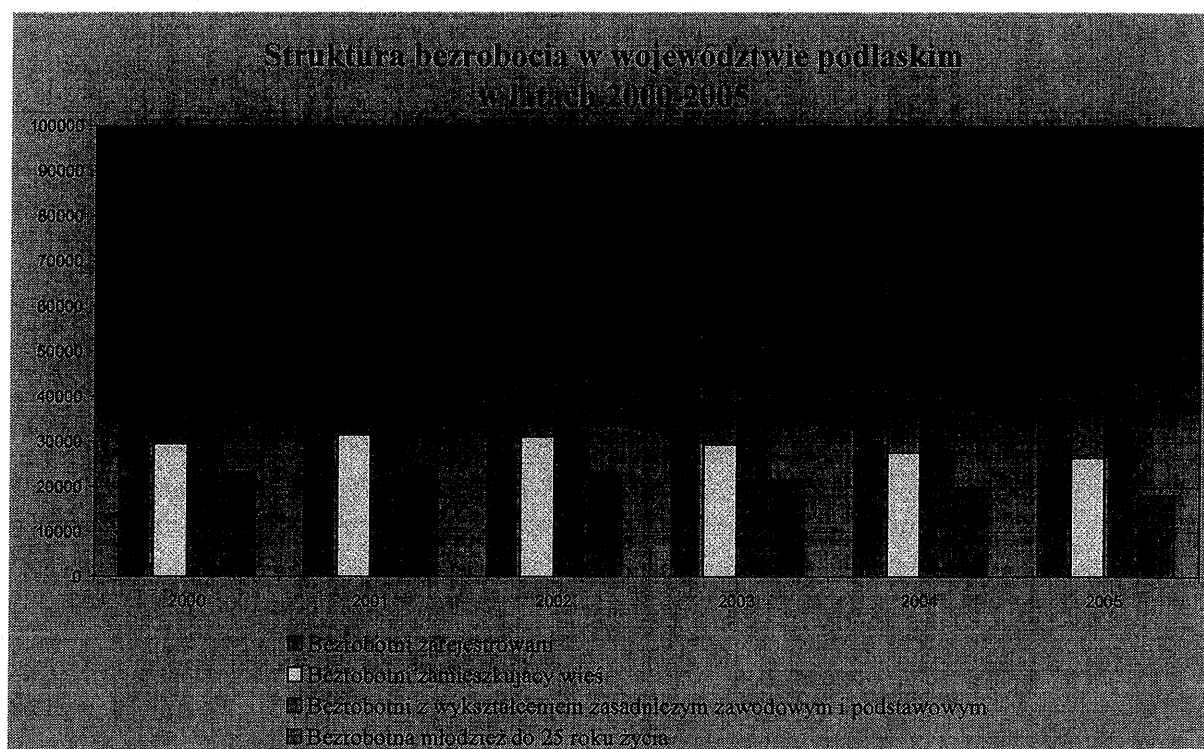
⁴ - Źródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 r. oraz Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002 r.

Jednym z najważniejszych instrumentów mających na celu zwiększenie aktywności zawodowej osób znajdujących się już w wieku produkcyjnym są działania ukierunkowane na tzw. kształcenie ustawiczne, w tym poprzez system CKP/ CKU. Dane z 2002 r. wskazywały przy tym, iż ponad 19% spośród ludności w wieku 13 lat i więcej kontynuowało naukę, w tym 15,4% w trybie dziennym i 3,9% w trybie wieczorowym, zaocznym i eksternistycznym.

Rynek pracy. Bezrobocie. W I kwartale 2006 r. wg BAEL aktywność ekonomiczna osób w wieku 15 lat i więcej w województwie podlaskim wyniosła ogółem 882,0 tys. osób (w tym aktywnych zawodowo 482,0 tys. w tym pracujących 408,0 tys i 74,0 tys. bezrobotnych), natomiast biernych zawodowo było 400,0 tys. osób. W porównaniu z I kwartałem 2005 r. liczba osób aktywnych zawodowo zmniejszyła się o 14,0 tys. (tj. o 2,8%); zmniejszyła się również liczba biernych zawodowo - o 14,0 tys. osób (tj. o 3,4%).

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w sierpniu 2006 r. osiągnęło poziom 94404 osób, co oznacza wzrost o 3,3% w porównaniu z sierpniem 2005 r. W sektorze publicznym przeciętne zatrudnienie w sierpniu 2006 r. wyniosło 12438 osób, co oznacza spadek o 5,8% w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku natomiast w sektorze prywatnym ukształtowało się na poziomie 81966 osób i wzrosło o 5,0 % w stosunku do zanotowanego rok wcześniej.

Schemat nr 2. Struktura bezrobocia w województwie podlaskim w latach 2000-2005

Źródło: GUS – opracowanie własne Urzędu Marszałkowskiego

W końcu sierpnia 2006 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa podlaskiego wynosiła 63121 osoby i była niższa niż przed rokiem (o 6672 osoby, tj. o 9,7%). Spośród ogółu bezrobotnych 53,0 % stanowiły kobiety (przed rokiem – 51,4%) a 36,0 % to mieszkańcy wsi (w 2005 r. – 35,9%), 90,0% nie posiadało prawa do zasiłku (rok wcześniej – 90,1%).

W końcu czerwca 2006 roku najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lat (26,2% ogółu). Drugą pod względem liczebności grupę stanowili bezrobotni w wieku 45-54 lata (24,1% ogółu). Najmniej liczna grupa wśród bezrobotnych to osoby w wieku 60-64 lata (1,2% ogółu).

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w końcu czerwca 2006 roku najwięcej osób posiadało wykształcenie gimnazjalne i niżej (20663 osób – 31,3% ogółu) oraz zasadnicze zawodowe (17777– 27,5% ogółu). Najmniej bezrobotnych to absolwenci szkół wyższych – 4229 osób 6,5% ogółu.

W końcu sierpnia 2006 r. stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 13,5% (UE – 8,7%) i zmniejszyła się w stosunku do zanotowanej w analogicznym okresie poprzedniego roku (o 0,1 pkt),

W sierpniu 2006 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ukształtowało się na poziomie 2237,62 zł, tj. wyższym o 6,9 % niż przed rokiem. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w czerwcu 2006 r. ukształtowało się na poziomie 2160,47 zł, tj. o 5,3% wyższym niż przed rokiem. W sektorze prywatnym przeciętna miesięczna płaca brutto w sierpniu 2006 r. wyniosła 2166,80zł i była wyższa o 537,49 zł, niż w sektorze publicznym. W stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego przeciętne wynagrodzenie w sektorze prywatnym zwiększyło się o 8,4%, zaś w sektorze publicznym o 1,8%*.

Tabela nr 3. Regionalny rynek pracy – w podziale na powiaty w latach 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Województwo podlaskie	200814	186310	188343	13,8	15,1	16,1	1675,71	1958,00	2107,50
augustowski	7865	7204	7796	18,4	19,1	21,0	b.d.	2349,22	2531,42
białostocki	14818	13525	15258	14,1	16,2	17,2	b.d.	1708,40	1833,86
bielski	9185	8187	8207	9,2	8,9	10,3	b.d.	1785,87	2005,19
hajnowski	9557	8214	8892	10,1	10,7	11,3	b.d.	1689,69	1810,80
moniecki	3595	3499	3503	10,2	9,3	12,3	b.d.	1784,58	1956,54
sejneński	2112	1982	1984	19,3	20,0	24,6	b.d.	1778,57	1889,23
siemiatycki	5608	5139	5051	7,2	7,6	9,6	b.d.	1778,46	1912,02
sokólski	8753	7751	7943	14,8	15,8	17,5	b.d.	1769,61	1898,66
suwalski	2348	2423	2360	12,3	14,4	16,2	b.d.	1771,43	1974,64
grajewski	6155	5805	5800	21,3	21,5	25,3	b.d.	2079,11	2206,24
kolneński	3663	3307	3201	16,9	17,6	20,9	b.d.	1742,78	1903,10
łomżyński	3173	3050	3229	14,1	14,0	15,9	b.d.	1881,91	1989,40
wysokomazowiecki	6535	6321	6531	10,0	10,2	12,5	b.d.	1806,90	1949,15
zambrowski	5662	5204	5119	16,0	16,9	19,7	b.d.	1742,30	1840,20
Miasta na prawach powiatu:									
Białystok	80624	75861	74452	11,7	14,2	13,3	b.d.	2087,45	2281,63

* dane WUP w Białymstoku

Suwałki	14118	13239	16189	18,9	23,7	20,1	b.d.	1908,06	1977,27
Łomża	17043	15599	12828	21,6	23,1	21,2	b.d.	1895,81	1944,97

* wg faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie

źródło: US Białystok

Przedstawione dane wykazują duże zróżnicowanie wewnątrzwojewódzkie. Jednocześnie nie istnieje powiązanie między stopą bezrobocia, a miesięcznym wynagrodzeniem brutto. W skali całego województwa dostrzega się niskie rejestrowane bezrobocie, przy jednoczesnym występowaniu niskiego miesięcznego wynagrodzenia brutto w stosunku do średniej krajowej. Sytuacja ta potwierdza występowanie ukrytego bezrobocia.

1.1.3. Rozwój gospodarczy regionu

Poziom technologiczny oraz stopień innowacyjności większości przemysłu jest stosunkowo niski. Niski jest również stopień wykorzystania znacznej części majątku produkcyjnego. Ponadto występuje niewielkie zainteresowanie kapitału zagranicznego i krajowego inwestowaniem w województwie podlaskim.

W strukturze gospodarki w 2004 r. 44,7% udziału mają usługi rynkowe (w 2000 r. - 46,3%), 17,8% przemysł (w 2000 r. - 18,4%), 19,9% usługi nierynkowe (w 2000 r. - 19,0%), a 12,1% (najwyższy wskaźnik w kraju) rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo mierzone wytworzoną wartością dodaną brutto (w 2000 r. - 9,9%). Znaczącym działem gospodarki województwa podlaskiego jest rolnictwo, równomiernie rozmieszczone w stosunku do bazy surowcowej. Zaznaczyć jednak należy, iż poziom infrastruktury technicznej na wsi wciąż jest niedostatecznie rozwinięty w stosunku do potrzeb mieszkańców.

Z uwagi na sieć ekologiczną NATURA 2000 i współfinansowania obszarów tej sieci przez Unię Europejską, istnieje konieczność niwelowania skutków ekonomicznych związanych z ochroną środowiska (zaprzestanie i nierozwijalne uciążliwej produkcji) poprzez rozwój alternatywnych kierunków rozwoju gospodarczego np.: zrównoważonej turystyki, wielofunkcyjnego leśnictwa, rolnictwa ekstensywnego.

Ponadto, szans rozwoju sektora produkcyjnego upatrywać należy w wysokiej jakościowo bazie surowcowej dla przetwórstwa rolniczego, utrwalonej tradycji produkcyjnej i eksportowej w niektórych dziedzinach przemysłu (np. mleczarski, mięsny, piwowarski, tytoniowy, włókienniczy, drzewny), bliskości i dobrym powiązaniu z chłonnym rynkiem „wschodnim”, znacznym potencjale naukowo-badawczym szkolnictwa wyższego oraz jakości środowiska korzystnym dla przemysłów wysokich technologii.

PKB i wartość dodana brutto. Województwo podlaskie charakteryzuje się jednym z najniższych poziomów rozwoju gospodarczego. W 2003 roku wartość wytworzonego PKB wynosiła 19 424 mln zł, co stanowiło 2,4% PKB dla Polski⁵. Średnia wartość PKB na osobę w 2003 roku w regionie wynosiła 16 105 zł, co stanowiło około 75,4% średniej krajowej.

W latach 1995-2003 województwo podlaskie jako jedno z czterech regionów (jedynie mazowieckie i wielkopolskie zwiększyły swoje udziały w produkcji krajowym brutto) zachowało swój procentowy udział w krajowym PKB – utrzymując stałą wzrostu na poziomie

⁵ Źródło: Rocznik statystyczny województwa podlaskiego, Białystok 2005; Biuletyn statystyczny województwa podlaskiego, Białystok 2005.

2,4%. Systematycznie także przesunęło się z lokaty 16 w 1995 r. na 14 w 2003 r. pod względem wielkości PKB. De facto oznacza to proporcjonalnie większy wzrost gospodarczy regionu w skali kraju w porównaniu z większością innych regionów.

Podobnie jak w kraju, także w województwie podlaskim w latach 1995-2003 nastąpiły istotne zmiany w strukturze rodzajowej gospodarki – zmniejszył się udział przemysłu oraz rolnictwa na rzecz usług, zwłaszcza usług rynkowych. W 2003 r. przemysł stanowił 18,1% (UE – 20,6%), zaś usługi 67,1% (UE – 71,5%) wartości dodanej brutto. Udział rolnictwa na przestrzeni lat obniżył się z 16,0% w 1995 r. do 9,2% w 2003 r. (UE – 1,9%).

Wartość produkcji sprzedanej przemysłu w 2004 r. osiągnęła wartość 1 079,5 mln zł, a jej wartość w przeliczeniu na 1 mieszkańca ustawia je na 15 miejscu w Polsce.

Rolnictwo. Województwo podlaskie to region o charakterze rolniczym. Wg danych GUS, w 2005 roku użytki rolne stanowiły 54,0% (wobec 54,8% w 2004 r.) powierzchni województwa. Rolnictwo prawie w całości związane jest z sektorem prywatnym, w którego użytkowaniu znajduje się 98,5% (98,3% w 2004 r.) użytków rolnych. W regionie funkcjonuje ok. 111 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych, których przeciętna powierzchnia użytków rolnych przypadających na jedno gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – charakteryzując się stałą dynamiką wzrostu – w 2005 r. wynosiła 11,5 ha (11,3 ha w 2004 r.).

Tabela nr 4. Liczba i wielkość indywidualnych gospodarstw rolnych

Obszar	ogółem	do 1 ha	powyżej 1ha	1 - 2 ha	2 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 20 ha	20 - 50 ha	50 - 100 ha	100 ha i więcej
Polska	2839664	987887	1851777	484194	593758	402944	256945	94622	14166	5148
Podlaskie	116055	21150	94905	13580	16848	22801	29273	11592	662	149

Źródło: GUS 2004

Na terenie województwa podlaskiego znajdowało się w 2005 r. 13,8% krajowego pogłowia bydła i 4,8% trzody chlewnej (w 2004 r. odpowiednio – 13,5% i 4,8%). Odnotowano przy tym najwyższą obsadę bydła na 100 ha użytków rolnych - 68 sztuk wobec 34 w kraju (w 2004 r. odpowiednio - 63 sztuki wobec 32 w kraju), zaś obsada trzody chlewnej kształtowała się poniżej średniej krajowej - 82 sztuk wobec 118 w kraju (w 2004 r. – odpowiednio 75 sztuk wobec 107 w kraju). W 2004 r. województwo podlaskie wytworzyło 5,8% krajowej produkcji globalnej rolnictwa i 5,6% towarowej produkcji rolniczej (w 2003 r. – 5,9% oraz 5,7%). W strukturze towarowej produkcji rolniczej przeważała produkcja zwierzęca (86,3% wobec 86,9% w 2003 r.), z dużym udziałem produkcji mleka oraz żywca wieprzowego.

W ciągu ostatnich lat w województwie podlaskim zwiększa się pogłowie bydła mlecznego oraz średnia wielkość gospodarstwa. Proces ten przebiega jednak wolno, a w momencie wprowadzenia dopłat bezpośrednich do ziemi oraz kwotowania produkcji mleka nastąpiło jego spowolnienie.

W województwie podlaskim działa Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie wraz z siecią powiatowych zespołów doradztwa, do której głównych zadań należy

doradztwo prowadzenia nowych odmian i technologii produkcji oraz pomoc w pozyskiwaniu środków unijnych, co ze względu na rolniczy charakter regionu ma szczególne znaczenie. Ośrodek znany jest w kraju dzięki organizacji licznych targów i wystaw rolniczych o znaczeniu ogólnokrajowym.

Gleby w województwie podlaskim nie są żyzne (zbyt mała zawartość próchnicy i duże zakwaszenie), a klimat jest bardzo niestabilny. Największy odsetek stanowią grunty IV i V klasy bonitacyjnej. W strukturze użytków rolnych występuje największy w Polsce udział łąk i pastwisk, które stanowią 35,1% powierzchni użytków rolnych, natomiast bardzo mało jest sadów (0,3%) oraz mniejszy od przeciętnego w kraju, odsetek gruntów ornych (64,6%). W produkcji roślinnej przeważa, podobnie jak w kraju, uprawa roślin mało pracochłonnych, w tym głównie zbóż i ziemniaków. Poziom zanieczyszczenia gleb jest niski, a czyste ekologicznie obszary stwarzają potencjalne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Duży areał użytków zielonych stwarza warunki do hodowli bydła, głównie mlecznego. Obsada bydła wykazuje tendencję wzrostową (na 100 ha użytków rolnych najwyższa w kraju – 66,1 sztuk). Udział krów w pogłowie bydła ogółem wynosił w 2004 r. 54,5% (w kraju – 52,4%). Pod względem produkcji mleka region zajmuje istotną pozycję w kraju.

Niestety, mimo dobrze rozwiniętego rolnictwa i nieustannego procesu unowocześniania, wysoki udział w strukturze gospodarki regionu jako gałęzi o niskiej efektywności jest niekorzystne i wpływa na niski wskaźnik produktu krajowego brutto województwa.

Przemysł. Przemysł województwa podlaskiego związany jest głównie z dominującym rolnictwem, a kluczową pozycję – w strukturze działowej przemysłu udział 44% – zajmuje produkcja i przetwórstwo artykułów spożywczych i napojów. W regionie przetwarzane są głównie rodzime surowce. W przetwórstwie rolno – spożywczym wiodące są przemysły: mięsny, owocowo – warzywny, piwowarski, spirytusowy i młynarski oraz najlepiej rozwinięte przetwórstwo mleka. Podlaskie mleczarnie są największymi i najnowocześniejszymi wytwórniami produktów mlecznych w kraju. Część produkcji importuje się na bardzo wymagające rynki Europy Zachodniej.

Pomimo, iż przemysł to przede wszystkim produkcja i przetwórstwo artykułów spożywczych (55,9 %), istotne znaczenie ma również produkcja maszyn i urządzeń (4,3 % udziału w produkcji przemysłu), produkcja tkanin (7 %) oraz drewna i wyrobów z drewna (11,8 %). Stosunkowo niski jest jednak poziom technologiczny przemysłu.

Z wyjątkiem przetwórstwa rolniczego, równomiernie rozmieszczonego w stosunku do bazy surowcowej, największe ogniska przemysłu skupione są w największych miastach województwa – Białymstoku - największym ośrodku przemysłowym regionu (z rozwiniętym przemysłem budowlanym, lekkim, elektromaszynowym i spożywczym) oraz w Łomży i Suwałkach.

Głównym rynkiem zbytu dla towarów podlaskich przedsiębiorstw jest aglomeracja warszawska ze względu na chłonność rynku oraz bliskie położenie.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. zdefiniowała wiodące obszary rozwoju gospodarczego regionu opierając je na priorytetowych działaniach prorozwojowych na najsilniejszych i najaktywniejszych branżach przemysłowych regionu. Klastrowe obszary wsparcia objęły zatem przemysły mleczny i maszynowy (produkcja maszyn rolniczych)⁶ oraz

⁶ W ramach projektu *Rozwój Klastrow Przemysłowych (INCLUD)* w obszarze CADSES finansowanego z Programu Interreg III B (program trwający od maja 2003 r. do grudnia 2004) i przeprowadzonej analizy ukierunkowanej na stworzenie koncepcji organizacji, promocji i rozwoju klastrow m.in. w województwie podlaskim, wytypowane zostały dwie wiodące

przemysł drzewny (w tym meblarski). Szczególna uwaga została też poświęcona potencjalnej wiodącej branży rozwoju województwa podlaskiego - turystyce, która choć nie stanowi dominującej gałęzi gospodarki, a jej udział w budowaniu regionalnego PKB nie jest zbyt znaczący, traktowana jest jako niewykorzystywany potencjał regionu, który przy odpowiednim wsparciu korzystnie może wpłynąć na rozwój gospodarczy województwa.

Przedsiębiorstwa i instytucje otoczenia biznesu. Według danych GUS w 2005 roku w województwie podlaskim zarejestrowanych było 88,9 tys. podmiotów gospodarki narodowej (gdy w 2000 r. - 85,8 tys., a w 2003 r. - 96,9 tys.), z tego 96,4% w sektorze prywatnym.

Duże znaczenie w gospodarce regionu odgrywa sektor małych i średnich przedsiębiorstw, którego udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wynosi 99,8%. Ich rozkład terytorialny jest bardzo nierównomierny. Główne skupiska MSP koncentrują się w miastach. Podstawowymi barierami ich szybkiego rozwoju są: brak własnych środków oraz niedobór zewnętrznych źródeł finansowania, trudności z uzyskaniem kredytu, bariery rynkowe obejmujące popyt na rynku wewnętrznym i rynkach zagranicznych oraz konkurencję, bariery związane z zasobami pracy (niewłaściwe przygotowanie zawodowe pracowników, brak środków na sfinansowanie szkoleń i kursów dla zatrudnionych).

Istotne znaczenie dla rozwoju gospodarczego mają instytucje wsparcia biznesu (finansowe, ubezpieczeniowe, świadczące usługi doradcze, targowo – promocyjne, zajmujące się obrotem nieruchomości, naukowo-badawcze), których zadaniem jest tworzenie korzystnego klimatu dla przedsiębiorczości. Na terenie całego województwa podlaskiego działa łącznie 26 instytucji okołobiznesowych, w tym 5 o profilu funduszy finansowych - pożyczkowych, poręczeniowych i kredytowych, z tego jeden działający w obszarze podwyższonego ryzyka *venture capital* (stanowi to ok. 4% działających w kraju), 3 centra transferu technologii (ok. 7%), 17 ośrodków szkoleniowo-doradczych (ok. 6%) oraz 1 park naukowo-technologiczny. Łączna ilość instytucji okołobiznesowych w regionie stanowi ok. 4,6% ogółu tego typu instytucji w kraju i sytuuje województwo na 13 miejsce.

Istotnym ograniczeniem w efektywnym wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości w regionie jest nie tylko ograniczona ilość podmiotów działających na rzecz biznesu, ale także ich nierównomierne rozmieszczenie. W układzie terytorialnym tego typu ośrodki koncentrują się głównie w większych miastach, a ich oddziaływanie zwłaszcza na obszarach wiejskich jest mocno ograniczone. Większość podmiotów sfery otoczenia biznesu funkcjonuje w trzech największych miastach regionu – Białymstoku, Łomży i Suwałkach. Najwięcej jednostek otoczenia biznesu zarejestrowanych jest jednak w stolicy województwa, Białymstoku, który pełni funkcję centrum działalności gospodarczej w regionie.

Handel zagraniczny. Aktywność województwa podlaskiego w obrotach handlu zagranicznego jest obrazem stanu rozwoju gospodarczego regionu i pozostaje relatywnie jedną z najniższych w kraju. Przygraniczne położenie, choć mogłoby odgrywać znaczącą rolę w rozwoju obrotów handlowych województwa i z punktu widzenia regionu istotne znaczenie wciąż ma, ze względu na stopień rozwoju województwa nie stanowi dziś znaczącego udziału w skali kraju.

branże przemysłowe w regionie, które mogłyby tworzyć potencjalne klastry tj. przemysł mleczny i maszynowy (produkcja maszyn rolniczych).

Wartość eksportu *per capita* w 2000 r. wyniosła 338 USD (UE – 5229,2 USD), importu – 355 USD (UE - 5327,2 USD), zaś w 2004 r. - 862 USD (UE – 7912,9USD), importu – 695 USD⁷ (UE – 7841,6 USD). Zmiana wartości stanowiła 2,5-krotny wzrost (4 miejsce w kraju) przy średniej rocznej dynamice wzrostu wartości eksportu w latach 2000-2004 w wysokości 26,7% (4 miejsce w kraju, powyżej średniej krajowej). W kategoriach bezwzględnych wartość eksportu wyniosła w 2004 r. 624,6 mln USD, przy dynamice wzrostu w porównaniu do 2000 r. w wysokości 172,7% (1 miejsce w kraju).

Szczególny udział w eksporcie województwa miały produkty rolne i spożywcze wynosząc w latach 2002 i 2004 odpowiednio 23,4% i 27,2% (1 msc w kraju), wykazując przy tym w swoim udziale stałe tendencje wzrostowe.

Struktura odbiorców podlaskiego eksportu wskazuje, iż w 2004 r. eksport województwa podlaskiego ukierunkowany był na rynki Unii Europejskiej w ok. 73%⁸ (import stamtąd stanowił ok. 52%), zaś na obszar Rosji, Ukrainy i Białorusi w ok. 17,5% (przy imporcie ok. 32% - co w obu przypadkach stawiało województwo podlaskie na 1 miejscu w kraju).

Suma wartości eksportu i importu *per capita* wyniosła w 2004 r. 1556 USD (14 pozycja)

Pomimo jednak znacznych zmian w strukturze handlowej i stałych wzrostów, zwłaszcza w eksporcie, udział województwa wciąż stanowił niewielką część handlu całego kraju – i w 2000 r. wynosił 1,3% w eksporcie, zaś w 2004 r. wskaźnik ten przekraczał 1,5%, w imporcie 2000 – 09%, 2004 – 1,1%.

Można zatem przyjąć, iż z jednej strony mamy do czynienia ze stałym wzrostem powiązań z rynkiem UE, który w ramach jednolitego rynku jest tendencją zupełnie naturalną, zaś w zakresie kontaktów i wymiany handlowej z krajami wschodnimi wciąż charakteryzuje się swoistą specyfiką położenia przygranicznego.

Przestrzeń innowacyjna i badawczo-rozwojowa. Jednym z najistotniejszych elementów podnoszenia konkurencyjności regionu jest poziom innowacyjnego rozwoju województwa. Określają go m.in. wskaźniki inwestycji w obszarach innowacyjności, w tym w gospodarce oraz sferze badawczo-rozwojowej. Elementy trwałych przewag konkurencyjnych warunkuje także obecność i funkcjonalność instytucji wspierających, zarówno prace B+R, jak i ich wdrażanie. Województwo podlaskie należy do najmniej rozwiniętych pod tym względem regionów w Polsce.

W zakresie inwestycji w przedsiębiorstwach przemysłowych, nakłady na działalność innowacyjną wyniosły od 138,4 mln zł w 2000 r. do 276,7 mln zł w 2003 r. i 246,4 mln zł w 2004 r. Stanowiło to ok. 1,6-1,8% wszystkich nakładów w Polsce sytuując region na 14-15 miejscu w kraju. Z kolei nakłady na działalność badawczo-rozwojową w regionie wyniosły w 2000 r. 36,3 mln zł, by w 2004 r. osiągnąć pułap 51,5 mln zł (1% i 13 miejsce w skali kraju; dla porównania nakłady na B+R na Mazowszu wyniosły ok. 44%, w Małopolsce ok. 12,5%). Zatrudnienie w sektorze B+R utrzymywało od 2000 r. tendencję wzrostową i wyniosło w 2004 r. 2,4 tys. (1,9% krajowego zatrudnienia), przy czym wskaźnik pracowników na 1000 osób aktywnych zawodowo – 1,8 (przy 3,6 w kraju).

⁷ Za: *Handel zagraniczny Małopolski. Metodologia badań oraz analiza obrotów w latach 2000-2004*, K.Gawlikowska-Hueckel, S.Umiński, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2005.

⁸ W 2001 r. eksport województwa podlaskiego do krajów UE miał wynosić ok. 53%, zaś na rynki wschodnie (kraje b. ZSRR) ok. 35% - dane za: *Profil wrażliwości gospodarki regionalnej na integrację Unią Europejską – województwo podlaskie*, (red.) S. Umiński, Instytut Badań Nad Gospodarką, Gdańsk 2003.

Należy zauważyć jednocześnie, iż w okresie 2000-2004 liczba jednostek badawczo-rozwojowych wzrosła w województwie podlaskim z 8 w 2000 r. do 21 w 2004 r. (2,2% wszystkich działających w kraju). Pozytywnym zjawiskiem jest także struktura wydatków w sektorze badawczo-rozwojowym. W 2004 r. 43,4% (2003 r. - 31,1%) nakładów B+R przeznaczonych było w regionie na wydatki inwestycyjne (2 wynik w kraju po województwie lubuskim), zaś 56,6% (2003 r. - 68,9%) stanowiły wydatki bieżące. Średnia wydatków na inwestycje znacznie przekraczała zatem średnią krajową wynoszącą jedynie 19,8% (2003 r. - 14,5%).

Ogólny stan zaplecza badawczo-rozwojowego Podlasia pozostawia jednak wiele do życzenia: wciąż niewielka jest liczba jednostek zajmujących się działalnością B+R, niskie są nakłady na B+R, a jednocześnie wciąż niskie pozostaje wykorzystanie potencjału naukowego. Brak jest przy tym jasnych perspektyw do tworzenia nowych jednostek naukowych. Najsilniejszym ośrodkiem badawczo-rozwojowym, który prowadzi badania o charakterze innowacyjnym jest Akademia Medyczna w Białymstoku. Nie są w stanie tego zmienić, jak na razie, instytucje wspierające współpracę między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką, które działają w regionie: Park Naukowo-Technologiczny Polska-Wschód z siedzibą w Suwałkach oraz trzy ośrodki związane z transferem technologii - Wschodni Ośrodek Transferu Technologii (przy Uniwersytecie w Białymstoku), Centrum Innowacji i Transferu Technologii (przy Politechnice Białostockiej) oraz Rada Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT w Białymstoku. Ten stan rzeczy z pewnością przyczynia się do niskiej innowacyjności regionu.

Inwestycje. Województwo podlaskie charakteryzuje się niskim nakładem inwestycji zewnętrznych, w tym zagranicznych. Według danych szacunkowych PAIiIZ 2005, spośród ogólnej liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Polsce do 2004 r., jedynie 1,6% z nich ulokowanych zostało w województwie podlaskim⁹. Niekorzystną sytuację podkreśla fakt, iż w 2004 r. oprócz zerowego poziomu inwestycji zagranicznych w województwie podlaskim zerowe było również zainteresowanie możliwością inwestowania w regionie. Oznacza to, iż region nie jest brany pod uwagę w analizach lokalizacyjnych sporządzanych przez potencjalnych inwestorów ściągających do Polski. Pewną szansą dla regionu stanowi fakt, iż wzrasta w całości BIZ w Polsce udział inwestycji typu *greenfield* (2002 - 37%, 2003 - 51%, 2004 - 58%), a maleje udział prywatyzacji (2002 - 36%, 2003 - 22%, 2004 - 17%), co sugerować może skupienie uwagi przez potencjalnych inwestorów lokowaniem kapitału od podstaw także w województwie podlaskim.

Jednym z podmiotów, zajmujących się zdobywaniem i obsługą inwestorów w województwie podlaskim (choć funkcjonuje także w obrębie województwa warmińsko-mazurskiego), jest Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A. - jedna z 14 działających w Polsce. Obejmuje obszar 288,94 ha. W jej skład wchodzi 4 podstrefy: Suwałki (116,19 ha), Ełk (104,65 ha), Gołdap (57,15 ha) i Grajewo (10,93). Na koniec 2005 roku działało w niej 55 podmiotów (spośród 62 posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej). Nakłady inwestycyjne poniesione przez działające podmioty wyniosły (na koniec każdego roku, w mln zł): w 2001 - 289, 2002 - 325, 2003 - 355,5; 2004 - 399,9; 2005 - 478,1. Udział SSSE na koniec 2005 r. we wszystkich poczynionych nakładach inwestycyjnych w specjalnych strefach ekonomicznych wyniósł 1,9%. Dynamika przyrostu nakładów sytuuje SSSE na

⁹ Według danych PAIiIZ 2005 skumulowana wartość kapitału zagranicznego w Polsce w latach 1993-2004 wyniosła na 31.12.2004 prawie 84,48 mld USD. (w tym wartość kapitału zainwestowanego w podmiotach nie objętych badaniem PAIiIZ tj. z udziałem kapitału zagranicznego poniżej 1 mln USD, została oszacowana na kwotę 3,83 mld USD).

końcowych miejscach. Inwestycje generowały w tym czasie: w 2001 - 2306 miejsc pracy, 2002 - 2695, 2003 - 3053, 2004 - 3235, 2005 - 3739 (3,3% w skali całego kraju).

Na koniec 2004 r. spośród 90,9 tys. pomiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w regionie jedynie 397 charakteryzowało się udziałem kapitału zagranicznego (wg danych PAliIZ działało wtedy w Polsce 51.500 firm z udziałem kapitału zagranicznego). Ośmiu największych inwestorów (m.in. American Tobacco Industries Plc, PepsiCo, Pfeleiderer) ulokowało w regionie inwestycje przekraczające 1 mln USD każda. Zainteresowania inwestorów zagranicznych koncentrują się zwłaszcza na przedsiębiorstwach dystrybucyjnych, w mniejszym stopniu na produkcyjnych.

Tabela nr 5. Atrakcyjność inwestycyjna województwa podlaskiego

r*	k*	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r	k
16	E	15	E	12	D	16	E	14	E	3	A	13	D	16	E

Źródło: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową 2005

*UWAGA: ranga województwa w zakresie atrakcyjności inwestycyjnej jest wypadkową wartości wskaźników częściowych.
r* - ranga województwa, k* - klasa

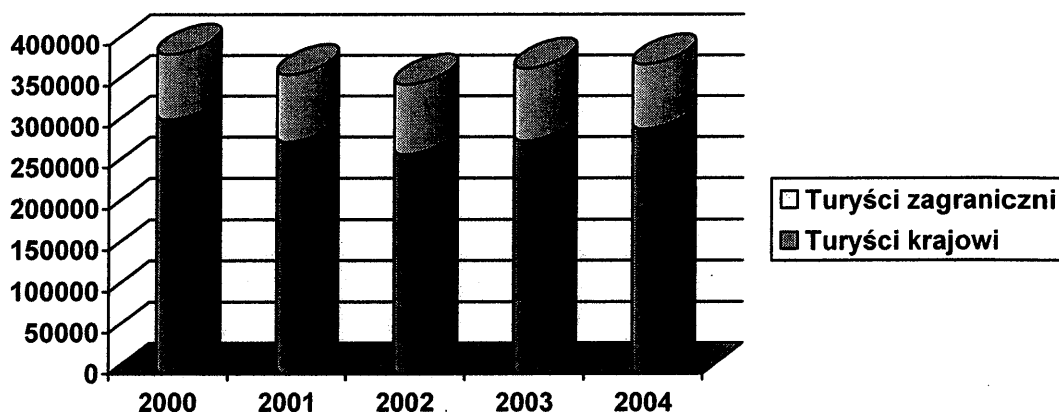
Zainteresowanie kapitału zewnętrznego, w szczególności zagranicznego jest niewielkie z uwagi na bardzo małą atrakcyjność regionu, w szczególnym stopniu obszarów wiejskich, spowodowaną między innymi: małym stopniem urbanizacji i rozwoju infrastruktury, mało konkurencyjną kadrą pracowniczą itp. W szczególności jednak, barierą pozostaje nie tylko niezadowalająca dostępność komunikacyjna, ale także brak wystarczającej ilości terenów uzbrojonych pod działalność gospodarczą, gdzie mógłby być lokowany kapitał.

Turystyka. Województwo podlaskie należy do regionów o wybitnych walorach przyrodniczo - krajobrazowych i jest regionem atrakcyjnym turystycznie dla tych, którzy lubią bliski kontakt z naturą. Obszar całego województwa położony jest w strefie Zielonych Płuc Polski, na co składają się unikalne w skali Europy tereny bagienne, puszcze, wielkie kompleksy leśne, jeziora, nieskażone cywilizacją czyste powietrze, jak również różnorodne środowisko dziedzictwa kulturowego. Szczególną wartość przyrodniczą, historyczną i rekreacyjną stanowią obszary i okolice parków narodowych, parki krajobrazowych, dolin rzek Narwi, Biebrzy i Bugu oraz pojezierza Suwalsko-Augustowskie. Walory środowiska stwarzają szansę rozwoju turystyki wiejskiej, kwalifikowanej, krajoznawczej oraz uzdrowisk.

Obok tradycyjnych form uprawiania turystyki w województwie podlaskim funkcjonuje silnie rozwijający się nurt **turystyki aktywnej**: *kajakowej* - Kanałem Augustowskim łączącym wszystkie większe jeziora augustowskie oraz dorzecziami Wisły i Niemna; *rowerowej*, *pieszej* i *konnej* - w podlaskich parkach krajobrazowych, narodowych dolinach Narwi i Biebrzy. Charakter regionu sprawia, iż ściśle powiązana z turystyką aktywną jest **turystyka przyrodnicza** (np.: *Podlaski Szlak Bociani* z miejscowością Pentowo - Europejską Wsią Bocianią).

W charakterystyczny pejzaż środowiska wkomponowane są obiekty historyczno-turystyczne, nierzadko stanowiąc całe kompleksy miejscowości świadczące o przygranicznym położeniu i wielonarodowej i etnicznej spuściznie. Bogactwo wielu kultur umożliwia przy tym rozwój **turystyki kulturowej** (np.: *Szlak Tatarski* z meczetami i mizarami, *Kraina Otwartych Okiennic* z drewnianymi budynkami mieszkalnymi z bogato zdobionymi okiennicami czy trasa ukazująca zróżnicowanie kulturowe i religijne regionu - *Szlakiem religii województwa podlaskiego*).

Schemat nr 3. Turyści w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w latach 2000-2004

Źródło: GUS Warszawa 2005 r.

W 2004 r. z noclegów w obiektach turystycznych skorzystało 376 tys. osób, w tym 79 tys. to turyści pochodzący z zagranicy, podczas gdy w 2000 r. było to odpowiednio 388,9 tys. i 79,9 tys. Jednocześnie liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wynosiła: w 2000 r. - 790 tys. (w tym 120 tys. dla turystów zagranicznych), a w 2004 r. - 675 tys. (w tym 117 tys. dla turystów zagranicznych).

Tabela nr 6. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania oraz liczba miejsc noclegowych w województwie podlaskim w latach 2000-2004

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	Udział % w skali kraju w 2004 r.
Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania	223	205	201	188	188	2,7%*
Liczba miejsc noclegowych	15.814	25.090	14.047	12.897	12.581	2,15%**

Źródło: GUS Warszawa 2005 r. www.stat.gov.pl; * - wg danych liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w kraju w 2004 r. wynosiła 6 972, ** - a liczba miejsc noclegowych w nich - 584 672

Spośród 188 obiektów turystycznych, dysponujących 12,5 tys. miejscami noclegowymi, zaledwie 22 można zaliczyć do hoteli o wyższej klasie. Tak niska liczba hoteli świadczy o znacznym niedoborze w zakresie infrastruktury o podwyższonym standardzie, a tym samym

stanowi poważną barierę w turystycznym wykorzystaniu regionu. Baza i poziom usług nie odpowiada potrzebom klientów, a połączenia transportowe nie dają szansy na bezpieczne i szybkie przemieszczanie się. Aby zwiększyć wpływ turystyki na rozwój gospodarczy, istnieje potrzeba rozwoju inwestycji w tym sektorze.

Liczba turystów zagranicznych odwiedzających województwo podlaskie rośnie od roku 2002, gdy osiągnęła liczbę 0,7 mln, by w 2005 - 1,2 mln gości¹⁰. Dynamika wzrostu wyniosła zatem ok. 30%, pozwalając osiągnąć najlepsze dla regionu wskaźniki z drugiej połowy lat 90-tych XX w. Jak wskazują jednak analizy Instytutu Turystyki, wśród gości zagranicznych zdecydowaną większość stanowią Białorusini, Rosjanie i Ukraińcy, oraz mieszkańcy państw nadbałtyckich: Litwini, Łotysze i Estończycy. Natomiast relatywnie rzadko docierają do regionu turyści z Europy Zachodniej stanowiąc niewielką wartość wszystkich cudzoziemców odwiedzających województwo podlaskie. Jako powody pobytów przeważały podróże służbowe oraz odwiedziny rodzin i znajomych, a także przejazdy tranzytowe. Podkreśla się przy tym, iż turyści zagraniczni odwiedzający region nocują najczęściej w kwaterach prywatnych, okres wizyty nie przekracza trzech dni, a największa aktywność turystyczna przypada na miesiące letnie.

Uzdrowiska. Naturalne uwarunkowania przyrodnicze regionu umożliwiają nie tylko wysokiej jakości turystykę i wypoczynek, ale także podejmowanie leczenia i rehabilitacji. W województwie podlaskim istnieją naturalne warunki do rozwoju przyrodolecznictwa i lecznictwa uzdrowiskowego w oparciu o trzy ośrodki:

- **Augustów** (leży w pobliżu Puszczy Augustowskiej oraz jezior Necko i Sajno; status uzdrowiska posiada od 1970 r.; znajdują się tu znaczne zasoby leczniczych wód mineralnych, bogate pokłady borowiny oraz specyficzny, korzystny mikroklimat związany z położeniem wśród lasów sosnowych. Leczenie ukierunkowane jest głównie na choroby układu krążenia, narządu ruchu i reumatyczne),
- **Supraśl** (leży w Puszczy Knyszyńskiej w odległości 12 km od Białegostoku - stolicy regionu; status uzdrowiska od 2001 r.; główne walory uzdrowiskowe opierają się na korzystnym mikroklimacie związanym z położeniem wśród borów sosnowych oraz na występujących w okolicy bogatych pokładach borowiny; klimat sprzyja leczeniu schorzeń reumatycznych, kardiologicznych i dróg oddechowych),
- **Mielnik** (leży na zboczu Doliny Bugu w tzw. Podlaskim Przełomie Bugu, granicząc od wschodu z Białorusią; charakteryzuje się korzystnym klimatem oraz pokładami wód mineralnych w postaci termicznych wód solankowych, dotychczas nie zagospodarowanych, na bazie których można rozwijać wodolecznictwo).

Aktualnie status uzdrowisk posiadają Augustów i Supraśl (Mielnik czyni starania o przyznanie statusu), zaś czynne lecznictwo uzdrowiskowe prowadzone jest jedynie w Augustowie. W obu podlaskich uzdrowiskach brak jest odpowiedniej bazy do wykorzystania ich potencjału uzdrowiskowego.

Współpraca krajowa. Województwo podlaskie graniczy z trzema województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim oraz lubelskim. Z uwagi na przyjęte przez każde z województw priorytety rozwoju różnie mogą być zdefiniowane obszary wzajemnej współpracy.

¹⁰ Źródło: komentarze i raporty Instytutu Turystyki z lat 2002-2005.

Województwo podlaskie, od 2002 r., jest członkiem-założycielem Stowarzyszenia *Związek Województw RP*. Cele stowarzyszenia obejmują wspieranie idei samorządu terytorialnego, obronę wspólnych interesów województw oraz dążenie do ich społeczno-gospodarczego rozwoju. W ramach Związku funkcjonuje *Komisja ds. Ściany Wschodniej* (jedyna ukształtowana terytorialnie, co oznacza, iż wschodnie województwa zostały zdefiniowane jako istotny obszar problemowy). Stanowi zatem instytucjonalny wymiar współpracy województw Polski Wschodniej (podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego oraz mazowieckiego) na rzecz szybszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionów-sygnatariuszy i skutecznego niwelowania różnic względem pozostałej części kraju.

Jednym z najistotniejszych obszarów współpracy międzywojewódzkiej mającej strategiczne znaczenie z punktu widzenia regionu jest *Porozumienie Zielone Pluśa Polski*. Po raz pierwszy Porozumienie podpisane zostało w 1988 r., a po licznych aktualizacjach treści, w tym uwzględniając nowy podział terytorialny kraju i nowe samorządowe województwa reaktywowane w 2004 r. Oprócz rozwoju ekologicznego, przyrodniczego i kulturowego, celem Porozumienia jest wzrost gospodarczy północno-wschodniego obszaru Polski z uwzględnieniem aspiracji i potrzeb mieszkańców tych terenów, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju.

Województwo podlaskie z racji większego potencjału rozwoju obszaru metropolitalnego Białegostoku oraz byłych miast wojewódzkich – Łomży i Suwałk, szczególną uwagę powinno także skierować na obszary przygraniczne województwa, i to zarówno w zakresie sąsiedztwa z innymi województwami, jak też z Białorusią i Litwą. Przeciwdziałanie marginalizacji niektórych części województwa Plan Rozwoju Instytucjonalnego poprzez inicjowanie i zacieśnianie współpracy ponadlokalnej i międzyregionalnej pozostaje w strategicznym interesie całego regionu.

Współpraca zagraniczna. Województwo podlaskie prowadzi wielokierunkową współpracę z partnerami zagranicznymi. Cele i kierunki współpracy wynikają z przyjętej przez Sejmik Województwa Podlaskiego w dniu 10.05.2006 r. *uchwały w sprawie priorytetów współpracy z zagranicą Województwa Podlaskiego*. Obejmuje ona kontakty z regionami Litwy, Białorusi i Rosji, z którymi sąsiaduje województwo podlaskie; regionami państw Unii Europejskiej; regionami członkowskimi międzynarodowej organizacji Konferencja Peryferyjnych Morskich Regionów Europy (CPMR); regionami członkowskimi Euroregionów „Niemen” oraz „Puszcza Białowieska”.

Województwo podlaskie posiada podpisane *porozumienia o współpracy* z: Obwodem Grodzieńskim na Białorusi, Autonomiczną Prowincją Bolzano we Włoszech, Włosko-Polską Izbą Handlową w Mediolanie, która posiada upoważnienie Rady Regionu Lombardii do reprezentowania regionu w kontaktach zagranicznych. Ponadto, podpisane zostały również *deklaracje intencji współpracy* z: Autonomiczną Prowincją Trydent we Włoszech, Regionem Häme z Finlandii. Pomimo braku stosownych porozumień, bardzo istotne dla rozwoju regionu jest utrzymywanie zainicjowanych kontaktów z regionami takimi, jak: Värmland w Szwecji, Departament Saône-et-Loire we Francji, Land Brandenburgia w Niemczech.

Województwo podlaskie jest także członkiem międzynarodowej organizacji skupiającej 149 regionów członkowskich z 27 państw Europy (także spoza Unii Europejskiej) – Konferencji Peryferyjnych Morskich Regionów Europy (CPMR). Wszystkie regiony – leżące w basenach mórz Europy – współpracują w celu wzmocnienia swojej konkurencyjności i likwidowaniu różnic w konkurencyjności między centralną częścią Europy i jej peryferiami.

Euroregiony. Euroregiony to obszary transgraniczne, w ramach których prowadzona jest współpraca między jednostkami reprezentującymi regiony dwóch lub więcej państw. Celem euroregionów jest rozwój współpracy gospodarczej, rozbudowa infrastruktury, ochrona środowiska, turystyka i działalność kulturalno-edukacyjna.

Na granicach Polski istnieje siedemnaście euroregionów, z czego na obszarze województwa podlaskiego dwa – Euroregion „Niemen” (od 1997 r.) oraz Euroregion „Puszcza Białowieska” (od 2002 r.).

W skład Euroregion „Niemen” wchodzi – ze strony polskiej: województwo podlaskie (z wyłączeniem części byłego województwa łomżyńskiego) oraz część województwa warmińsko-mazurskiego (gminy wchodzące w skład byłego województwa suwalskiego); ze strony litewskiej: rejony Alytus, Mariampol i Wilno; ze strony białoruskiej: województwo grodzieńskie; ze strony rosyjskiej: rejony Czerniachowski, Gusiew, Oziorsk, Krasnoznamensk i Niestierow (Obwód Kaliningradzki).

Euroregion „Puszcza Białowieska” obejmuje swoim zasięgiem unikalny w skali Europy i świata kompleks lasów pierwotnych Puszczy Białowieskiej, w skład którego wchodzi – po stronie polskiej powiat hajnowski, zaś po stronie białoruskiej zaś rejony Kamieniecki, Prużański i Świsłocki.

1.1.4. Infrastruktura techniczna

Położenie województwa podlaskiego w geograficznym środku Europy sprawia, iż może ono spełniać istotną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacyjnym. Przebiegają tędy ważne szlaki transportowe z zachodu na wschód (z Berlina przez Warszawę, Grodno, Mińsk do Moskwy) oraz z północy na południe (z Helsinek przez kraje nadbałtyckie do Warszawy). Europejska Konferencja Ministrów Transportu na Krecie w 1994 r. i w Helsinkach w 1997 r., ustaliły trasy dróg i linii kolejowych o znaczeniu transeuropejskim. Trasę Warszawa - Kowno - Ryga - Tallin - Helsinki zaliczono do I Paneuropejskiego Korytarza Transportowego. Warunkiem paneuropejskiego korytarza jest zrównoważony rozwój, co najmniej dwóch gałęzi transportu. Warunek ten spełniają plany rozwoju sieci transportowej w postaci drogi szybkiego ruchu – VIA BALTICA oraz linii kolejowej – RAIL BALTICA, obu przebiegających przez centrum komunikacyjne i transportowe regionu tj. obszar metropolitalny Białegostoku. Ponadto, w perspektywie rozwoju województwa podlaskiego należy też mieć na uwadze potencjał i możliwości wykorzystania stacji przeładunkowych w miejscowościach, przez które przebiegają linie kolejowe normalne i szerokotorowe białoruskiej sieci kolejowej np.: Siemianówka, Kuźnica Białostocka, Sokółka, Zubki Białostockie.

Nadzieje rozwoju województwa podlaskiego należy także wiązać z planowanym uruchamianiem lokalnych, drogowych i pieszych przejść granicznych, które mogą przyczynić się do aktywizacji obszarów przygranicznych nie tylko w zakresie rozwoju stosunków między ludzkich i międzyregionalnych, ale także z punktu widzenia rozwoju lokalnej i regionalnej turystyki.

Sieć drogowa

W wymiarze krajowym i regionalnym strategiczne znaczenie odgrywają drogi:

- Nr 8 Warszawa - Białystok - Augustów - Suwałki - Budzisko – (g.p.) granica państwa,
- Nr 16 Olsztyn - Ełk - Augustów - Pomorze - Poćkuny - Ogrodniki - granica państwa,
- Nr 19 granica państwa - Kuźnica - Białystok - Bielsk Podlaski - Siemiatycze - Lublin - Rzeszów,
- Nr 61 Warszawa - Ostrołęka - Łomża - Grajewo - Augustów,
- Nr 63 Pisz - Kolno - Kisielnica - Łomża - Zambrów - Czyżew - Sokołów Podlaski,
- Nr 65 granica państwa - Gołdap - Ełk - Grajewo - Mońki - Białystok - Bobrowniki - granica państwa,
- Nr 66 Zambrów - Wysokie Mazowieckie - Brańsk - Bielsk Podlaski - Kleszczewo - Czeremcha - granica państwa.

Sieć dróg publicznych o twardej nawierzchni w województwie podlaskim liczy 10 683 km, (z czego 8 362 km o nawierzchni ulepszonej). Podstawową sieć drogową województwa stanowią drogi krajowe o długości 984 km, wojewódzkie – 1 189 km, powiatowe – 6 390 km i gminne – 2 068 km. Wskaźnik gęstości dróg o twardej nawierzchni wynosi 52,9 km/100 km² przy średniej krajowej 79,9 km/100 km². Pod tym względem województwo podlaskie zajmuje 15 miejsce w kraju.

Układ przestrzenny dróg jest wystarczający pod względem obsługi sieci osadniczej, natomiast pod względem nawierzchni ich stan techniczny jest niezadowalający. Sieć drogową w województwie podlaskim modernizowana była w latach 70-tych i 80-tych, a wiele jej odcinków pochodzi jeszcze z lat 60-tych. Stanowi to poważną barierę rozwoju rolnictwa, drobnego przemysłu (zwłaszcza rolno-spożywczego) i usług oraz obniża standard życia ludności.

Z kolei stan nawierzchni dróg krajowych w województwie podlaskim i analiza ich jakości w regionie na przestrzeni lat 1998-2004 przedstawia się korzystnie. O ile w roku 1998 - 35% sieci dróg krajowych w województwie określano jako dobrą (37% jako niezadowalającą, wymagającą remontu w ciągu 1-3 lat, a 28% jako stan zły, wymagający natychmiastowego remontu), o tyle w 2004 roku wskaźniki te wynosiły odpowiednio – 67% - 22% - 11%. W roku 2005 korzystny trend poprawy stanu nawierzchni załamał się i w roku 2005 nastąpił wzrost procentowego udziału dróg o nawierzchni w stanie złym (wymagającego natychmiastowego remontu) - z 11% do 16%. Świadczy to o nieadekwatności dostępnych środków na utrzymanie stanu nawierzchni w warunkach dynamicznego wzrostu obciążenia ruchem, zwłaszcza ruchem ciężkich pojazdów.

Krajowe i międzynarodowe znaczenie tras przebiegających przez województwo podlaskie podkreślają wskaźniki wzrostu ruchu pojazdów w latach 2000-2005, które wyniosły w kategorii dróg:

- międzynarodowych - 1,44 (najwyższy wskaźnik w kraju),
- pozostałych krajowych - 1,25,
- krajowych ogółem - 1,31 (najwyższy wskaźnik w kraju),

w stosunku do średniej krajowej wynoszącej dla każdej z kategorii dróg tylko 1,18¹¹.

Ze względu na znaczne nasilenie ruchu i niedostosowanie standardu nawierzchni dróg do obciążeń oraz ograniczone środki finansowe dla potrzeb remontowych, następuje przyspieszony proces degradacji nawierzchni dróg – największe na drogach wojewódzkich o charakterze tranzytowym. Na tych drogach wystąpił stan krytyczny w zakresie równości

¹¹ za: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Białymstoku – z syntezy wyników Generalnego Pomiaru Ruchu z 2005 r.

podłużnej oraz stan krytyczny nośności. Blisko 35% dróg wojewódzkich nie spełnia wymogów technicznych odnośnie szerokości jezdni.

Drogowe przejścia graniczne w województwie podlaskim znajdują się w Budzisku i Ogrodnikach (Litwa) oraz Kuźnicy Białostockiej, Bobrownikach i Połowcach (Białoruś) oraz międzynarodowe drogowe przejście graniczne w Białowieży na granicy z Białorusią.

Sieć kolejowa

Zasadniczy szkielet sieci kolejowej stanowią linie:

- Nr 6 Zielonka - Małkinia - Białystok - Sokółka - Kuźnica Białostocka - granica państwa,
- Nr 40 Sokółka - Augustów - Suwałki,
- Nr 51 Suwałki - Trakiszki - granica państwa,
- Nr 31 Siedlce - Czeremcha - Hajnówka - Siemianówka - granica państwa,
- Nr 32 Czeremcha - Bielsk Podlaski - Białystok,
- Nr 38 Białystok - Grajewo - Ełk - Głomno,
- Nr 39 Olecko - Suwałki,
- Nr 43 Czeremcha - granica państwa,
- Nr 36 Ostrołęka - Śniadowo - Łapy,
- Nr 37 Białystok - Zubki Białostockie - granica państwa.

Przez województwo podlaskie przebiega I Paneuropejski Korytarz Transportowy E 75 (RAIL BALTICA) objęty międzynarodowymi umowami AGC/AGTC w szczególności liniami Warszawa - Białystok - Sokółka - Suwałki - Trakiszki - granica państwa z Litwą.

Sieć kolejową na terenie województwa tworzy 682 km eksploatowanych linii normalnotorowych (w tym zaledwie 220 km jest zelektryfikowanych), co stanowi około 3,4% łącznej długości w całym kraju. Przez województwo przebiega także 55 km linii szerokotorowych (granica państwa - Kuźnica Białostocka - Gieniusze oraz granica państwa - Siemianówka - Chryzanów), które łączą się z białoruską siecią kolejową. Wskaźnik gęstości linii kolejowych wynosi 3,4 km/100 km² (w kraju 7,1 km/100 km²), co daje 15 miejsce w zestawieniu ogólnopolskim.

Linie kolejowe wymagają modernizacji i dostosowania do standardów europejskich. Linie kolejowe objęte umową europejską AGC po modernizacji dostosowane będą do prędkości: 160 km/h w ruchu pasażerskim i 120 km/h w ruchu towarowym, przy nacisku osi 225 kN. Region nie posiada szybkiej kolei umożliwiającej skrócenie czasu dojazdu z/do Warszawy i innych aglomeracji. Pogorszenie koniunktury w ostatnich latach wpłynęło na wyraźny spadek liczby przewozów, zarówno towarowych jak i pasażerskich. Spowodowało to nierentowność niektórych linii kolejowych, zwłaszcza peryferyjnych oraz konieczność zawieszania na tych liniach przewozów. Znaczna część infrastruktury dworców kolejowych i przystanków w regionie jest w stanie niezadowolającym – wiele uległo zniszczeniom, część nie odpowiada realnym potrzebom. Przewiduje się, iż sytuacja ta wymusi na PKP weryfikację wykorzystania obiektów dworcowych i przekształceń własnościowych np. w drodze przekazywania samorządom.

Samorządy województwa podlaskiego podejmują działania mające na celu wykorzystanie istniejącej - lokalnej i ponadlokalnej - infrastruktury kolejowej (gmina Białystok, gmina Sokoły) czy też zapewnienie większej dostępności kolejowych środków transportu poprzez przywracanie do ruchu osobowego nierentownych połączeń kolejowych (samorząd wojewódzki).

Kolejowe przejścia graniczne w województwie podlaskim znajdują się w miejscowościach: Trakiszki (Litwa) oraz Kuźnica Białostocka, Siemianówka i Czeremcha (Białoruś).

Transport lotniczy. Komunikacja lotnicza w województwie podlaskim nie istnieje. Lotniska sportowo-sanitarne w Białymstoku i Suwałkach nie są przystosowane do celów komunikacyjnych. Z lotniska w Białymstoku korzysta m. in. Podlaski Oddział Straży Granicznej. Dostępność komunikacyjna, w tym lotnicza, regionu w coraz większym stopniu decyduje o poziomie atrakcyjności inwestycyjnej czy turystycznej województwa, a tym samym warunkuje tempo rozwoju gospodarczego.

W województwie podlaskim przewiduje się modernizację lotniska w Krywlanach w Białymstoku i przystosowanie go do pełnienia funkcji komunikacyjnych (by w ciągu 10 lat od uruchomienia wskaźnik przewozu pasażerów oscylował w granicach 65-70 tys. pasażerów rocznie oraz transportowi ładunków – ok. 1,2-1,3 tys. ton rocznie), a następnie wybudowanie podlaskiego lotniska regionalnego w rejonie miasta Białegostoku, lokalnego lotniska w Suwałkach oraz sportowo – sanitarnego lotniska k/Czerwonego Boru w gminie Zambrów.

Transport wodny śródlądowy. Transport wodny śródlądowy w województwie podlaskim funkcjonuje w ograniczeniu do usług ruchu turystycznego. Wybudowany w pierwszej połowie XIX wieku „Kanał Augustowski” wchodzący w skład drogi wodnej łączącej Wisłę przez rzeki Narew, Biebrzę, Nette, Czarną Hańczę z Niemnem pozostał jedynie drogą wodną o znaczeniu lokalnym służąc flisowi drewna do Wisły i Niemna. W okresie międzywojennym Kanał Augustowski stał się atrakcją turystyczną jako malowniczy krajobrazowo szlak kajakowy, żeglarski i komunikacji statkami pasażerskimi. Taką funkcję w ograniczonym zakresie spełnia na odcinku polskim do dzisiaj. Kontynuowane są prace remontowe odcinka Kanału znajdującego się na terytorium Białorusi wraz z międzynarodowym przejściem granicznym Rudawka – Lesnaja.

Istnieją także projekty, z czym wystąpił rząd Białorusi, rozważenia możliwości spływu towarów nadawanych z Brześcia – Bugiem do Wisły i poprzez Kanał Bydgoski do Odry i dalej do Niemiec.

Telekomunikacja. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój systemu telekomunikacyjnego. Duże zaległości w tej dziedzinie w stosunku do innych regionów uległy znacznej redukcji.

Jednym z podstawowych wskaźników określających w porównywalnym do innych regionów zakresie stopień rozwoju rynku telekomunikacyjnego pozostaje kryterium ilości abonentów na 1000 mieszkańców. Na przestrzeni lat 2001-2005 wskaźnik gęstości telefonicznej w województwie podlaskim wzrósł z 286,3 w 2001 r. (9 miejsce w kraju) do 303,6 na koniec 2005 r. (8 miejsce) przy średniej krajowej odpowiednio 295,8 i 308,3. W odniesieniu do obszarów wiejskich wskaźnik ten wynosił z kolei w 2005 r. 186,2 przy średniej krajowej 150,6, co plasowało województwo podlaskie na 2 miejscu w kraju.

Wiele jednak jeszcze należy uczynić w województwie podlaskim w zakresie dostępności infrastruktury informatycznej do szkół.

Tabela nr 7. Dostęp do infrastruktury informatycznej w województwie podlaskim w 2002 r.

Rodzaj szkoły	Ilość szkół z pracowniami komputerowymi (w %)		Liczba uczniów na 1 komputer		Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do internetu	
	Podlaskie	POLSKA	Podlaskie	POLSKA	Podlaskie	POLSKA
szkoła podstawowa	61%	56,2%	42	44	63	79
gimnazjum	98,3%	97,2%	22	28	23	30
liceum	91,9%	93,9%	22	20	24	22
średnia szkoła zawodowa	70,0%	45,8%	19	18	23	23

Źródło: „Edukacja informatyczna 2002”, MENiS 2002 r.

W 2002 r. wskaźnik % wszystkich szkół z pracowniami komputerowymi wynosił dla województwa podlaskiego 71,3% (w kraju – 63,7%) i był najwyższy w kraju. Mniej korzystnie jednak przedstawiała się dostępność stanowisk komputerowych, bowiem wskaźnik uczniów na 1 komputer wynosił w tym okresie 28 (w Polsce 30) i był jednym z najniższych w kraju. Natomiast liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do internetu wyniosła wówczas 33 uczniów przy średniej w Polsce 38, co plasowało województwo na ostatnim miejscu w kraju. Należy zauważyć przy tym, iż wysokimi wskaźnikami charakteryzowały się w tym czasie, zarówno na tle kraju, jak i w odniesieniu do innych kategorii szkół w województwie podlaskim, średnie szkoły zawodowe.

Tabela nr 8. Prognoza penetracji komputerów i dostępu do usług sieci Internet w województwie podlaskim w latach 2007-2013

	Liczba gospodarstw domowych (w tys.)	% gospodarstw z komputerem	Liczba gospodarstw domowych z komputerem (w tys.)	% gospodarstw wyposażonych w komputer z dostępem do internetu	Liczba gospodarstw domowych z PC i z dostępem do Internetu (w tys.)	osób na komputer
razem	409	35,0%	143	32,0%	131	4,2
miasto	259	43,9%	113	40,4%	105	4,2
wieś	150	19,7%	30	17,5%	26	4,2
razem	408	47,0%	192	38,5%	157	4,1
miasto	259	58,6%	152	49,0%	127	4,1
wieś	149	26,9%	40	20,0%	30	4,1
razem	407	56,0%	228	45,0%	183	4
miasto	259	70,0%	181	58,0%	150	4
wieś	148	31,8%	47	22,0%	33	4
razem	406	62,0%	252	55,0%	223	3,9
miasto	258	77,5%	200	67,0%	173	3,9
wieś	148	36,0%	52	34,0%	50	3,9

Źródło: baza wyjściowa dane GUS Rocznik Województw 2005; „Diagnoza Społeczna 2005”, badania ankietowe w wybranych powiatach województwa podlaskiego 2006 r.

Energetyka i gazownictwo. Infrastruktura elektroenergetyczna województwa podlaskiego posiada zdywersyfikowane zasilanie i stosunkowo dobrze rozwinięty system na poziomie wysokich napięć z wyjątkiem północnej części regionu. Problemy z zasilaniem występują na niektórych obszarach wiejskich, gdzie stare sieci SN i NN wymagają modernizacji.

W systemie energetycznym województwa podlaskiego swoje miejsce mają również odnawialne źródła energii, których rozwój jest jednocześnie obowiązkiem Polski jako kraju członkowskiego Unii Europejskiej. Szczególny wymiar wynika ze względu na wymogi ekologiczne, wynikające z położenia w obszarze Zielonych Płuc Polski. Konieczność ochrony unikalnych walorów środowiska przyrodniczego województwa i zachowania jego czystości uzasadniają rozwój i wsparcie przedsięwzięć w tym zakresie.

Rozwój systemu energetycznego w oparciu o odnawialne źródła energii w regionie będzie możliwy m.in. dzięki korzystnym warunkom wykorzystania energii wiatru (w mniejszym stopniu wody), znacznych ilościach naturalnej niewykorzystanej biomasy (która ma największy udział wśród odnawialnych źródeł energii) i dużych ilościach gruntów marginalnych, przydatnych do upraw roślin energetycznych. Przewiduje się, iż największe inwestycje generowane będą w obszarze produkcji energii z biomasy oraz instalacji wiatrowych.

Tabela nr 9. Potencjał energetyczny województwa podlaskiego oraz aktualne i przewidywane zużycie odnawialnych źródeł energii w 2010 roku

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	POTENCJAŁ ENERGETYCZNY WOJEWÓDZTWA [TJ]	AKTUALNE ZUŻYCIE ENERGII [TJ]	PRZEWIDYWANE ZUŻYCIE ENERGII W 2010 ROKU [TJ]
Energia słoneczna	121.230	0,75	4,00
Energia wiatru	79.560	24,72	1.182,00
Hydroenergetyka	360	20,64	23,00
Energia geotermalna	1.600.000	0,00	0,00
Biomasa	43.138	3.181,00	6.000,00
Pompy ciepła	300.00	0,18	1,00
RAZEM	2.144.288	3.327,29	7.210,00

Źródło: „Praktyczne aspekty wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Plan energetyczny województwa podlaskiego.” – Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego, Białystok 2006

System sieci gazownictwa ziemnego województwa podlaskiego zalicza się do najslabiej rozwiniętych w kraju (1012,70 km długości). Fakt, iż z gazu przewodowego korzystają mieszkańcy 10 miast, plasuje województwo podlaskie na ostatnim miejscu w kraju pod względem jego odbioru i zużycia. Trzy gazociągi transgraniczne z Rosji i Białorusi zapewnią perspektywiczne potrzeby zasilania regionu.

Gospodarka wodno-ściekowa. Województwo podlaskie należy do jednych z najslabiej wyposażonych w sieć wodociagową (10 620 km długości). Na koniec 2004 r. sieć wodociagową posiadały wszystkie miasta i ośrodki gminne i korzystało z niej 1 030,7 tys. ludności województwa. Źródłem zaopatrzenia w wodę wodociagów komunalnych są

generalnie wody podziemne, z wyjątkiem m. Białegostoku, gdzie pobierana jest również woda powierzchniowa z rzeki Supraśl. Wody podziemne województwa są dobrej jakości i wymagają ochrony ilościowej i jakościowej. Produkcja wody zgodnej ze standardami jakościowymi Unii Europejskiej wymaga dostosowania i poprawy wydajności urządzeń uzdatniających wodę.

Infrastruktura kanalizacyjna jest lepiej rozwinięta w miastach i znacznie słabiej na obszarach wiejskich województwa. Długość sieci kanalizacyjnej pod koniec 2004 r. wynosiła w województwie podlaskim 1 878 km i korzystało z niej 683 900 osób.

W województwie podlaskim funkcjonuje 29 oczyszczalni przemysłowych, w tym: 4 mechaniczne, 24 biologicznych i jedna z podwyższonym usuwaniem biogenów oraz 100 oczyszczalni komunalnych, w tym: 67 biologicznych i 33 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Procent ludności korzystającej z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów ścieków wynosi 49,4%, a z oczyszczalni biologicznych 11,7%.

Wody opadowe z terenów zainwestowania są w większości odprowadzane powierzchniowo. Kanalizacja deszczowa występuje jedynie w miastach, choć tu również znaczna część terenów zabudowy ekstensywnej jeszcze jej nie posiada. Wyloty kanalizacji deszczowej do zbiorników wodnych nie są praktycznie wcale wyposażone w systemy podczyszczające (np. osadniki, separatory).

Konieczny jest dalszy rozwój gospodarki wodno-ściekowej województwa podlaskiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionych i zabezpieczeniem sanitarnym stref zasobowych komunalnych ujęć wody.

Gospodarka odpadami. Głównym sposobem zagospodarowania odpadów komunalnych w województwie podlaskim jest składowanie. Odpady deponuje się obecnie na 122 zalegalizowanych składowiskach, jednak ich stan techniczny i zabezpieczenie przed negatywnym oddziaływaniem na środowisko jest w wielu przypadkach niewystarczający. Odpady stałe gromadzone są także w miejscach przypadkowych, na tzw. „dzikich wysypiskach”. Dużym problemem jest również zaśmiecanie poboczy dróg, terenów brzegowych rzek i jezior. Pilnego rozwiązania wymaga także kwestia odpadów pozostawionych przez osoby przekraczające granicę.

W województwie podlaskim funkcjonują dwa składowiska odpadów przemysłowych. Większość odpadów powstających w sektorze gospodarczym jest wykorzystywana, tylko niewielką ich część umieszcza się na składowiskach odpadów komunalnych. Problem stanowią odpady zawierające azbest, dla których obecnie jedyną metodą utylizacji jest składowanie (w województwie jedynie Gm. Miastkowo posiada wydzieloną kwaterę na składowisku do składowania odpadów zawierających azbest). Odpady medyczne w znacznej części są unieszkodliwiane w czterech przystosowanych do utylizacji odpadów medycznych spalarniach przyszpitalnych, pozostała część jest przekazywana do zakładów unieszkodliwiania poza województwo. Konieczne jest wprowadzenie systemowej gospodarki odpadami w układzie ponadlokalnym, wdrażanie selektywnej zbiórki odpadów oraz nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Gospodarka odpadami wymaga dostosowania do dyrektyw unijnych (w tym konieczności budowy instalacji pozwalających na wykorzystanie odpadów do produkcji energii).

1.1.5. Infrastruktura społeczna

Sfera społeczna w zakresie edukacji, służby zdrowia, kultury i opieki socjalnej oraz sportu jest w województwie podlaskim stosunkowo dobrze rozwinięta na poziomie ponadlokalnym. Podstawowym ograniczeniem pozostaje jakość wielu usług oraz ich dostępność wśród społeczności lokalnych. W szczególności dotyczy to mieszkańców obszarów wiejskich. Podniesienie poziomu życia mieszkańców oraz jakości dostępnych instrumentów w wymiarze społecznym ma duże znaczenie dla rozwoju całego regionu.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna. W 2004 roku na bazę służby zdrowia województwa podlaskiego składało się 26 szpitali ogólnych, w tym 2 kliniczne. Ambulatoryjna opieka zdrowotna świadczona była przez 741 placówek, w tym 114 przychodni publicznych, 67 ośrodków zdrowia oraz ok. 350 praktyk lekarskich. Pod względem liczby osób przypadających na jedno łóżko (188) w szpitalach ogólnych region zajmuje 4 miejsce w kraju. Choć zarówno baza materialna służby zdrowia, jak i ilości świadczonych usług nie odbiegają od średniej krajowej, wciąż niewystarczająca jest jakość ochrony zdrowia i niedostatecznie do potrzeb rozwinięty jest rynek usług medycznych. W pierwszej kolejności dotyczy to obszarów wiejskich.

Trzeba mieć na uwadze, iż wciąż postępuje ubożenie określonych grup społecznych (bezrobocie, niskie dochody), a w konsekwencji rosną różnice w poziomie życia. Wzrasta tym samym, z jednej strony zapotrzebowanie mieszkańców na pomoc społeczną ze strony instytucji publicznych czy organizacji pozarządowych, z drugiej strony na dostępność i różnorodność form wsparcia.. Osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, losowej, finansowej mogą zgłaszać się do właściwych ze względu na miejsce zamieszkania i pobytu ośrodków pomocy społecznej, których jest w województwie na szczeblu gminnym 118 (w tym 18 miejskich, 18 miejsko- gminnych i 82 gminnych), na szczeblu powiatowym: 14 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz w miastach na prawach powiatu – Białystok, Łomża, Suwałki – miejskie ośrodki pomocy społecznej i 4 Ośrodki Interwencji Kryzysowej. Ponadto w województwie podlaskim działa 26 placówek i ośrodków adopcyjno-opiekuńczych i opiekuńczo-wychowawczych, 22 domy pomocy społecznej, 10 środowiskowych domów samopomocy i 2 powiatowe ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. System pomocy dziecku i rodzinie wspierany jest przez kościoły i związki wyznaniowe, przez szereg organizacji pozarządowych, które prowadzą m. in. domy pomocy społecznej, stacje opieki, punkty dożywiania i wydawania odzieży, placówki dziennego pobytu, w tym: świetlice środowiskowe, opiekuńczo – wychowawcze, socjoterapeutyczne, poradnie rodzinne i rehabilitacyjne, ośrodki szkolno – wychowawcze, grupy samopomocowe.

Liczba istniejących placówek nie zaspakaja jednak występujących i ciągle wzrastających potrzeb w zakresie opieki socjalnej. Większość z nich wymaga rozbudowy i modernizacji w celu osiągnięcia określonych standardów. W szczególności wzmocnienie infrastruktury opieki społecznej i zdrowia istotne jest na obszarach wiejskich.

Edukacja. W dziedzinie edukacji województwo podlaskie charakteryzuje się dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowych. Kształcenie prowadzone jest na wszystkich poziomach, łącznie ze studiami doktoranckimi. W roku szkolnym 2004/2005 na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 159 placówek przedszkolnych (w 2002/2003 – 168), 520 szkół podstawowych (w 2002/2003 – 568) i 218 gimnazjów (w 2002/2003 – 205).

W roku szkolnym 2004/2005 młodzież i dorośli zdobywali wykształcenie - młodzież w 53 szkołach zasadniczych (zawodowych) (w 2002/2003 - 77), 80 liceach ogólnokształcących (w 2002/2003 - 74), 68 ponadgimnazjalnych liceach profilowanych (w 2002/2003 - 61), 99 ponadpodstawowych średnich szkołach zawodowych i ponadgimnazjalnych technikach (w 2002/2003 - 197), a także w 118 szkołach policealnych (w 2002/2003 - 94), a dorośli w 161 szkołach dla dorosłych (w 2002/2003 - 191). Ogółem liczbę uczniów w/w placówek oświatowych (oprócz przedszkoli) w roku 2004/2005 oszacowano na 227 588 osób (w 2002/2003 - 214 366)¹².

Bazą szkolnictwa wyższego jest przede wszystkim białostocki ośrodek naukowo-akademicki, w którym funkcjonuje 19 wyższych uczelni, w tym 3 filie warszawskich szkół wyższych oraz filia Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu. Szkoły wyższe działają również w Łomży (4), Suwałkach (3) oraz po jednej w Siemiatyczach, Drohiczynie, Supraślu i Bielsku Podlaskim. W sumie na uczelniach wyższych w województwie studiowało w roku akademickim 2004/2005 ponad 53 tys. studentów, podczas gdy w roku akademickim 2000/2001 - ok. 45 tys.; liczba absolwentów wynosiła odpowiednio - 7 tys. i ok. 10,5 tys.¹³

Kultura. Różnorodność kulturowa stanowi jeden z najważniejszych atrybutów województwa podlaskiego w skali kraju i Europy. Na tym obszarze od wieków ścierały się wpływy różnych kultur, państw i religii, pozostawiając po sobie niespotykany gdzie indziej w Polsce, i stanowiący o bogactwie kultury materialnej i niematerialnej, tygiel narodowościowy i wyznaniowy.

Działalność na rzecz kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie prowadzi ok. 400 samorządowych instytucji kultury różnego szczebla, w tym: 256 bibliotek publicznych, 166 domów, centrów, klubów i ośrodków kultury, 22 muzea, 5 teatrów i instytucji muzycznych oraz 19 kin (dane GUS za 2005 r.). Głównymi centrami kultury w województwie są największe miasta: Białystok, Suwałki i Łomża. Działają w nich większość związków twórczych, stowarzyszeń i innych organizacji działających na polu kultury. W Białymstoku - stolicy regionu - znajdują się największe instytucje kultury. Są to m.in. Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki, Białostocki Teatr Lalek, Opera i Filharmonia Podlaska, Muzeum Podlaskie, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury i Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego. Ponadto działają tu państwowe i niepaństwowe szkoły artystyczne (również 2 filie wyższych uczelni warszawskich), galerie sztuki i domy kultury. W Białymstoku wydawanych jest ok. 20 tytułów prasowych, funkcjonuje 5 rozgłośni radiowych oraz Regionalna Telewizja TVP. W stolicy regionu istnieje największe w województwie środowisko twórcze oraz działają liczne zespoły artystyczne.

Mimo stosunkowo ograniczonej bazy materialnej, następuje dynamiczny rozwój imprez kulturalnych o charakterze krajowym i międzynarodowym. Spośród najważniejszych wydarzeń kulturalnych należy wymienić „Ogólnopolski Przegląd Młodych Dyrygentów im. Witolda Lutosławskiego organizowany w Operze i Filharmonii Podlaskiej, „Międzynarodowy Festiwal Teatralny Walizka” w Łomży, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce, „Hora Cantavi” - Międzynarodowe Recitale Chóralne w Suwałkach, Międzynarodowy Konkurs Duetów Fortepianowych w Białymstoku, Międzynarodowy

¹² - Źródło: „Województwo podlaskie - podregiony, powiaty, gminy” Urząd Statystyczny w Białymstoku 2005, „Województwo podlaskie - podregiony, powiaty, gminy” Urząd Statystyczny w Białymstoku 2004, Rocznik Statystyczny Województwa podlaskiego 2003.

¹³ - Źródło: Rocznik Statystyczny województwa podlaskiego 2003, Rocznik Statystyczny województwa podlaskiego 2004, Rocznik Statystyczny województwa podlaskiego 2005

Festiwal Filmów Przyrodniczych im. Braci Wagów, Ogólnopolski Konkurs Gry na Ludowych Instrumentach Pasterskich w Ciechanowcu, Międzynarodowe Spotkania Konopielkowe w Knyszynie oraz wiele regionalnych, podkreślających specyfikę województwa. Jedną z najbardziej popularnych form aktywnego uczestnictwa w kulturze jest amatorski ruch artystyczny. W województwie działa ogółem ponad 330 amatorskich zespołów artystycznych przy domach, ośrodkach i klubach kultury.

Działalność kulturalna mniejszości narodowych prowadzona jest przede wszystkim przez stowarzyszenia, związki i media. W województwie upowszechnianiem kultury mniejszości zajmują się organizacje mniejszości narodowych, wydawnictwa prasowe i Radio „Racja”. Osiągnięcia w tym zakresie ma również Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach, który pielęgnuje tradycję wielokulturowości.

W województwie podlaskim zewidencjonowanych jest ok. 25 000 nieruchomości dóbr kultury. Z tej liczby wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości jest 2147 obiektów. Drugą ważną grupą obiektów zabytkowych są tzw. ruchome dobra kultury, znajdujące się poza zbiorami muzealnymi, takie jak: zabytki malarstwa, rzeźby, materiały drukowane, wyroby rzemiosła. Do chwili obecnej zewidencjonowano 9823 zabytki ruchome a do rejestru zabytków ruchomych wpisano z tej liczby 3350 najcenniejszych dzieł sztuki i przedmiotów rzemiosła artystycznego.

Ochrona kultury niematerialnej ma na celu zachowanie zwyczajów, obrzędów, pieśni i przyspiewek charakterystycznych dla kultury naszego regionu i jego społeczności. Dokumentowaniem i upowszechnianiem takiego dorobku pokoleń zajmują się oprócz muzeów, przede wszystkim etnografowie zatrudnieni w Wojewódzkim Ośrodku Animacji Kultury w Białymstoku oraz w Regionalnych Ośrodkach Kultury w Łomży i Suwałkach.

Zasoby mieszkaniowe regionu. Na koniec 2004 roku w województwie podlaskim było 396,6 tys. mieszkań, tj. o 12,4 tys. (3,2%) więcej niż w 2000 r. Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wzrosła w tym czasie z 317 do 330 (w kraju 332). Około 2/3 zasobów mieszkaniowych regionu skupiona jest w miastach, z czego 27,5% w Białymstoku i prawie 11% w Łomży i Suwałkach.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosi w województwie podlaskim 72,4 m² (w kraju 69 m²) i wzrosła w latach 2000 – 2004 o 7,7 m², tj. o 11,2 %. Na wsi mieszkania są większe niż w miastach, średnio o 25 m², tj. o 40 %. Powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę wynosi 23,9 m² (kraj – 22,9 m²) i jest wyższa w porównaniu z 2000 r. o 3,1 m², tj. o 15%.

W strukturze własnościowej mieszkań przeważają zasoby osób fizycznych – 58% (kraj – 55%), w tym ok. 95% na wsi i 36% w miastach. Spółdzielnie mieszkaniowe mają ok. 1/3 ogółu mieszkań, w tym 52% – w miastach.

Głównymi barierami rozwoju regionalnego mieszkalnictwa w większych miastach, a w Białymstoku i jego strefie podmiejskiej w szczególności, są:

- brak stosownych do potrzeb rozwoju zasobów terenów komunalnych, zwłaszcza uzbrojonych i pasywność gmin w ich tworzeniu,
- nienadążanie z wyposażeniem terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w komunalną infrastrukturę techniczną i społeczną o dobrej dostępności, głównie wskutek rozpraszania frontów inwestycyjnych,

- nadmiar wyznaczanych planistycznie terenów mieszkaniowych w stosunku do rzeczywistych potrzeb, skutkujące niekorzystnym rozpraszaniem zabudowy, obniżającym w efekcie jej standard cywilizacyjny i funkcjonalny.

Przełamywanie tych barier wymaga stosownych działań w sferze polityki przestrzennej i gospodarki nieruchomościami, a także selektywnego wspierania rozwoju infrastruktury.

Kondycja finansowa jednostek samorządu terytorialnego.

Możliwości finansowe województwa podlaskiego pozostają w ścisłym związku z sytuacją gospodarczą województwa i kraju. Zależą również od sytuacji gospodarczej i politycznej sąsiadów, uregulowań stosunków politycznych i gospodarczych z Litwą, Białorusią, Rosją, Ukrainą, a także od polityki gospodarczej Unii Europejskiej.

Dochód województwa zależy pośrednio od kondycji gospodarczej kraju, rentowności podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w województwie oraz od dochodów jego mieszkańców.

Tabela nr 10 przedstawia dochody i wydatki budżetów miast i powiatów województwa w latach 2000 i 2004. Dane obrazują niewielką dynamikę wzrostową w powiatach ziemskich - zarówno dochody, jak i wydatki zwiększyły się o niecałe 5%. Lepszą sytuację finansową obserwuje się w miastach na prawach powiatu, gdzie wzrost przewyższa 25%.

Tabela nr 10. Aktywność samorządów w zakresie przychodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego

Lp	Powiaty i miasta na prawach powiatu	Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatu tys. zł		Wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu w tys. zł		Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w tys. zł	
		2000	2004	2000	2004	2000	2004
1	Augustowski	32603,7	33502,3	32313,9	32440,8	40984,1	53946
2	Białostocki	51502,4	64347,6	51256,4	60660,9	69410,3	74438
3	Bielski	34024,2	36142,9	34491,4	35876,8	64877,1	66666
4	Grajewski	27298,3	25161,8	27744,3	24553,2	31507,5	102633
5	Hajnowski	29947,4	25608,9	29713,1	26382,4	25010,7	45092
6	Kolneński	16680,7	14943,4	16609,0	14596,1	7325,3	8140
7	Łomżyński	15820,0	19425,7	15611,3	19061,1	16620,5	33970
8	Moniecki	20041,1	19405,3	20014,7	20836,2	11884,1	35798
9	Sejneński	13454,9	12864,7	13172,8	13401,8	6235,8	6743
10	Siemiatycki	24722,2	25361,7	24342,0	25533,7	61360,7	229641
11	Sokółski	35482,3	33824,2	35078,2	36518,5	21287,1	27663
12	Suwalski	12649,1	16425,2	12174,7	17616,7	8714,4	16105
13	Wysokomazowiecki	30502,8	33796,1	30044,1	33559,4	68220,7	48364
14	Zambrowski	23713,5	23414,3	23649,9	22348,4	16419,9	26644
15	Ogółem powiaty	368442,5	384224,1	366215,6	383386	1221385,4	775843

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

16	Białystok	454254,8	579388,6	495696,9	616025,0	604673,9	428787
17	Łomża	119398,1	143419,6	126160,8	141087,5	95622,8	79132
18	Suwałki	141000,3	172302,8	143354,3	202487,4	71230,5	74536
19	Ogółem miasta	714653,2	895111,0	765212,0	959599,9	771527,2	582455

1.2. ANALIZA SWOT

Wybór właściwej i najefektywniejszej polityki rozwoju w województwie podlaskim musi się opierać na rzetelnej analizie oddziaływania różnych czynników na aktualny rozwój. Zgromadzenie wszelkich dostępnych i istotnych danych przy opracowaniu programu oraz ich analiza połączona z wnioskowaniem stanowi podstawę przy opracowaniu tego typu dokumentów planistycznych.

Wiodącym narzędziem stosowanym do oceny czynników wzrostu jak i regresu przy uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych jest analiza SWOT. W celu pełniejszego zobrazowania istoty problemów rozwojowych województwa podlaskiego odstępiono od uniwersalnego schematu analizy SWOT na rzecz ujęcia tematycznego poprzez identyfikację głównych problemów rozwojowych województwa. Obszary tematyczne, zgodne z podziałem zawartym w Podstawach Wsparcia Wspólnoty, odnoszą się do sfer: gospodarczej, społecznej, infrastrukturalno-środowiskowej oraz obszarów wiejskich i rolnictwa. Ze względu na szczególne znaczenie turystyki w województwie podlaskim, dodano element „Turystyka” do części infrastrukturalno-środowiskowej. Następnie, w każdym z poszczególnych obszarów tematycznych, dokonano oceny problemów przy zastosowaniu charakterystycznej dla uniwersalnej analizy SWOT metody – „Mocne strony/Słabe strony” oraz „Szanse/Zagrożenia”.

Tabela nr 11. Mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia województwa podlaskiego

Strony silne	Strony słabe
Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania	
<ul style="list-style-type: none"> - wysokospecjalistyczna produkcja mleczarska, - baza rodzimych surowców niezbędnych do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, drzewnego, budowlanego, - dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna, - kończący się proces restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych, - istnienie Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, - znaczący udział sektora prywatnego w podlaskim PKB, - bliskość aglomeracji warszawskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - niska efektywność gospodarki, - mała konkurencyjność regionu, - niska atrakcyjność inwestycyjna województwa, - niski poziom innowacyjności gospodarki, - niedostatecznie rozwinięta i nierównomiernie rozmieszczona sieć instytucji otoczenia biznesu, - niska gęstość zaludnienia, - zmniejszanie się liczby ludności, - niska aktywność regionu w eksporcie
Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne	
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki udział ludzi w wieku produkcyjnym, - dobrze wykwalifikowana kadra pracownicza, - niskie koszty pracy, - niska przestępczość i wysoki poziom jej wykrywalności - rozwijający się system kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> - ukryte bezrobocie, przede wszystkim wśród ludności wiejskiej, - pozostawanie bez pracy znacznego odsetka osób aktywnych zawodowo w szczególności z grupy wiekowej 18 - 34 lata, - słabe dostosowanie profilów kształcenia do potrzeb rynku pracy,

<ul style="list-style-type: none"> - ustawicznego, - bogactwo kultury materialnej, etnicznej i narodowościowej, - wykwalifikowana kadra medyczna 	<ul style="list-style-type: none"> - mały udział ludności z wykształceniem wyższym, - niska jakość służby zdrowia oraz niedostatecznie rozwinięty rynek usług medycznych, szczególnie na obszarach wiejskich, - niskie wykorzystanie potencjału naukowego, brak tworzenia ośrodków naukowo-badawczych, - mała mobilność siły roboczej - niewystarczające nakłady finansowe na rozwój kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego
Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko i turystyka	
<ul style="list-style-type: none"> - dobry układ sieci transportowej, - czyste i mało zmienione działalnością człowieka środowisko naturalne – cały obszar województwa należy do Zielonych Płuc Polski, - znaczące, m. in. dla rozwoju turystyki, wybitne walory przyrodnicze i kulturowe regionu, w tym parki narodowe i krajobrazowe - cztery parki narodowe 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan techniczny infrastruktury transportowej, - słaba dostępność komunikacyjna regionu, - brak terenów uzbrojonych pod działalność gospodarczą, - niedobór bazy turystycznej regionu, - niski poziom wykorzystania internetu, - niski poziom zagospodarowania odpadów
Obszary wiejskie	
<ul style="list-style-type: none"> - dobre zaplecze dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, - wysoki poziom produkcji mleka, - dobrze rozwinięta sieć osadnicza, - korzystne warunki rozwoju agroturystyki, - przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców wsi w różnicowaniu działalności gospodarczej, - dobrze rozwinięte doradztwo rolnicze 	<ul style="list-style-type: none"> - słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna na obszarach wiejskich, - niski poziom kapitału w gospodarstwach i niedofinansowanie w rolnictwie, - nadmierne zatrudnienie w rolnictwie, - niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz niekorzystna struktura agrarna

Szanse	Zagrożenia
Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania	
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój współpracy z aglomeracją warszawską, - otwarcie gospodarki na współpracę międzynarodową, w tym rozwój współpracy przygranicznej, - efektywniejsza współpraca świata nauki i sektora prywatnego, w tym wzrost prywatnych i publicznych inwestycji w badania naukowe - tworzenie nowych ośrodków naukowo- 	<ul style="list-style-type: none"> - uszczelnienie granicy wschodniej dla polskich towarów, - wzrastający poziom zadłużenia gmin, - konflikty społeczne i ekologiczne w lokalizacji inwestycji infrastrukturalnych, - utrzymująca się mała atrakcyjność inwestycyjna regionu połączona z niskim napływem do gospodarki inwestycji krajowych i zagranicznych

<ul style="list-style-type: none"> - badawczych, szczególnie w sferze wysokich technologii, - intensyfikacja współpracy z regionami partnerskimi, - położenie przygraniczne 	
Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne	
<ul style="list-style-type: none"> - wzrastająca rola organizacji pozarządowych w działaniach o charakterze społecznym, - efektywna współpraca administracji publicznej, trzeciego sektora i sektora prywatnego w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, - wzrost mobilności siły roboczej, - dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy, - rozwój elastycznych i efektywnych form organizacji pracy oraz usług opiekuńczo-wychowawczych, - wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców, - rozwój e-usług i dostępu do sieci szerokopasmowej 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne trendy demograficzne, w tym nadmierna emigracja ludności, - postępujące ubożenie określonych grup społecznych i rosnące różnice w poziomie życia, - emigracja dobrze wykształconych ludzi
Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko i turystyka	
<ul style="list-style-type: none"> - realizacja rządowego programu budowy i modernizacji dróg i kolei, - uruchomienie nowych przejść granicznych, - zwiększenie dostępu do sieci szerokopasmowej, - zwiększenie zainteresowania produkcją alternatywnych źródeł energii, - wprowadzanie nowych technologii bezpiecznych dla środowiska, - rozwój markowych produktów turystycznych, - rozwój turystyki kwalifikowanej, w tym turystyki przyrodniczej i kulturowej 	<ul style="list-style-type: none"> - pomijanie województwa przy planowaniu inwestycji krajowych, - niebezpieczeństwo nasilania się różnic między ochroną środowiska a strategicznym dla regionu rozwojem społeczno-gospodarczym, - wyludnianie się obszarów we wschodniej części województwa
Obszary wiejskie	
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój gospodarstw towarowych, - rozwój działalności pozarolniczej na wsi, - wzrastająca powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych, - rozwój rynku produktów regionalnych, - wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w oparciu o programy pomocowe 	<ul style="list-style-type: none"> - centralizacji polityki rolnej przy ograniczeniu roli samorządu regionalnego, - niechęć inwestorów do inwestycji na obszarach wiejskich, w tym w sektorze pozarolniczym, - wzrost ubóstwa zwłaszcza wśród ludności małorolnej

Województwo podlaskie dysponuje wieloma atutami, od których racjonalnego wykorzystania zależy powodzenie podejmowanych działań w ramach określonych celów strategicznych i priorytetów. Głównym zadaniem, przed którym stoi samorząd wojewódzki jest konieczność optymalnego wykorzystania silnych stron oraz szans rozwojowych, jakie zdefiniowane są w poszczególnych obszarach. Projekcja kierunków rozwojowych wynikająca ze *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku* wymaga przy tym efektywnego ukierunkowania działań prorozwojowych przy jednoczesnym minimalizowaniu skutków istniejących słabości oraz zagrożeń w dalszym rozwoju regionu.

Podstawą oceny stopnia rozwoju regionu oraz określenia jego atrakcyjności gospodarczej, w tym atrakcyjności inwestycyjnej jest – w szczególności – opis stanu jego sytuacji makroekonomicznej oraz poziomu innowacyjności jako elementów, które najpełniej obrazują faktyczny rozwój gospodarczy województwa. Zdefiniowane słabości wskazują na niską efektywność gospodarki, w przeważającej części opartej na tradycyjnych gałęziach przemysłu i charakteryzującą się jednocześnie niskim poziomem innowacyjności stosowanych rozwiązań (choć wskazać jednocześnie można na wysoki i dynamiczny rozwój wysokospecjalistycznej produkcji mleczarskiej). Z drugiej strony, niedostatecznie rozwinięta oraz nierównomiernie rozmieszczona sieć instytucji otoczenia biznesu utrudnia efektywne osiąganie celów rozwojowych przez podmioty gospodarcze. Istniejące instytucje czy wyższe uczelnie nie zapewniają w sferze B+R niezbędnych do dalszego rozwoju podmiotów gospodarczych instrumentów innowacyjnych i nie dostarczają w oczekiwanym stopniu rozwiązań technologicznych. Zauważa się przy tym jednak przestrzeń dla efektywniejszej współpracy świata nauki i sektora prywatnego, w tym wzrostu publicznych i prywatnych nakładów na badania naukowe, oraz tworzenia nowych ośrodków naukowo-badawczych, szczególnie w sferze wysokich technologii. Zauważa się także pozytywne elementy rozwoju, jak znaczący udział sektora prywatnego w wytwarzaniu PKB czy wciąż wzrastający, pomimo relatywnie niskiej aktywności eksportowej na tle innych regionów, poziom eksportu. Wiele uwagi należy także poświęcić wsparciu sektora MSP, jako sektora podmiotów kreujących nowe miejsca pracy oraz zwiększających pozycję konkurencyjną regionu na rynku. Bilans pokazuje, iż de facto mamy do czynienia z ograniczoną konkurencyjnością całego regionu.

W przyszłym okresie programowania przewiduje się szereg działań ukierunkowanych na zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost napływu inwestycji krajowych i zagranicznych. W szczególności, co stanowi obecnie wielką barierę inwestycyjną, brak jest odpowiednich terenów uzbrojonych pod działalność gospodarczą. Atrakcyjność inwestycyjna regionu z punktu widzenia kapitału zewnętrznego stanowi dziś jeden z najważniejszych elementów świadczących o wysokiej konkurencyjności. Korzyści w postaci nowych miejsc pracy czy powstawaniu infrastruktury okołoinwestycyjnej są dla rozwoju regionu niezwykle potrzebne.

Pozytywnymi elementami z punktu widzenia zainteresowania inwestorów i rozwoju regionu są wykwalifikowana kadra oraz wysoki udział ludzi w wielu produkcyjnym. W zestawieniu z niskimi kosztami pracy, rozwiniętym systemem kształcenia ustawicznego oraz planowanym efektywniejszym dostosowaniem profilów kształcenia do potrzeb rynku pracy w przyszłym okresie programowania, stanowić to może istotną wartość dodatnią z punktu widzenia działań prorozwojowych. Sprzyjać temu będzie także efektywniejsza współpraca administracji publicznej, trzeciego sektora i sektora prywatnego w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego oraz rozwój elastycznych i efektywnych form organizacji pracy oraz usług opiekuńczo-wychowawczych.

Problemem, z jakim należy się zmierzyć w sferze zasobów ludzkich województwa podlaskiego to problemy bezrobocia, przede wszystkim wśród ludności wiejskiej. Grupą szczególnego ryzyka pośród osób aktywnych zawodowo pozostających bez pracy są ludzie młodzi w przedziale 18-34 lata. W obliczu zmniejszającej się liczby ludności oraz emigracji ludzi w wieku produkcyjnym, w szczególności osób młodych, aktywne przeciwdziałanie wszystkich samorządów województwa podlaskiego będzie w tej sferze niezwykle istotne. Pomoc w tym zakresie oraz w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego możliwy będzie dzięki wzrastającej roli organizacji pozarządowych w działaniach o charakterze społecznym.

Zróżnicowanie narodowościowe i wyznaniowe społeczności zamieszkującej województwo podlaskie jest niezwykle ważnym elementem kultury regionu, jej atutem i mocną stroną, którą należy chronić i wspierać. Realizowane działania w tym zakresie, jak np.: konkursy, festiwale, przeglądy, wydawnictwa, konferencje, itd. przyczyniają się do wzajemnego poznania i zrozumienia, uczą postaw tolerancji i przyjaznego współistnienia narodów. Tworzą również dobre warunki do rozwoju współpracy i wymiany kulturalnej z zagranicą, szczególnie Białorusią, Litwą i Ukrainą.

Wśród szans rozwojowych, które determinują rozwój województwa podlaskiego jest dostępność komunikacyjna regionu. O ile województwo charakteryzuje się dobrym układem sieci transportowej i jej przestrzennym rozmieszczeniem, o tyle wciąż niezadowolający jest stan techniczny infrastruktury transportowej. Konsekwencją globalnego podejścia rządu do rozwiązania problemów komunikacyjnych kraju jest rządowy program budowy i modernizacji dróg będzie zawarty m.in. w PO Rozwój Polski Wschodniej oraz operacyjnych programach sektorowych na lata 2007-2013. Szereg inwestycji realizowanych na obszarze województwa podlaskiego w zakresie modernizacji i rozbudowy połączeń drogowych i kolejowych o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i wojewódzkim pozwoli polepszyć jakość połączeń komunikacyjnych województwa (Białystok przecinają dwie drogi krajowe o standardzie dróg ekspresowych, w tym jedna będąca częścią transeuropejskiego korytarza transportowego).

Poważnym ograniczeniem w tym wymiarze jest jednak niebezpieczeństwo nasilania się różnic między strategicznym dla regionu rozwojem społeczno-gospodarczym, w tym infrastrukturą transportową a ochroną środowiska. Niewątpliwym atutem regionu pozostaje czyste i mało zmienione działalnością człowieka środowisko naturalne. Wybitne walory zachowane w postaci parków narodowych i krajobrazowych są dowodem poszanowania wartości przyrodniczych. Projektowane działania zakładają wykorzystanie szans, jakie stanowi środowisko naturalne, poprzez zwiększenie zainteresowania produkcją alternatywnych źródeł energii oraz wprowadzanie nowych technologii bezpiecznych dla środowiska. Rozwój społeczno-gospodarczy uwzględniać będzie zatem z jednej strony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, troskę o dziedzictwo przyrody, a z drugiej konieczność zapewnienia naturalnej drogi rozwoju regionu.

Przyszłość województwa podlaskiego wiązać także należy z rozwojem turystyki. Stanowi on m.in. naturalne zaplecze dla wypoczynku letniego oraz sobotnio-niedzielnego. Ograniczeniem potencjału turystycznego regionu jest nie tylko niedobór bazy noclegowej i infrastruktury wypoczynkowej, ale także krótki okres jego atrakcyjności ograniczający się do miesięcy letnich. Poza istniejącymi walorami przyrody i dziedzictwa kulturowego zdefiniowana zatem została potrzeba ukierunkowania działań na wydłużenie sezonu turystycznego i tzw. zimowe otwarcie regionu. Stąd programowanie rozwoju województwa

podlaskiego na lata 2007-2013 przewiduje inwestycje w tym obszarze. Ponadto, istotnym obszarem działania będzie zwiększenie dostępności regionu – z jednej strony poprzez rozbudowę infrastruktury transportowej – dla turystów z kraju i Unii Europejskiej, z drugiej – dla turystów przyjeżdżających zza wschodniej i północno – wschodniej granicy, a także podróżujących tranzytem, dzięki planowanej rozbudowie infrastruktury granicznej. Planowanie rozwoju sektora turystycznego w województwie podlaskim obejmuje także poszerzanie oddziaływania polityki związanej z promocją markowych produktów turystycznych jako jakościowych znaków eksportowych regionu.

Szczególną uwagę należy w końcu poświęcić problematyce rozwoju obszarów wiejskich. Znaczenie tej kwestii podkreśla fakt zaangażowania znacznego potencjału ludzkiego i ekonomicznego w województwie podlaskim właśnie w sferze rozwoju wsi i rolnictwa. Podstawową słabością obszarów wiejskich jest niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna. W przypadku sfery infrastrukturalnej przejawia się to m.in. w niechęci inwestorów do inwestycji na obszarach wiejskich, w tym w sektorze pozarolniczym. W przypadku instrumentów polityki społecznej uderza niska jakość służby zdrowia oraz niedostatecznie rozwinięty rynek usług medycznych, choć jednocześnie można podkreślić funkcjonowanie względnie dobrze rozwiniętej infrastruktury edukacyjnej. Cele rozwoju obszarów wiejskich uwzględniać zatem będą przeciwdziałanie zróżnicowaniu w poziomie życia i dostępności do instrumentów infrastruktury społecznej i edukacyjnej, by możliwie najpełniej realizować zasadę równości szans.

Sfera ekonomiczna charakteryzuje się nadmiernym zatrudnieniem w rolnictwie, dotychczasowym niedofinansowaniem i niskim poziomem kapitału obecnego w gospodarstwach, a także niską jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i niekorzystną strukturą agrarną. Z drugiej strony silnie zaznaczona jest dobra pozycja zaplecza dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego (w tym mleczarskiego), co wynika nie tylko z czystości środowiska naturalnego, ale także z dobrej organizacji produkcji i wprowadzenia wysokich standardów w gospodarstwach rolnych produkujących mleko. Stanowi to przykład nowoczesnego spojrzenia na kwestię produkcji rolnej i podnoszenia jej konkurencyjności na rynku krajowym i zagranicznym dla innych gałęzi produkcji rolnej i przetwórczej w województwie podlaskim. Ponadto, dobrze rozwinięte jest doradztwo rolnicze, korzystnie przedstawiają się warunki i perspektywy rozwoju agroturystyki w regionie, dynamicznie rozwija się rynek produktów regionalnych.

Jednak, jak się przewiduje, jednym z podstawowych zadań będzie zmiana struktury zatrudnienia na obszarach wiejskich. Dotychczasowy proces bowiem charakteryzuje się wzrastającą powierzchnią indywidualnych gospodarstw rolnych, prowadząc przy tym do m.in. rozwoju gospodarstw towarowych. Kierunki przemian koncentrować się więc powinny na wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich oraz wspieraniu postaw przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców wsi w różnicowaniu działalności gospodarczej, w tym *tworzenia warunków do powstawania nowych miejsc pracy w produkcji, usługach i handlu poza rolnictwem.*

1.3. WSPARCIE KRAJOWE I ZAGRANICZNE

1.3.1. Krajowa pomoc finansowa dla województwa podlaskiego w latach 1999 – 2005

Tabela nr 12 obrazuje wysokość wydatków przewidzianych na województwo podlaskie w ramach wydatków Budżetu Państwa w latach 1999 – 2005 r. (budżet wojewodów).

Tabela nr 12. Plan wydatków województwa podlaskiego wg działów

Nazwa działu	Plan na 1999r.	Plan na 2000r.	Plan na 2001r.	Plan na 2002r.	Plan na 2003r.	Plan na 2004r.	Plan na 2005r.
	w tys. zł	w tys. zł	w tys. zł	w tys. zł	w tys. zł	w tys. zł	w tys. zł
województwo podlaskie	591 450,00	513 657,00	560 170,00	548 658,00	405 646,00	374 488,00	434 644,00
Budownictwo	1 951,00	3 053,00					
Rolnictwo i łowiectwo	44 874,00	43 579,00	40 481,00	35 243,00	36 097,00	37 354,00	36 265,00
Leśnictwo	2 878,00	2 996,00	1 426,00	1 171,00	1 209,00	59,00	51,00
Rybołówstwo i rybactwo			770,00	713,00	754,00	780,00	854,00
Handel	1 956,00	2 003,00	2 280,00	2 102,00	2 215,00	2 479,00	2 895,00
Transport i Łączność	2 565,00		44 190,00	58 849,00	61 860,00	71 549,00	5 889,00
Gospodarka mieszkaniowa	2 516,00	1 851,00	1 358,00	1 086,00	1 195,00	925,00	805,00
Działalność usługowa	88,00		4 721,00	4 322,00	4 685,00	5 349,00	6 408,00
Administracja publiczna	54 387,00	66 771,00	33 302,00	32 770,00	35 047,00	51 229,00	46 339,00
Obrona narodowa	280,00	278,00	196,00	169,00	174,00	445,00	500,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	149 508,00	173 002,00	188 480,00	201 687,00	44 173,00	49 555,00	50 705,00
Różne rozliczenia	104,00	100,00	76,00	55,00	60,00	1 060,00	452,00
Oświata i wychowanie	75 399,00	7 394,00	21 110,00	7 053,00	7 694,00	5 292,00	5 363,00
Ochrona zdrowia	54 912,00	43 518,00	42 754,00	14 655,00	15 088,00	14 257,00	12 575,00
Opieka społeczna	152 728,00	133 598,00	156 109,00	170 295,00	175 878,00	123 111,00	254 117,00
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej						1 353,00	1 873,00
Edukacyjna opieka wychowawcza			774,00	979,00	1 014,00	642,00	560,00
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	27 200,00	17 167,00	17 037,00	14 571,00	15 108,00	5 354,00	5 255,00
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	11 672,00	920,00	3 775,00	1 676,00	1 729,00	1 900,00	2 078,00
Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody			1 331,00	1 262,00	1 666,00	1 795,00	1 660,00
Turystyka i wypoczynek	282,00						
Dotacje na finansowanie zadań gospodarczych	6 816,00	14 110,00					
Różna działalność	1 334,00	3 317,00					

Źródło: Ministerstwo Finansów - Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za rok 1999; za rok 2000, za rok 2001, za rok 2002, za rok 2003, za rok 2004, za rok 2005 - opracowanie własne

Zgodnie z tabelą nr 13, w ramach wykazu inwestycji wieloletnich przewidziano:

**Tabela nr 13. Wydatki na inwestycje wieloletnie w województwie podlaskim
(w tys. zł)**

Inwestor / Nazwa zadania	Ogółem na zadanie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ZZOZ Zarząd Służby Zdrowia w Białymstoku /Rozbudowa i modernizacja Szpitala MSWiA w Białymstoku	82 738	5 000	10 000	33 227	12 780	21 731		
Wojewódzki Szpital Zespolony w Łomży	23 708	23 708						
Akademia Medyczna w Białymstoku/	77 074	20 000	23 261	22 044	11 769			
Instytut Pediatrii w Białymstoku								
Urząd Marszałkowski/ Rozbudowa i modernizacja Szpitala Położniczo- Ginekologicznego	44 761		12 000	20 000	12 761			
Podlaski Urząd Wojewódzki/ Rozbudowa i modernizacja międzynarodowego przejścia w Kuźnicy	196 651			24 675	46 500	30 200	62 306	
Sąd Okręgowy w Białymstoku/ Budowa budynku dla Sądu Rejonowego w Białymstoku	128 896						10 000	40 000

Źródło: Ministerstwo Finansów - Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za rok 1999, za rok 2000, za rok 2001, za rok 2002, za rok 2003, za rok 2004, za rok 2005 - opracowanie własne

Tabela nr 14 przedstawia planowane w województwie podlaskim wartości w ramach dotacji celowych na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zleconych ustawami, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w latach 1999 – 2005.

**Tabela nr 14. Planowane wydatki na inwestycje z zakresu administracji rządowej w
województwie podlaskim (w tys. zł)**

Przeznaczenie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dla gmin województwa podlaskiego	93.058	98.989	102 466	118 751	123 414	84 902	190 640
Dla powiatów województwa podlaskiego	157.033	175.412	192 250	184 159	77 724	66 768	66 523
Dla samorządu	1.031	11.967	27 204	7 232	24 001	19 870	5 599

wojewódzkiego
województwa podlaskiego

Źródło: Ministerstwo Finansów - Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za rok 1999, za rok 2000, za rok 2001, za rok 2002, za rok 2003, za rok 2004, za rok 2005 - opracowanie własne

W ramach rezerw celowych w latach 1999 – 2000 na rozbudowę Białowieskiego Parku Narodowego przewidziano 30.000.000 złotych.

Kontrakty wojewódzkie w latach 2001-2006:

Kontrakt wojewódzki dla województwa podlaskiego został zawarty po raz pierwszy w 2001 roku i obejmował 3 lata.

W ramach **kontraktu wojewódzkiego na lata 2001-2003** zrealizowano 420 zadań, w tym 204 inwestycje ministrów właściwych. Na realizację kontraktu strony zobowiązały się przeznaczyć łącznie: 553 986,648 tys. zł. oraz 366 tys. EURO

Źródłami finansowania kontraktu były:

- środki krajowe pochodzące z budżetu państwa (uwzględniając środki Ministrów właściwych i środki pozostające w dyspozycji Wojewody - 63 870,358 tys. zł);
- środki pochodzące z budżetu Wspólnoty Europejskiej;
- środki pochodzące z budżetów jednostek samorządu terytorialnego;
- środki pochodzące od innych podmiotów.

Strona rządowa zobowiązała się udostępnić na realizację kontraktu łącznie 128.673 tys. zł

Jednostki samorządu terytorialnego zobowiązały się udostępnić na realizację kontraktu łącznie 109 876,636 tys. zł., inne podmioty 96 866,654 tys. zł.

W ramach kontraktu wojewódzkiego 2001 – 2003 z planowanych środków wykorzystano ponad 96% środków z budżetu państwa (nie uwzględniając projektów realizowanych w ramach PHARE).

Realizacja zadań wynikających z kontraktu przyczyniła się do poprawy bezpieczeństwa na drogach województwa podlaskiego (zrealizowano 18 inwestycji z zakresu transportu). Zmodernizowano ponad 25 tys. m2 dróg wojewódzkich, wzmocniono ich nawierzchnię. Realizacja zadań wpłynęła na wzrost zagęszczenia sieci dróg o nawierzchni bitumicznej, wzrost płynności ruchu i przepustowości dróg, co wiąże się ze skróceniem czasu podróży. Ponadto wybudowano chodniki i wjazdy, przepusty i obiekty mostowe.

Realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska tj. budowa sieci kanalizacji sanitarnej, przyłączenie do sieci kanalizacyjnej nowych gospodarstw domowych, budowa oczyszczalni ścieków powoduje zmniejszenie degradacji ekologicznej województwa podlaskiego. Powiązana z tym budowa sieci wodociągowej i przyłączenie do sieci wodociągowej nowych gospodarstw, podobnie jak rozbudowa infrastruktury transportowej, wpływa na wzrost atrakcyjności regionu, szczególnie na rozwój bazy turystycznej w regionie.

W trakcie trwania kontraktu zrealizowano 87 inwestycji z zakresu ochrony zdrowia i opieki społecznej. Wykonano prace remontowe związane z restrukturyzacją istniejących i utworzeniem nowych oddziałów w 25 zakładach opieki zdrowotnej oraz zakupiono sprzęt i aparaturę medyczną. Przeprowadzono również modernizację Domów Dziecka i Ośrodków Opiekuńczo-Wychowawczych oraz Domów Pomocy Społecznej. Ponadto zastały utworzone nowe pracownie i poradnie specjalistyczne w powyższych ośrodkach.

Ze środków przyznanych w ramach kontraktu dofinansowano 182 zadania oświatowe. Wybudowano takie obiekty jak: szkoły podstawowe, gimnazja i szkolne sale sportowe oraz zakupiono sprzęt do pracowni internetowych. W efekcie stworzono właściwe warunki do prowadzenia zajęć dydaktycznych.

W zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zrealizowano 5 projektów. Zmodernizowano salę koncertową Filharmonii Białostockiej, Teatr Dramatyczny w Białymstoku, Teatr Lalki i Aktora w Łomży. Dofinansowano Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce oraz spektakle inauguracyjne teatrów lalkarskich w plenerze.

Zrealizowano 29 inwestycji z zakresu kultury fizycznej i sportu, w tym sale sportowe, baseny i boiska oraz rozpoczęto budowę Hali Widowiskowo-Sportowej w Akademickim Centrum Sportu Politechniki Białostockiej.

W roku 2004 zawarto kolejny – jednoroczny - kontrakt wojewódzki.

Na realizację **kontraktu dla województwa podlaskiego na 2004 r.** strony przeznaczyły łącznie 45 876,98 tys. zł. Źródłami finansowania kontraktu były:

- środki udostępnione przez stronę rządową (pochodzące z budżetu państwa określone w Ustawie budżetowej na rok 2004¹⁴ jako środki na kontrakty wojewódzkie oraz współfinansowanie programów rozwoju regionalnego),
- przewidywane środki udostępnione przez stronę samorządową (pochodzące z budżetów jednostek samorządu terytorialnego i innych podmiotów).

Strona rządowa zobowiązała się udostępnić na realizację kontraktu w roku 2004 łącznie 38 885 tys. zł. ze środków krajowych pochodzących z budżetu państwa, w tym:

- na współfinansowanie zadań własnych samorządów wskazanych w wykazie zadań wynikających z priorytetów i działań Programu Wsparcia na rok 2004 oraz na rozliczenie inwestycji wieloletnich jednostek samorządu terytorialnego: 30 925 tys. zł.
- na współfinansowanie projektów zawartych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz realizowanych w ramach IW INTERREG III: 7 960 tys. zł.

Przewidywana wielkość środków na realizację kontraktu wojewódzkiego w roku 2004 udostępnionych przez stronę samorządową wynosiła łącznie 6 991,98 tys. zł. Źródłami finansowania ze strony samorządu terytorialnego były budżety:

- województwa,
- powiatów,
- gmin,
- innych podmiotów.

W ramach kontraktu wojewódzkiego na 2004 r. w województwie podlaskim realizowano 75 zadań.

Zmodernizowano drogi o powierzchni ponad 172 tys.m². Położono sieć wodociagową o długości blisko 16 km oraz kanalizację sanitarną o długości 3 km. Powstało także 39 przydomowych oczyszczalni ścieków.

W ramach zadań z zakresu unowocześnienia i rozbudowy systemu ochrony zdrowia zmodernizowano dwa szpitale, zakupiono specjalistyczny sprzęt medyczny – 59 sztuk oraz 5 ambulansów ratunkowych z wyposażeniem i karetkę sanitarną.

Zmodernizowano także 10 jednostek edukacyjnych (powstały m. in. pracownie informatyczne, sale sportowe) i 5 obiektów sportowych, w tym kontynuacja budowy Hali Widowiskowo-Sportowej w Akademickim Centrum Sportu Politechniki Białostockiej.

Kontrakt obejmował także inwestycje z zakresu kultury i dziedzictwa kulturowego. Znalazły się tam muzea i obiekty zabytkowe, zakup instrumentów muzycznych dla Filharmonii Białostockiej oraz modernizacja Teatru Dramatycznego im. A. Węgierki w Białymstoku.

¹⁴ - Ustawa budżetowa na rok 2004 z dnia 23 stycznia 2004 roku (Dz.U. z 2004 roku, Nr 17, poz. 176).

Stworzono także dwa Fundusze Pożyczkowe wspomagające działalność MSP oraz zrealizowano 6 projektów promocyjnych, w tym jeden dotyczący stworzenia oferty inwestycyjnej województwa.

Kolejny zawarty **kontrakt wojewódzki, obejmuje dwa lata 2005 - 2006.**

Dla osiągnięcia celów związanych z rozwojem regionalnym na obszarze województwa podlaskiego na wykonanie działań objętych kontraktem w 2005 roku planowane było wydatkowanie: 13 254 000 zł z budżetu państwa, 4 640 100 zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego, 1 025 280 zł ze środków pochodzących z innych źródeł (tabela nr 15).

Tabela nr 15. Nakłady finansowe na wykonanie działań objętych Kontraktem w 2005 r.
(w tys. zł)

Lp.	Działanie	Środki udostępnione przez stronę rządową	Środki udostępnione przez stronę samorządową	Środki pochodzące z innych źródeł	Środki prywatne
1	I.1 Rozwój systemu transportowego województwa	4 840 590,00	1 399 017,92	0	0
2	I.3 Rozwój regionalnej infrastruktury społecznej	3 543 450,00	1 195 201,67	410 000,00	132 000,00
3	I.4 Rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej	1 914 180,00	1 365 961,36	300 000,00	50 000,00
4	III.3 Tworzenie warunków służących rozwojowi kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego	2 690 780,00	611 583,00	10 000,00	86 780,00
5	III.7 Promocja województwa	265 000,00	68 336,50	30 500,00	6 000,00
	Razem	13 254 000,00	4 640 100,45	750 500,00	274 780,00

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego - opracowanie własne

W ramach działań objętych kontraktem w 2005 roku realizowano 46 projektów.

Ogółem w 2005 roku przekazano do samorządów dotację w wysokości 11.641.201,29 zł, co stanowi 87,83 % przyznanej kwoty dotacji. Z planowanych środków wykorzystano 5 117 650,64 zł ze środków z budżetu jednostek samorządu terytorialnego (110,29 %), 1 031 746,63 zł z innych środków (100,63 %).

W całości w roku 2005 zrealizowano 40 projektów. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2005 r.¹⁵ termin zakończenia sześciu zadań został przesunięty na rok 2006 z dofinansowaniem w wysokości 1.603.789,00 zł, tj. 12,1 % planu.

W rezultacie ze środków udostępnionych przez stronę rządową na realizację zadań objętych kontraktem w 2005 r. nie wykorzystano 9.009,71 zł (0,07% planu) z powodu rozstrzygnięć przetargowych

Prace związane z realizacją inwestycji w ramach Kontraktu Wojewódzkiego w roku 2005 przebiegały w sposób prawidłowy. Największym problemem okazał się zbyt krótki okres na wykorzystanie środków.

¹⁵ - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2005 roku w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2005 roku nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz.U. Nr 245, poz. 2082).

Na wykonywanie działań objętych Kontraktem Wojewódzkim dla Województwa Podlaskiego na lata 2005-2006 w roku 2006 strona rządowa udostępniła środki finansowe w wysokości 16.440.584 zł, które zostały określone na podstawie zapisów ustawy budżetowej na rok 2006.

Strona samorządowa na wykonywanie działań objętych kontraktem, realizowanych wyłącznie przy użyciu krajowych środków publicznych zobowiązała się udostępnić w roku 2006 środki finansowe w wysokości nie mniejszej niż 5 558 512,35 zł. (kwota ta rozpisana została odpowiednio na budżet j.s.t., na inne środki oraz na środki prywatne).

Tabela nr 16. Nakłady finansowe na wykonanie działań objętych Kontraktem w 2006 r. (w tys. zł)

Lp.	Działanie	Środki udostępnione przez stronę rządową	Środki udostępnione przez stronę samorządową	Środki pochodzące z innych źródeł	Środki prywatne
1	I.1 Rozwój systemu transportowego województwa	12 057 300,00	4 128 001,27	0	0
2	I.3 Rozwój regionalnej infrastruktury społecznej	1 500 000,00	750 000,00	156 232,10	0
3	I.4 Rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej	2 038 790,00	1 060 219,60	1 206 528,94	102 792,00
4	III.3 Tworzenie warunków służących rozwojowi kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego	696 733,00	46 827,00	10 098,00	108 750,00
5	III.7 Promocja województwa	144 494,00	323 108,00	0	0
	Razem	16 437 317,00	6 308 155,87	1 372 859,04	211 542,00

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego - opracowanie własne

W 2006 r. realizowanych było w sumie 27 zadań na łączną wartość nakładów finansowych – 24 329 873,91 zł.

Ogółem w 2006 roku przekazano do samorządów dotację w kwocie 15.389.051,19 zł, co stanowi 93,6 % przyznanej kwoty dotacji. W całości zrealizowano 21 projektów. Nie wykorzystano 35.289,81 zł (0,2 % planu).

W związku z pojawieniem się nieprzewidzianych utrudnień w terminowym wykonaniu 5 zadań, na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2006 roku w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2006 roku nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz.U. Nr 232, poz. 1689) termin ich zakończenia został przesunięty na rok 2007 z dofinansowaniem w wysokości 1.016.243,00 zł, tj. 6,18 % planu.

Ocena efektywności i skuteczności realizacji Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004 – 2006 w ramach Kontraktu Wojewódzkiego dla województwa podlaskiego na lata 2005 – 2006 w części dotyczącej współfinansowania zadań własnych samorządów.

Poprzez realizację poszczególnych działań w ramach wyznaczonych priorytetów zawartych w kontrakcie wojewódzkim osiągnięto szereg efektów mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą w województwie podlaskim.

W związku z faktem, iż województwo podlaskie charakteryzuje się niskim standardem infrastruktury zwłaszcza w zakresie transportu, podjęte działania skierowane zostały na osiągnięcie takich efektów jak rozbudowa i modernizacja sieci dróg powiatowych i gminnych.

W zakresie rozwoju systemu transportowego województwa podlaskiego wzmocniono i przebudowano nawierzchnię dróg na długości 11,995 km, wybudowano chodniki, zatoki parkingowe, przebudowano oświetlenie uliczne. Uzyskane efekty wpłynęły na skrócenie czasu przejazdu, polepszenie komfortu i bezpieczeństwa podróży, a także zwiększyły dostęp do terenów inwestycyjnych oraz poprawiły wewnętrzną spójność transportową regionu. Ponadto zostanie przygotowana dokumentacja projektowa na lotnisko Krywany w Białymstoku. Realizacja tego projektu przyczyni się do sprawnego i szybkiego przepływu pasażerów.

W zakresie rozwoju regionalnej infrastruktury społecznej rozbudowano i zmodernizowano obiekty dydaktyczne oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze. Efekty te wpłynęły na poprawę warunków i poziomu świadczonych usług zgodnie z przewidzianymi prawem standardami.

W zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej i sportowej wykonano stadiony, boiska i hale sportowe, zmodernizowano obiekty rekreacyjne, co przyczyniło się do wzrostu dostępności do obiektów turystycznych i sportowych i podniesienia standardu oraz wyposażenia bazy turystycznej.

Przedmiotem działania było również wsparcie rozwoju kultury poprzez rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów zabytkowych: Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Białymstoku, Katedra w Drohiczynie i Kościół w Narwi. Sukcesywna modernizacja oraz rozbudowa istniejących placówek kulturalnych przyczyni się do wzbogacenia oferty turystycznej województwa podlaskiego, m.in. Muzeum Ikon w Supraślu, Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu.

Realizacja projektów zapisanych w Kontrakcie w Priorytecie III odpowiada takim celom jak promocja i popularyzacja województwa, ze szczególnym uwzględnieniem walorów środowiska naturalnego. Efektem było wydanie różnego rodzaju folderów turystycznych.

1.3.2. Zagraniczna pomoc finansowa dla województwa podlaskiego w latach 1999 – 2005

W wyniku przyjętej przez Radę Europejską od końca roku 1997 roku wzmocnionej strategii przedakcesyjnej uruchomiona została pomoc finansowa dla państw nieczłonkowskich przeznaczona na przeprowadzanie reform niezbędnych do uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej. Uruchomienie funduszy przedakcesyjnych: PHARE, ISPA i SAPARD pozwoliło na intensyfikację tych działań.

Suma zagranicznych środków pomocowych pozyskanych w latach 1993 – 2006 na różnego typu inwestycje w województwie podlaskim wynosi 326.585.481,40 PLN. W ogólnej wartości pozyskanych środków w latach 1993 – 2006:

- projekty twarde stanowią kwotę 324 182 265,40 PLN,
- projekty miękkie stanowią kwotę 2 403 216,00 PLN.

W latach 1993 - 2005 projekty wspierane środkami pomocowymi realizowane były we wszystkich powiatach województwa podlaskiego.

Od 1999 roku województwo podlaskie było beneficjentem pomocy środków UE w ramach programów: PHARE, ISPA, SAPARD. Łączne wsparcie środkami UE w tych latach wyniosło 147,553 mln Euro.

PHARE:

W ramach programu PHARE wspierane były następujące działania:

- wzrost działalności sektora produkcyjnego. Działania te skierowane były na pomoc w zróżnicowaniu działalności gospodarczej, rozwój sektora prywatnego i modernizację przemysłu;
- wzmocnienie potencjału ludzkiego, którego celem było wsparcie czterech filarów Europejskiej Społecznej Strategii tzn.: poszerzenie możliwości uzyskania pracy, rozwój przedsiębiorczości, wspieranie procesów dostosowawczych w przedsiębiorstwach, aktywizacja pracowników przedsiębiorstw, równość szans dla kobiet i mężczyzn;
- poprawa infrastruktury związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Działania te koncentrowały się na projektach infrastrukturalnych, które w bezpośredni sposób służyły sektorowi produkcyjnemu oraz środowisku lokalnych przedsiębiorców. W tym obszarze finansowane mogły być również inwestycje poprawiające dostęp do miejsc, w których rozwija się przemysł i handel, a także infrastruktura z zakresu ochrony środowiska sprzyjająca rozwojowi inwestycyjnemu.

Do największych projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków PHARE należy zaliczyć: Modernizację i rozbudowę międzynarodowego przejścia granicznego w Kuźnicy (12 445 450,98 Euro); Przedłużenie drogi krajowej nr 61 odc. Szczuczyn – Grajewo, odc. Grabowo – Szczuczyn (6 770 555,46 Euro); Modernizację drogi krajowej nr 8 (była 19) Szypliszki II odc. Szypliszki – Suwałki (6 000 000,00 Euro) oraz projekt pt. Tunel na obwodnicy w Białymstoku (4 320 000,00 Euro), którego uzupełnieniem było zadanie realizowane w ramach PHARE 2001 Spójność Społeczna i Gospodarcza pt. System drogowy Białegostoku (3 012 701,81 Euro).

Natomiast wśród projektów miękkich te największe realizowane były w ramach kilku edycji programu PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza: Rozwój Zasobów Ludzkich PHARE 2000 SSG (2 576 821,00 Euro); Promocja Zatrudnienia i Rozwój Zasobów Ludzkich PHARE 2001 SSG (1 816 867,50 Euro); Projekt dotyczący regionalnego rozwoju zasobów ludzkich PHARE 2002 SSG (1 146 000,00 Euro). Wszystkie te projekty wdrażane były przez Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku.

W ramach realizacji komponentu Wsparcie Małych i Średnich Przedsiębiorstw programu PHARE SSG (główne podprojekty: Fundusz Dotacji Inwestycyjnej, Program Rozwoju Przedsiębiorstw, Program Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych, Program Rozwoju Przedsiębiorstw Internetowych, Technologie Informatyczne dla Przedsiębiorstw) pomocą inwestycyjną, szkoleniową i doradczą objęci zostali także przedsiębiorcy z terenu województwa podlaskiego. Za realizację komponentu odpowiedzialna była Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego jako Regionalna Instytucja Finansująca. Wśród zaoferowanych możliwości wsparcia szczególnym zainteresowaniem cieszył się Fundusz Dotacji Inwestycyjnych. Ogółem w toku realizacji komponentu MSP do końca roku 2005 podpisano 584 umowy dotacji (w tym 75 umów zostało wypowiedzianych), w tym 529 umów z zakresu FDI.

Województwo podlaskie, jako jedno z pięciu województw w kraju, zakwalifikowane zostało do Programu PHARE 2000 Spójność Społeczna i Gospodarcza i korzystało ze środków wszystkich edycji tego programu. Ogółem z alokowanej ze środków PHARE SSG kwoty 54 804 602,78 Euro do końca roku 2005 wydatkowano 44 501 915,19 Euro, tj. ponad 81 % alokowanych środków PHARE na województwo podlaskie: w ramach komponentu Rozwój Zasobów Ludzkich wykorzystano ponad 96 % alokowanych środków; w ramach komponentu Wsparcie Małych i Średnich Przedsiębiorstw wykorzystano ponad 68 % alokowanych środków; w ramach komponentu Infrastruktura wykorzystano ponad 81 % alokowanych środków.

Tabela nr 17. Środki alokowane, zakontraktowane i wykorzystane w ramach edycji PHARE SSG wg komponentów (w euro)*

ŚRODKI	Rozwój Zasobów Ludzkich	Wsparcie Małych i Średnich Przedsiębiorstwa	Komponent Infrastrukturalny	RAZEM
Alokowane	5 539 688,50	8 683 407,00	40 581 507,28	54 804 602,78
Zakontraktowane	5 538 848,25	7 466 622,61	39 875 527,39	52 880 998,25
Wykorzystane	5 347 397,97	5 965 918,86	33 188 598,36	44 501 915,19

* Stan na 31.12.2005 r.

W ramach edycji PHARE 2000 SSG (realizacja zakończona do końca roku 2005) wydatkowano ogółem 53 628 180,29 Euro, w tym 20 226 377,34 Euro ze środków PHARE (wykorzystano ok. 95 % alokowanych środków na województwo) oraz 19 145 242,15 Euro ze środków publicznych krajowych. Ponadto w realizację komponentu wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw oraz komponentu dotyczącego rozwoju zasobów ludzkich zaangażowanych zostało ponad 14 mln Euro środków prywatnych.

W ramach edycji PHARE 2001 SSG (realizacja zakończona do końca roku 2005) wydatkowano ogółem 30 783 224,53 Euro, w tym 15 641 457,74 Euro ze środków PHARE (wykorzystano ponad 93 % alokowanych środków na województwo) oraz 5 870 942,12 Euro ze środków publicznych krajowych. Ponadto w realizację komponentu wsparcia małych

i średnich przedsiębiorstw oraz komponentu dotyczącego rozwoju zasobów ludzkich zaangażowanych zostało ponad 9 mln Euro środków prywatnych.

~~W ramach edycji PHARE 2002 SSG do końca roku 2005 wydatkowano ogółem 14 006 497,36 Euro, w tym 7 097 761,99 Euro ze środków PHARE (wykorzystano ponad 75 % alokowanych środków na województwo) oraz 6 216 464,38 Euro ze środków publicznych krajowych (wartość zaangażowanych środków prywatnych: 692 270,99 Euro). Natomiast w przypadku PHARE 2003 SSG do końca roku 2005 wydatkowano ogółem 2 149 519,97 Euro, w tym 1 536 318,12 Euro ze środków PHARE (wykorzystano ponad 20 % alokowanych środków na województwo) oraz 613 201,85 Euro ze środków publicznych krajowych (wartość zaangażowanych środków prywatnych: 0 Euro).~~

Tabela nr 18. Środki alokowane i środki wykorzystane w ramach edycji PHARE SSG w podziale na poszczególne projekty (w euro)*
PHARE 2000 - SSG

Lp.	Tytuł projektu	Wartość alokacji – ogółem*	Środki z PHARE ¹⁶	Wykorzystane środki ogółem	Wykorzystane środki z PHARE
1.	Tunel na obwodnicy wokół Białegostoku	16 450 000,00	4 320 000,00	13 018 991,44	4 320 000,00
2.	Modernizacja drogi krajowej nr 61 (odcinek Grajewo – Rajgród)	5 900 000,00	3 800 000,00	8 485 004,00	3 800 000,00
3.	Unowocześnienie i promocja Kanału Augustowskiego	6 949 654,00	4 229 504,00	6 385 111,97	3 835 920,51
4.	Małe inwestycje infrastrukturalne	3 867 000,00	2 900 000,00	3 891 587,92	2 577 263,72
5.	Rozwój Małych i Średnich Przedsiębiorstw	18 754 172,00	3 516 407,00	18 456 154,04	3 212 380,59
6.	Rozwój Zasobów Ludzkich	3 685 761,00	2 576 821,00	3 391 330,92	2 480 812,52
	RAZEM	55 606 587,00	21 342 732,00	53 628 180,29	20 226 377,34

PHARE 2001 - SSG

Lp.	Tytuł projektu	Wartość alokacji – ogółem	Środki z PHARE	Wykorzystane środki ogółem	Wykorzystane środki z PHARE
1.	System drogowy Białegostoku	4 155 456,24	3 012 701,81	4 154 641,58	3 011 887,15
2.	Przedłużenie drogi krajowej nr 61 (odcinek Szczuczyn – Grajewo, odcinek Grabowo – Szczuczyn)	9 227 407,28	6 770 555,46	8 708 441,80	6 291 537,42
3.	System gospodarki wodno-	3 306 178,76	2 381 040,53	3 300 798,53	2 375 660,30

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

ściekowej w Łomży				
4.	Promocja Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw	14 585 182,62	2 797 000,00	12 174 256,77
5.	Promocja Zatrudnienia i Rozwój Zasobów Ludzkich	2 422 490,00	1 816 867,50	2 445 085,85
	RAZEM	33 696 714,90	16 778 165,30	30 783 224,53
				15 641 457,74

PHARE 2002 - SSG

Lp.	Tytuł projektu	Wartość alokacji - ogółem	Środki z PHARE	Wykorzystane środki ogółem	Wykorzystane środki z PHARE
1.	Poprawa terenów inwestycyjnych w Białymstoku	3 556 456,01	2 446 675,05	3 586 073,76	2 445 653,50
2.	Modernizacja drogi krajowej nr 61 (odcinek Barszcze-Netta)	5 700 000,00	2 900 000,00	4 583 579,94	994 357,64
3.	Poprawa dostępu do powierzchni inwestycyjnych w Suwałkach	2 934 240,20	2 000 000,00	2 934 240,20	2 000 000,00
4.	Przedsiębiorczość Polska: Regionalny Program Wsparcia Małych i Średnich Przedsiębiorstw	2 320 000,00	870 000,00	1 446 278,47	565 507,11
5.	Projekt dotyczący regionalnego rozwoju zasobów ludzkich	1 528 000,00	1 146 000,00	1 456 324,99	1 092 243,74
	RAZEM	16 038 696,21	9 362 675,05	14 006 497,36	7 097 761,99

PHARE 2003 - SSG

Lp.	Tytuł projektu	Wartość alokacji - ogółem	Środki z PHARE	Wykorzystane środki ogółem	Wykorzystane środki z PHARE
-----	----------------	------------------------------	----------------	----------------------------	--------------------------------

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

1.	Rozwój inwestycji w Białymstoku	3 317 038,26	2 400 000,00	1 672 300,29	1 079 886,12
2.	Rozwój Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Łomży	4 626 536,39	3 421 030,43	477 219,68	456 432,00
3.	Regionalny Program Wsparcia dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw	4 000 000,00	1 500 000,00	0,00	0,00
	RAZEM	11 943 574,65	7 321 030,43	2 149 519,97	1 536 318,12

* Stan na 31.12.2005 r.

Istotną rolę odegrały również projekty wsparte ze środków programu PHARE CBC Region Morza Bałtyckiego oraz Programu PHARE, Narodowy Program dla Polski, Zintegrowana Granica Wschodnia koordynowane przez Stowarzyszenie „Euroregion Niemen” oraz Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Białymstoku. Wśród realizowanych projektów, biorąc pod uwagę ogólną wartość zadań, przeważały projekty infrastrukturalne, co przedstawiają tabele zamieszczone poniżej.

Tabela nr 19. Środki wykorzystane przez GDDKiA O/Białystok w okresie 1999 – 2003 (w tys. euro)

1999	2000	2001	2002	2003	RAZEM
-	-	-	488,2	4 511,8	5 000

Tabela nr 20. Środki zakontraktowane z programów PHARE obsługiwanych przez Euroregion Niemen edycja 1999 – 2003

Program	Fundusz	1999	2000	2001	2002	2003	RAZEM
		w tys. euro	w tys. euro	w tys. euro	w tys. euro	w tys. euro	w tys. euro
Narodowy program dla Polski Granica Wschodnia	Fundusz Małych Projektów	-	243,4	389,79	310,02	709,12	1652,33
	Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych	-	-	-	1112,87	946,09	2058,96
	Fundusz Infrastruktury Okołobiznesowej	-	-	-	-	5116,29	5116,29
	Łącznie	-	243,4	389,79	1422,89	6771,5	8827,58
Program Współpracy Przygranicznej w Regionie Morza Bałtyckiego	Fundusz Małych Projektów	253,36	260,83	305,22	239,05	285,66	1344,12
	Schemat Wsparcia	-	-	182,83	646,31	-	829,14
	Wsparcie Instytucjonalne	-	-	90,75	416,5	1162,11	1669,36
	Schemat wsparcia Wsparcie Inwestycyjne	-	-	-	-	-	-
	Łącznie	253,36	260,83	578,8	1301,86	1447,77	3842,62
	Razem	253,36	504,23	968,59	2724,75	8219,27	12670,2

ISPA

Pomoc Wspólnoty w ramach ISPA obejmowała finansowanie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska i transportu w następujących formach:

- projektów inwestycyjnych,
- technicznie i finansowo niezależnych faz projektów, które posiadają osobne, niezbędne do realizacji przedsięwzięcia studia przygotowawcze, studia wykonalności oraz analizy techniczne,
- grup projektów,

- systemów projektów ściśle ze sobą powiązanych.

W przypadku projektów realizowanych w ramach Funduszu ISPA przyjęto, że zasadniczo całkowity koszt przedsięwzięcia nie może być niższy niż 5 milionów euro, tak by inwestycje realizowane w ramach funduszu mogły wywierać znaczący wpływ na sytuację w obszarze ochrony środowiska i transportu.

W ramach pozyskanej w latach 2000 - 2002 kwoty 16 490 960,00 Euro z Programu ISPA realizowane były dwa zadania (oba zatwierdzone do realizacji w roku 2001):

– Poprawa jakości wody w Białymstoku: projekt dotyczący poprawy jakości wody pitnej w celu spełnienia wymogów wynikających z prawa polskiego oraz prawa Unii Europejskiej, modernizacji istniejącej oczyszczalni ścieków poprzez poprawę systemów usuwania azotanów, osadów ściekowych i biogazów (koszty kwalifikowalne ogółem 18 316 000,00 Euro; max. dofinansowanie z ISPA 10 256 960,00 Euro),

– Poprawa jakości wody w Suwałkach: projekt dotyczący budowy stacji uzdatniania wody oraz modernizacji oczyszczalni ścieków, a także rozbudowy sieci wodociągów i kanalizacji (koszty kwalifikowalne ogółem 12 468 000,00 Euro; max. dofinansowanie z ISPA 6 234 000,00 Euro).

Tabela nr 21. Środki wykorzystane w ramach ISPA (w mln euro)

Liczba projektów	Wartość projektów	Dofinansowanie z ISPA
2	30 784,00	16 490,96

Ponadto w roku 2002 zatwierdzony został do realizacji projekt pomocy technicznej z sektora transportu Pt.: Pomoc techniczna dla przygotowania projektu modernizacji linii kolejowej E75, odcinek Warszawa – Białystok – Sokółka – Trakiszki - granica państwa (koszty kwalifikowalne ogółem 3 000 000; max. dofinansowanie z ISPA 2 400 000,00 Euro).

SAPARD

W ramach Programu SAPARD, jako instrumentu przedakcesyjnego wsparcia dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, określone zostały następujące cele ogólne dla Polski:

- poprawa konkurencyjności polskiego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, zarówno na rynku krajowym jak i rynku międzynarodowym,
- dostosowanie sektora rolno-spożywczego do wymagań Jednolitego Rynku w zakresie wymagań sanitarnych, higienicznych oraz jakościowych,
- wsparcie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz tworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej wsi.

W województwie podlaskim realizowane były projekty w ramach następujących działań:

- SAPARD Działanie 1 - Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych
- SAPARD Działanie 2 - Inwestycje w gospodarstwach rolnych
- SAPARD Działanie 3 - Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich
- SAPARD Działanie 4 - Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

Tabela nr 22. Wdrażanie Programu SAPARD (od uruchomienia w dniu 09.07.2002 r.) w województwie podlaskim*

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowanej pomocy (w PLN)	Liczba podpisanych umów	Kwota podpisanych umów (w PLN)	Kwota zrealizowanych płatności (w PLN)
1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych	82	130 932 796,57	65	117 419 203,67	106 528 281,11
2. Inwestycje w gospodarstwach rolnych	499	28 432 553,41	447	25 818 539,08	25 123 145,42
3. Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich	366	135 418 278,61	241	89 385 218,53	88 273 891,41
4. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	520	30 134 639,07	296	18 390 334,17	13 572 565,85
RAZEM	1467	324 918 267,66	1049	251 013 295,45	233 497 883,79

* stan na 31.12.2006 r.

Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW), jako jeden z pierwszych programów wspierających przygotowanie do wykorzystania przedakcesyjnych i strukturalnych funduszy Unii Europejskiej był realizowany w oparciu o Umowę Kredytową, podpisaną między Rzeczypospolitą Polską a Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju w dniu 25.07.2000r. i Porozumienie o przyznaniu środków dla województwa podlaskiego, zawarte między Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi i województwem podlaskim w dniu 12.10.2000r.

Województwo podlaskie otrzymało kwotę 3 544 704,00 Euro, w ramach której zrealizowane zostały komponenty PAOW dotyczące inwestycji tj.:

- Komponent C - infrastruktura - dofinansowanie inwestycji z zakresu zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, gospodarki odpadami oraz dróg gminnych i powiatowych (2 831 031,00 Euro);
- Podkomponent B2 - edukacja (713 673,00 Euro);
- Komponent B3 - budowanie potencjału instytucjonalnego administracji lokalnej i regionalnej, w ramach którego przeprowadzono działania instytucjonalne (analizy instytucjonalnej, przygotowanie Planu Rozwoju Instytucjonalnego i wsparcie techniczne jednostek uczestniczących w PRI) oraz Ogólnopolski Program Szkoleniowy (szkolenia dla pracowników administracji publicznej województwa podlaskiego).

Realizacja PAOW została zakończona do czerwca 2005 r.

Tabela nr 23. Wielkość dofinansowania zadań realizowanych w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich w latach 2001-2005 (w mln euro)

2001	2002	2003	2004	2005	RAZEM
0,076	2,236	0,519	0,431	0,285	3,547

Fundusze strukturalne

Największą pulę środków z funduszy strukturalnych UE na rozwój regionalny województwo podlaskie otrzymało w ramach **Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego**. Na realizację Programu w latach 2004-2006 przyznano województwu łącznie 109 886 093,00 Euro, tj. 421 577 995,79 PLN (przeliczono kursem 1 Euro = 3,8365 PLN z dn. 31.12.2005 r.) ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zadania realizowane są w ramach trzech głównych priorytetów: Priorytet I *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów* (alokacja: 250 951 419,25 PLN), Priorytet II *Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach* (alokacja: 63 102 364,51 PLN), Priorytet III *Rozwój lokalny* (alokacja: 107 524 212,03 PLN) oraz Priorytetu IV *Pomoc techniczna* wspierającego proces wdrażania ZPORR.

Zgodnie ze strukturą wdrażania ZPORR w Polsce w województwie podlaskim istnieją dwie Instytucje Wdrażające: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego jako IW dla Działan 2.2, 2.5, 2.6, 3.4, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku jako IW dla 2.1, 2.3, 2.4, oraz Instytucja Pośrednicząca umiejscowiona w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku. Ostateczna decyzja o wyborze projektów leży w kompetencji Zarządu Województwa Podlaskiego (Priorytety I i III, z wyłączeniem Działania 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa*) lub Instytucji Wdrażających (Priorytet II oraz Działanie 3.4). We wszystkich tych instytucjach w prace nad realizacją programu zaangażowanych jest ponad 80 osób.

Poniższa tabela przedstawia stan zaawansowania finansowego we wdrażaniu Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego w województwie podlaskim na koniec 2005 r. (tabela nr 24)

Tabela nr 24. Poziom wykorzystania środków w ramach ZPORR w województwie podlaskim

	Alokacja na województwo podlaskie lata 2004-2006 (EUR)	Alokowane na lata 2004-2006 środki przełożone kursem (1 EUR = 3,8365 PLN)	Liczba wniosków i ich wartość dofinansowania z EFRR/EFSD zaakceptowanych przez Zarząd Województwa i przyjętych do realizacji		Ilość i wartość umów (decyzji) o dofinansowanie		Poziom zakotraktowania w stosunku do alokowanych środków na lata 2004-2006
OGÓŁEM	109 886 093,00	428 654 660,19	395	375 603 880,60	367	333 642 961,53	77,83
Priorytet I	65 411 552,00	255 163 923,20	55	241 141 591,42	52	218 422 798,30	85,60
Działanie 1.1	31 785 600,00	121 945 454,40	19	129 470 644,53	18	115 656 221,97	94,84
Działanie 1.2	10 757 400,00	41 270 765,10	8	38 801 060,54	7	32 782 070,73	79,43
Działanie 1.3	9 612 969,00	36 880 155,57	23	32 531 024,17	22	29 680 838,55	80,48
Poddz. 1.3.1	-	-	3	4 852 504,70	3	4 639 082,18	-

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Poddz. 1.3.2	-	-	20	27 678 519,47	19	25 041 756,37	-
Działanie 1.4	7 946 400,00	30 486 363,60	4	18 790 326,64	4	18 790 326,62	61,64
Działanie 1.5	5 309 183,00	20 368 680,58	1	21 548 535,54	1	21 513 340,43	105,62
Działanie 1.6	-	-	-	-	0	-	-
Priorytet 2	16 447 899,00	64 161 609,21	155	40 678 779,67	141	34 983 053,05	7,03
Działanie 2.1	4 950 000,00	18 990 675,00	42	12 690 452,79	41	12 433 677,77	-
Działanie 2.2	2 805 000,00	10 761 382,50	74	8 918 904,81	74	8 908 884,21	38,81
typ I	-	-	42	7 544 488,15	42	7 534 467,55	-
typ II	-	-	32	1 374 416,66	32	1 374 416,66	-
Działanie 2.3	2 310 052,00	8 862 514,50	16	5 831 382,54	10	3 695 661,54	41,70
Działanie 2.4	2 916 312,00	11 188 430,99	11	5 748 306,79	7	3 833 851,91	34,26
Działanie 2.5	1 816 535,00	6 969 136,53	8	5 692 957,62	5	4 314 202,50	-
Działanie 2.6	1 650 000,00	6330225,00	4	1 796 775,12	4	1 796 775,12	4,09
Priorytet 3	28 026 642,00	109 329 127,78	185	93 783 509,51	133	78 794 000,10	22,83
Działanie 3.1	14 685 600,00	56 341 304,40	41	43 946 961,44	41	37 654 671,93	37,35
Działanie 3.2	4 090 434,00	15 692 950,04	22	16 819 046,52	21	14 371 700,59	91,58
Działanie 3.3	2 182 400,00	8 372 777,60	2	8 604 782,75	2	6 977 978,16	83,34
Działanie 3.4	2 976 208,00	11 418 221,99	109	7 831 525,60	58	4 344 313,85	38,05
Działanie 3.5	4 092 000,00	15 698 958,00	11	16 581 193,20	11	15 445 335,57	98,38
Poddz. 3.5.1	-	-	8	13 863 035,09	8	12 727 177,46	-
Poddz. 3.5.2	-	-	3	2 718 158,11	3	2 718 158,11	-
Priorytet 4	-	-	-	-	41	1 443 110,08	-
Działanie 4.1	-	-	-	-	12	805 103,05	-
Działanie 4.2	-	-	-	-	15	430 610,41	-
Działanie 4.3	-	-	-	-	14	207 396,62	-
Wydatki związane z EFRR*	-	-	-	-	226	298 659 908,48	-
Wydatki związane z EFS*	-	-	-	-	141	34 983 053,05	-

*EFRR - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, EFS - Europejski Fundusz Społeczny.

Zestawienie zakontraktowania środków ZPORR w podziale terytorialnym pokazuje, iż w wykorzystaniu środków wiodące są główne miasta województwa: Białystok (2 projekty; łączna wartość dofinansowania projektów 48 632 822,04 PLN), Suwałki (3 projekty, łączna wartość dofinansowania projektów 22 030 892,96 PLN) i Łomża (6 projektów, łączna wartość dofinansowania projektów 19 656 444,95 PLN); realizujące na swoim obszarze duże projekty infrastrukturalne. Wynika to m.in. z doświadczeń tych miast we wdrażaniu dużych projektów infrastrukturalnych realizowanych w ramach programu Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza np. miasto Białystok w ramach edycji Phare SSG zrealizowało 4 duże projekty infrastrukturalne.

Zamieszczone poniżej zestawienie odnoszące się do realizacji płatności w ramach ZPORR wskazuje na sukcesywny wzrost wartości dokonywanych płatności na rzecz beneficjentów realizujących projekty dofinansowane ze ZPORR. Najmniej środków zrefundowano beneficjentom Priorytetu II – według stanu na 30 kwietnia 2006r. jedynie 1,67 % alokacji. Jest to m.in. związane z dwustopniową strukturą wdrażania tego priorytetu, a co za tym idzie dwustopniową weryfikacją wniosków beneficjenta o płatność oraz wypłatą środków z pożyczek zaciągniętych przez Instytucje Wdrażające.

Tabela nr 25. Środki zakontraktowane i wypłacone w ramach ZPORR w latach 2004 – 2005 (w PLN)

ŚRODKI	2004	2005	RAZEM
ZAKONTRAKTOWANE	90 083 586,11	243 559 375,42	333 642 961,53
WYPŁACONE	0,00	61 707 421,78	61 707 421,78

Tabela nr 26. Środki wypłacone w ramach ZPORR według stanu na koniec roku 2005, 30.03.2006 r., 30.04.2006 r. (w PLN)

PRIORYTET	Wartość płatności zrealizowanych do końca roku 2005	Wartość płatności zrealizowanych do 31.03.2006r.	Wartość płatności zrealizowanych do 30.04.2006r.
Priorytet I	30 658 257,32	52 347 361,12	54 321 877,68
Priorytet II	715 291,58	983 788,77	1 077 303,00
Priorytet III	30 333 872,88	42 902 746,20	43 376 803,20
RAZEM	61 707 421,78	96 233 896,06	97 709 453,91

PRIORYTET	Wartość płatności zrealizowanych do końca roku 2005 jako % alokacji	Wartość płatności zrealizowanych do 31.03.2006r. jako % alokacji	Wartość płatności zrealizowanych do 30.04.2006r. jako % alokacji
Priorytet I	12,22	20,38	21,15
Priorytet II	1,13	1,52	1,67
Priorytet III	28,21	38,99	39,42
RAZEM	14,64	22,31	22,65

Samorząd Województwa bądź inne jednostki szczebla regionalnego biorą także udział we wdrażaniu określonych działań w ramach **sektorowych programów operacyjnych**, dla których Instytucjami Zarządzającymi są właściwi ministrowie bądź jednostki wewnętrzne podległe ministrom – Minister Gospodarki, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Departament Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego.

W ramach **Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”** w województwie podlaskim część działań wdrażana jest przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – Oddział Regionalny w Łomży oraz przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku.

Dla części działań w ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” Instytucją Wdrażającą i jednocześnie Beneficjentem Końcowym ustanowiono Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji

Rolnictwa. Podlaski Oddział Regionalny ARiMR wdraża w województwie podlaskim Działania:

- 1.1 Inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- 1.2 Ułatwianie startu młodym rolnikom,
- 1.5 Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych,
- 2.4 Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów,
- 2.6 Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem.

Szczegółowy opis aspektów finansowych wdrażania SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” w województwie podlaskim przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 27. Wdrażanie SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” przez Podlaski Oddział Regionalny ARiMR*

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowanej pomocy (w PLN)**	Liczba podpisanych umów	Kwota podpisanych umów (w PLN)**	Stopień wykorzystania limitów	Kwota zrealizowanych płatności (w PLN)**
1.1. Inwestycje w gospodarstwach rolnych	2166	228 445 639,30	1880	193 577 400,26	97,56%	116 555 527,22
1.2 Ułatwianie startu młodym rolnikom	1516	75 800 000,00	1156	57 800 000,00	101,35%	57 800 000,00
1.5 Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych	65	195 151 674,70	52	150 697 884,00	brak koperty regionalnej	46 492 369,00
2.4 Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów	480	34 377 082,19	264	18 193 341,50	83,05%	5 350 592,50
2.6 Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem	548	20 101 866,71	404	13 622 621,00	104,08%	4 822 824,50
RAZEM	4775	553 876 262,90	3756	433 891 246,76		231 021 313,22

* stan na 31.12.2006 r.

** dotyczy wyłącznie środków EAGGF

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku wdraża z kolei - w ramach *Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”* – Działania: 2.2 *Scalanie gruntów*, 2.3 *Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego* oraz 2.5 *Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi*. Do końca 2006 roku Zarząd Województwa Podlaskiego skierował do realizacji 1 projekt z Działania 2.2 *Scalanie gruntów* o wartości 3 516 835 PLN - kwota ogółem (2 813 468 PLN - wkład UE), 74 projekty z Działania 2.3 *Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego* na kwotę 18 234 628 PLN (wkład UE). W przypadku Działania 2.5 *Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi* wydanych zostało 10 decyzji na kwotę ogółem – 17 026 175 PLN (wkład UE – 11 822 013 PLN). W wyniku przeprowadzonych zamówień publicznych kwoty projektów uległy zmniejszeniu, co przedstawia poniższa tabela.

Zgodnie z Umową zawartą pomiędzy Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a Samorządem Województwa Podlaskiego i Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 07.01.2005 r. do końca 2006 r. ARiMR dokonała wypłaty na kwotę 2 105 048 PLN (wkład UE).

Tabela nr 28. Wdrażanie SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” przez UMWP*

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowanej pomocy (w PLN)**	Liczba podpisanych umów	Kwota podpisanych umów (w PLN)**	Stożen wykorzystania limitów	Kwota zrealizowanych płatności (w PLN)**
2.2 Scalanie gruntów	1	2 821 470,40	1	2 813 468	103,46 %	0
2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego	124	30 532 269,31	74	16 655 075	100,51 %	2 105 048
2.5 Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi	20	27 144 826,90	10	11 554 494	47,25 %	0
RAZEM			85	31 023 037	70,92 %	2 105 048

* stan na 31.12.2006 r.

** dotyczy wyłącznie środków EAGGF

Samorząd Województwa Podlaskiego w okresie programowania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na lata 2000-2006 uczestniczy również we wdrażaniu **Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006” (SPO RZL)** wspieranego z Europejskiego Funduszu Społecznego. Funkcję Beneficjenta Końcowego (Instytucji Wdrażającej) w ramach Działan 1.2. *Perspektywy dla młodzieży* oraz 1.3. *Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia*, tj. Działan w przypadku których przyjęto regionalny system wdrażania, powierzono Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Białymstoku. W ramach powyższych Działan realizowane są projekty rynku pracy w zakresie wsparcia bezrobotnej młodzieży, absolwentów oraz osób długotrwale bezrobotnych. Wielkość alokacji dla województwa podlaskiego w ramach SPO RZL wyniosła 43 084 493,75 PLN, z

tego dla Działania 1.2 – 23 289 886,77 PLN oraz dla Działania 1.3 – 19 794 606,98 PLN. Szczegółowy stan zaawansowania finansowego we wdrażaniu SPO RZL w województwie podlaskim prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 29. Stan wdrażania SPO RZL przez WUP Białystok*

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowanej pomocy (w PLN)**	Liczba podpisanych umów	Kwota podpisanych umów (w PLN)**	Stopień wykorzystania limitów	Kwota zrealizowanych płatności (w PLN)**
1.2 Perspektywy dla młodzieży	47	35 606 076,10	36	23 289 886,77	100,00%	14 544 207,48
1.3 Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia	49	32 473 755,70	34	19 794 606,98	100,00%	9 729 273,86
RAZEM				43 084 493,75	100,00%	24 273 481,34

* stan na 31.12.2006 r.

** dotyczy wyłącznie środków EFS

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego część działań wdrażała Regionalna Instytucja Finansująca – Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego w Białymstoku. Wymiar regionalny dotyczy Działania: 2.1 *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo* oraz 2.3 *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje*. Wobec braku limitów środków finansowych w podziale na regiony, szczegółowy schemat wsparcia finansowego dla beneficjentów z obszaru województwa podlaskiego przedstawia poniższe zastawienie.

Tabela nr 30. Stan wdrażania SPO WKP przez PFRR w Białymstoku*

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Kwota wnioskowanej pomocy (w PLN)**	Liczba podpisanych umów	Kwota podpisanych umów (w PLN)**	Stopień wykorzystania limitów	Kwota zrealizowanych płatności*** (w PLN)**
2.1 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo	86	2 526 967,00	47	1 266 043,50	brak koperty regionalnej	331 979,00
2.3 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje	809	325 115 658,51	126	74 664 587,24	brak koperty regionalnej	36 625 675,54
RAZEM						

* stan na 31.12.2006 r.

** dotyczy wyłącznie środków EFRR

*** dotyczy umów zakończonych i rozliczonych

Ocena efektywności dotychczasowej pomocy przedaksesyjnej oraz środków wspólnoty europejskiej dla regionu

W ramach przygotowania Polski do wstąpienia do Unii Europejskiej województwo podlaskie od roku 2000 wykorzystuje środki pochodzące z czterech edycji programu PHARE – Spójność Społeczna i Gospodarcza. Przeprowadzane projekty ukierunkowane są na wsparcie sektora produkcyjnego, rozwój zasobów ludzkich w regionie oraz rozbudowę i modernizację infrastruktury.

W zakresie komponentu infrastrukturalnego w latach 2000 - 2005 rozpoczęto realizację jedenastu dużych projektów oraz 14 małych inwestycji gminnych.

Zakończona została realizacja zadań prowadzonych w ramach PHARE 2000 tj.:

- Modernizacja drogi krajowej nr 61 na odcinku Grajewo – Rajgród,
- Budowa tunelu na obwodnicy wokół Białegostoku,
- Unowocześnienie i marketing Kanału Augustowskiego,
- Małe Projekty Infrastrukturalne w ramach, których współfinansowanych było 14 inwestycji gminnych w zakresie modernizacji dróg, budowy sieci wodno-kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków,
- Projekt z zakresu rozwoju zasobów ludzkich,
- Rozwój MSP - Fundusz Dotacji Inwestycyjnych.

Zakończona została realizacja zadań prowadzonych w ramach PHARE 2001 tj.:

- System drogowy Białegostoku,
- Przedłużenie drogi krajowej nr 61 (odc. Szczuczyn-Grajewo, odc. Grabowo-Szczuczyn),
- System gospodarki wodno-ściekowej w Łomży,
- Promocja zatrudnienia i rozwój zasobów ludzkich,
- Promocja rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

Pozostałe edycje PHARE SSG (2002, 2003) są jeszcze w trakcie realizacji ze zróżnicowanym stopniem zaawansowania technicznego robót. Realizowane projekty dotyczą: modernizacji drogi krajowej nr 61 na odc. Barszcze-Netta (PHARE 2002 SSG), poprawy dostępu do obszarów inwestycyjnych w Suwałkach (PHARE 2002 SSG) i w Białymstoku (PHARE 2002 SSG), rozwoju inwestycji w Białymstoku (PHARE 2003 SSG), rozwoju Małych

i Średnich Przedsiębiorstw w Łomży (PHARE 2003 SSG).

Wynikiem realizacji projektów programu PHARE SSG jest także pomoc inwestycyjna, szkoleniowa i doradcza dla małych i średnich firm działających w regionie w ramach głównych podprojektów, jakimi są:

- Fundusz Dotacji Inwestycyjnej,
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw,
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych,
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw Internetowych,
- Technologie Informatyczne dla Przedsiębiorstw.

Doświadczenia we wdrażaniu tego komponentu przełożyły się bezpośrednio na realizację Działania 3.4 ZPORR „Mikroprzedsiębiorstwa”. Zauważalne jest, że przedsiębiorcy z terenu województwa podlaskiego w szczególności poszukują możliwości sfinansowania

zakupu środków trwałych pozwalających na wprowadzenie nowych usług/produktów w przedsiębiorstwie. W toku realizacji programu PHARE SSG wśród zaoferowanych możliwości wsparcia szczególnym zainteresowaniem cieszył się Fundusz Dotacji Inwestycyjnych komponentu MSP (z podpisanych 584 umów dotacji 529 było z zakresu FDI), a w Działaniu 3.4 ZPORR wszystkie projekty, na które podpisano umowy o dofinansowanie, były projektami inwestycyjnymi (brak projektów doradczych).

W zakresie projektów realizowanych w ramach komponentu Rozwój Zasobów Ludzkich prowadzone były/są podprojekty dotyczące m.in.:

- aktywnego działania rynku pracy na rzecz bezrobotnych oraz innych osób napotykających trudności na rynku pracy,
- promowania przedsiębiorczości poprzez szkolenia,
- promowania zdolności adaptacyjnych w ramach którego przeprowadzono szkolenia dla pracowników MSP,
- wspierania rozwoju lokalnej współpracy partnerskiej w dziedzinie zatrudnienia poprzez organizację szkoleń,
- szkolenia i poradnictwa biznesowego dla osób zagrożonych bezrobociem,
- promocji postaw przedsiębiorczości w szkołach średnich.

W ramach poszczególnych edycji PHARE:

- wybudowano/zmodernizowano/przebudowano **61,1321 km** dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych,
- wybudowano/przebudowano **ok. 30,8 km** sieci wodociągowej,
- wybudowano/przebudowano **64,42 km** sieci kanalizacyjnej,
- wybudowano **0,66 km** sieci gazociągowej.

Udział województwa podlaskiego we wszystkich edycjach programu PHARE SSG wpłynął na poprawę konkurencyjności województwa wobec innych regionów Polski. Przede wszystkim jednak umożliwił jednostkom samorządu terytorialnego, przedsiębiorcom i innym instytucjom zapoznanie się z procedurami realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Można przypuszczać, iż obserwowana tak duża aktywność podmiotów aplikujących w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006, to m.in. efekt realizowanych w województwie podlaskim programów przedakcesyjnych.

W ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich /PAOW/ zrealizowano inwestycje infrastrukturalne z zakresu zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, gospodarki odpadami oraz dróg gminnych i powiatowych (komponent C), zadania wspierające rozwój edukacji na obszarach wiejskich (podkomponent B2), zadania wspierające rozwój potencjału instytucjonalnego administracji lokalnej i regionalnej (komponent B3).

W ramach przydzielonych środków na komponent C (2 831 031,00 Euro) zrealizowano 49 inwestycji infrastrukturalnych obejmujących: 11 dróg powiatowych, 29 dróg gminnych, 6 wodociągów, 3 inwestycje kanalizacyjne.

Efektami rzeczowymi zrealizowanych projektów jest:

- wybudowanie i zmodernizowanie 111,748 km dróg,
- zainstalowanie 98,442 km sieci wodociągowej,
- wykonanie 920 szt. przyłączy,
- wykonanie 213 szt. przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,

- wykonanie 4,915 km sieci kanalizacyjnej,
- wykonanie 321 szt. przyłączy kanalizacyjnych.

Jednocześnie, realizując komponent C, wszystkie jednostki samorządu terytorialnego miały możliwość skorzystania z programu szkoleniowego dotyczącego realizacji projektów infrastrukturalnych w gminach wiejskich. Szkolenie miało na celu przygotowanie beneficjentów do efektywnego wykorzystania publicznych środków finansowych na inwestycje infrastrukturalne. W ramach tego programu stworzono możliwość bezpłatnego uczestnictwa w szkoleniach dla 2-3 przedstawicieli wszystkich jednostek samorządowych z województwa podlaskiego.

Z proponowanej oferty skorzystało 147 pracowników samorządowych z 84 jednostek samorządowych.

Natomiast w ramach podkomponentu B2 (713 673,00 Euro) zrealizowano 89 wniosków (składających się z 142 projektów), złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego na remonty i wyposażenia szkół i świetlic szkolnych, znajdujących się na obszarach wiejskich. W ramach tego zadania wykonano 21 remontów świetlic i 79 remontów szkół, oraz zakupiono wyposażenie do 26 świetlic i 16 klas zerowych.

Realizacja zadań z zakresu budowy potencjału instytucjonalnego administracji lokalnej i regionalnej - komponent B3, realizowano działania instytucjonalne, przygotowano Plan Rozwoju Instytucjonalnego (jednostki uczestniczące w PRI otrzymały sprzęt informatyczny i oprogramowanie na kwotę stanowiącą równowartość 395 667,00 Euro) oraz przeprowadzono w ramach Ogólnopolskiego Programu Szkoleniowego szkolenia dla pracowników administracji publicznej województwa podlaskiego.

W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego do końca roku 2005 w ramach **Priorytetu I - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów**, realizowane były 52 projekty o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 218 422 798,30 PLN, co stanowi ponad 85 % środków alokowanych na Priorytet I w ramach ZPORR 2004-2006. Zakończono realizację 13 projektów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR 16 515 699,32 PLN. Zrefundowano wydatki na ponad 30 mln PLN (12,22 % wartości alokacji przyznanej na Priorytet I).

W ramach **Priorytetu II - Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach**, w ww. okresie realizowanych było 141 projektów o łącznej kwocie dofinansowania z EFS 34 983 053,05 PLN, co stanowi ponad 54 % środków alokowanych na Priorytet II w ramach ZPORR 2004-2006. Ogółem w projektach Priorytetu II uczestniczyły 21 772 osoby, w tym 15 378 osób pochodziło z terenów wiejskich. W ramach Działania 2.2 *Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne* pomocą stypendialną objęto od początku realizacji 9 959 uczniów i studentów, w tym z terenów wiejskich pochodziło 9 449 osób. Zakończono realizację 30 projektów o łącznej wartości dofinansowania z EFS 3 153 171,29 PLN. Zrefundowano wydatki na ponad 715 tys. PLN (1,13 % wartości alokacji przyznanej na Priorytet II).

W ramach **Priorytetu III - Rozwój lokalny**, w ww. okresie realizowane były 133 projekty o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 78 794 000,00 PLN, co stanowi ponad 72 % środków alokowanych na Priorytet III w ramach ZPORR 2004-2006. W wyniku realizacji samego Działania 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa* umową dofinansowania objęto 58 projektów przedsiębiorców z województwa podlaskiego (wartość EFRR ponad 4 mln PLN) i planowane jest dalsze podpisanie 51 umów o wartości dofinansowania ponad 3 mln PLN. Ogółem w Prioryecie III zakończono realizację 74 projektów o łącznej wartości

dofinansowania z EFRR 36 887 796,35 PLN. Zrefundowano wydatki na ponad 30 mln PLN (28,21 % wartości alokacji przyznanej na Priorytet III).

W ramach **Priorytetu IV – Pomoc techniczna**, w ww. okresie realizowane były 41 projekty o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 1 443 110,08 PLN. Zakończono realizację 23 projektów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR 710 814,65 PLN. Zrefundowano wydatki na ponad 34 tys. PLN (0,46 % wartości alokacji przyznanej na Priorytet IV).

Ilość projektodawców ubiegających się o dofinansowanie na realizację własnych zadań świadczy o bardzo dużym zainteresowaniu możliwością skorzystania z dofinansowania ze środków funduszy strukturalnych. Do końca grudnia 2005r. w ramach Priorytetów ZPORR: *I. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów, II. Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach oraz III. Rozwój lokalny* złożono 1219 wniosków na łączną kwotę dofinansowania ponad 1,53 mld zł. Spośród złożonych wniosków oraz po ich ocenie formalnej i merytorycznej Zarząd Województwa Podlaskiego wybrał do realizacji 395 wniosków na łączną kwotę dofinansowania ponad 375,6 mln zł. Tak duża aktywność projektodawców wynika między innymi z doświadczeń w pozyskiwaniu środków z wdrażanych w województwie od lat 90-tych funduszy przedakcesyjnych. Przede wszystkim jednak świadczy o olbrzymich potrzebach województwa podlaskiego i jego mieszkańców w zakresie rozwoju regionalnego.

Najwięcej wniosków złożono w Działaniach: 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa* (298) oraz 3.1 *Obszary wiejskie* (275). Duże zainteresowanie Działaniem 3.4 oraz doświadczenia w wykorzystaniu środków w ramach programu przedakcesyjnego PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza w zakresie wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw wskazują, że powinien to być jeden z najważniejszych kierunków wsparcia w przyszłym okresie programowania. Porównując ilość i wartość złożonych wniosków do innych Działań ZPORR, najmniejszym zainteresowaniem cieszy się Działanie 3.3 *Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne*, gdzie złożono 4 wnioski o łącznej kwocie dofinansowania blisko 19 mln zł. Natomiast największą kwotę dofinansowania - ponad 129 mln zł, przyznano na realizację projektów z zakresu działania 1.1 *Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego*.

Do końca grudnia 2005r. podpisano 31 umów na łączną kwotę dofinansowania 81 588 802,76 PLN na dofinansowanie projektów o znaczeniu regionalnym, których beneficjentami są m.in. samorząd województwa podlaskiego, wyższe uczelnie, a także szpitale. W ramach Priorytetów I i III ZPORR do dnia 31 grudnia 2005r. zostało podpisanych 127 umów na łączną kwotę dofinansowania 292 872 484,55 PLN. Stanowi to 84,39 % ogólnej kwoty alokacji przyznanej na te Priorytety dla województwa podlaskiego.

Ponadto podpisano 7 umów finansowania Działania w ramach Priorytetu II oraz Działania 3.4 na łączną kwotę dofinansowania 54 125 757,60 PLN.

Z Pomocy Technicznej (Priorytet IV) podpisano 41 umów oraz decyzji o dofinansowanie na łączną kwotę dofinansowania 1 443 110,08 PLN.

Głównymi beneficjentami ZPORR są największe miasta województwa: Białystok, Suwałki, Łomża realizujące duże inwestycje infrastrukturalne. Stworzenie możliwości finansowania zadań w dużych miastach powinno być jednym z kierunków przyszłego okresu programowania. Do końca 2005 roku zakończono realizację 88 projektów o wartości 56 556 666,96 PLN monitorowanych przez Podlaski Urząd Wojewódzki.

Od początku realizacji ZPORR w województwie podlaskim do końca roku 2005:

- wybudowano/zmodernizowano **109,47 km** dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych,
- wybudowano **193,87 km** sieci wodociągowej,
- wybudowano **54,25 km** sieci kanalizacyjnej,
- wybudowano/zmodernizowano **4** stacje uzdatniania wody,

- zmodernizowano **3** oczyszczalnie ścieków,
- wyremontowano/zmodernizowano **4** placówki edukacyjne i **12** placówek służby zdrowia,
- zakupiono **93 szt.** sprzętu medycznego dla szpitali.

II. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego 30 stycznia 2006 roku. Określa ona misję rozwoju województwa, wyznacza cele i przyporządkowuje im priorytety.

Misją Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego jest:

**Województwo podlaskie regionem aktywnego i zrównoważonego rozwoju
z wykorzystaniem walorów środowiska naturalnego, wielokulturowej tradycji
i położenia przygranicznego.**

Wyznaczono również 7 celów szczegółowych skupiających się na podniesieniu atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa, konkurencyjności podlaskich firm oraz rozwoju zasobów ludzkich zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy.

Cele będą realizowane poprzez 3 priorytety ingerujące w infrastrukturę techniczną, społeczną i bazę ekonomiczną województwa.

Realizacja Strategii pozwoli na zwiększenie spójności społeczno – ekonomicznej i konkurencyjności regionu poprzez stworzenie warunków do pełniejszego wykorzystania jego potencjału oraz wzmocni rozwój funkcji metropolitalnych Białegostoku – stolicy i najprężniej rozwijającego się miasta regionu.

Instrumentami realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku* będą:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- PO Innowacyjna Gospodarka,
- PO Infrastruktura i Środowisko,
- PO Kapitał Ludzki,
- PO Rozwój Polski Wschodniej,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Schemat nr 4. Realizacja celów Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. w poszczególnych Programach Operacyjnych oraz PROW

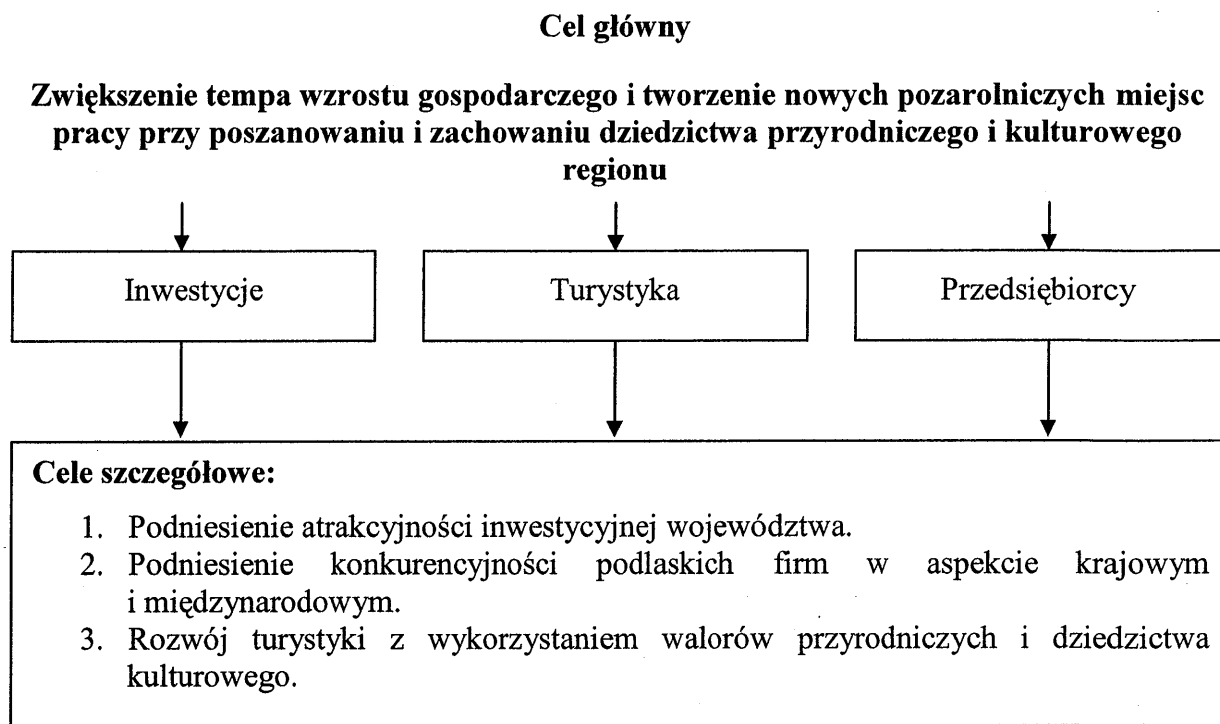
PROGRAMY OPERACYJNE CELE SZCZEGÓŁOWE SRWP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013	PO Innowacyjna Gospodarka	PO Infrastruktura i Środowisko	PO Kapitał Ludzki	PO Rozwój Polski Wschodniej	Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (dokumenty w trakcie programowania)	PROW
Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa	X	X	X	X	X		
Rozwój zasobów ludzkich zgodnie z potrzebami rynku pracy	X			X			
Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym	X	X		X			
Ochrona środowiska naturalnego	X		X			X	
Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego	X		X	X		X	
Wykorzystanie przygranicznego i transgranicznego położenia województwa						X	
Rozwój rolnictwa i tworzenie warunków wielofunkcyjnego rozwoju wsi	X			X			X

III. CELE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 wskazuje cele rozwoju wpływające bezpośrednio ze *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku* skorelowane z założeniami strategicznych dokumentów szczebla krajowego.

Cel główny i będące jego pochodną cele szczegółowe realizowane będą poprzez osie priorytetowe i działania opisane szczegółowo w kolejnym rozdziale.

Schemat nr 5. Układ celów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Województwo podlaskie jest jednym z najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. Cel główny programu wskazuje zatem na konieczność przyspieszenia rozwoju gospodarki województwa. Szanse upatruje się w trzech obszarach: inwestycje i przedsiębiorcy jako najistotniejsze czynniki wzrostu społeczno-gospodarczego regionu oraz turystyka jako dziedzina gospodarki, dla rozwoju której województwo posiada znaczny potencjał przyrodniczo – krajobrazowo - kulturowy.

Tabela nr 31. Wskaźniki realizacji celu głównego RPO

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość wskaźnika w roku bazowym	Zakładana wartość wskaźnika w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wartość PKB	mln zł	21 741	23 263	rocznie	GUS
Liczba utworzonych miejsc pracy w wyniku realizacji programu, w tym:	szt.	0	2000	rocznie	IZ
- dla kobiet	szt.	0	1000	rocznie	IZ
- dla mężczyzn	szt.	0	1000	rocznie	IZ
- na obszarach wiejskich	szt.	0	500	rocznie	IZ

Strategia realizacji celów

Cel 1:

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa

W skali kraju województwo podlaskie pod względem atrakcyjności inwestycyjnej plasuje się na jednym z ostatnich miejsc.

Rozwój infrastruktury drogowej to warunek niezbędny do zapewnienia łatwego i sprawnego dostępu do regionu. Poprawa sieci połączeń komunikacyjnych przyczyni się do rozwoju działalności gospodarczej, ułatwi dostęp do terenów wypoczynkowych i turystycznie atrakcyjnych oraz w dalszej perspektywie spowoduje wzrost zatrudnienia w województwie.

Z uwagi na położenie województwa podlaskiego przy granicy z Białorusią i Litwą inwestowanie w infrastrukturę drogową stwarza szansę dynamicznego rozwoju regionu leżącego wzdłuż istniejących i planowanych europejskich korytarzy transportowych, łączących Europę Środkową z krajami bałtyckimi.

Otwarcie podlaskiej przestrzeni powietrznej dla transportu lotniczego, poprzez rozwój odpowiedniej infrastruktury, uatrakcyjniłoby region dla polskich i zagranicznych inwestorów. Warunkiem niezbędnym jest rozbudowa sieci lotnisk lokalnych oraz docelowo budowa podlaskiego lotniska regionalnego. Rozwój inwestycyjny województwa podlaskiego odbywać się będzie przy poszanowaniu środowiska naturalnego.

Elementem świadczącym o atrakcyjności regionu jest poziom infrastruktury społecznej. Utworzenie nowoczesnej bazy dydaktycznej jest odpowiedzią na zapotrzebowanie wysokowykwalifikowanej kadry specjalistów z różnych dziedzin gospodarki. Realizacja celu odbywać się będzie poprzez optymalizację sieci szkół, rozbudowę, modernizację i jak najlepsze ich wyposażenie.

Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa podlaskiego odbywać się będzie także poprzez podnoszenie poziomu bezpieczeństwa publicznego, zapewnienie właściwej ochrony i poczucia bezpieczeństwa mieszkańcom oraz inwestorom indywidualnym i instytucjonalnym.

Realizacja zamierzonych działań pozytywnie wpłynie na rozwój i atrakcyjność inwestycyjną regionu z silnym ośrodkiem metropolitalnym Białymstokiem, jako regionalnego centrum biznesu, administracji, kultury, handlu i usług.

Tabela nr 32. Wskaźniki realizacji Celu 1

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość wskaźnika w roku bazowym	Zakładana wartość wskaźnika w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Długość dróg o nawierzchni ulepszonej powstałych w wyniku realizacji programu	km	0	200	rocznie	Beneficjenci
Oszczędność czasu na: - nowych i przebudowanych drogach - zmodernizowanych liniach kolejowych	%	100	7 1	rocznie	Beneficjenci
Wartość nowych inwestycji zagranicznych wykreowanych dzięki wsparciu w ramach programu	mln euro	0	100	rocznie	Beneficjenci
Powierzchnia udostępnionych terenów inwestycyjnych	ha	0	500	rocznie	Beneficjenci

Cel 2:

**Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm
w aspekcie krajowym i międzynarodowym**

Województwo podlaskie charakteryzuje się znaczącym udziałem sektora małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie prywatnych podmiotów w gospodarce regionu oraz ich udziałem w wytwarzaniu regionalnego PKB. Głównymi problemami tego sektora obok braku kapitału są: niewystarczająca ilość instytucji otoczenia biznesu, wykwalifikowanej kadry pracowniczej, nowych technologii oraz nowoczesnych systemów informacyjnych. Opracowanie odpowiadającej potrzebom oferty szkoleniowo-edukacyjnej oraz wsparcie finansowo-kredytowe osób zamierzających rozpocząć bądź rozszerzyć działalność gospodarczą, wpłynie na podniesienie stopnia aktywizacji gospodarczej oraz na powstanie nowych miejsc pracy.

Kluczem do podniesienia konkurencyjności podlaskich firm jest innowacja. Szybkie tempo rozwoju techniki i nowoczesnych technologii sprawia, że tylko przedsiębiorstwa innowacyjne mogą zaistnieć i utrzymać się na rynku, stąd niezwykle istotnym elementem wsparcia mają być działania wzmacniające konkurencyjność innowacyjną podlaskich przedsiębiorstw.

Ponadto, przewiduje się, że wzmocnienie związku nauki z biznesem zaktywizuje sektor MSP do wykorzystywania nowych technologii, poprawi warunki rozwoju małych przedsiębiorstw zlokalizowanych przy szkołach wyższych i instytucjach naukowo – badawczych, doprowadzi do rozwoju systemów informacyjnych, a w efekcie do trwałego wzrostu gospodarczego. Spowoduje też powstanie załączków sprawnego systemu pobudzania, transferu i promocji innowacji.

Elementem hamującym rozwój podlaskich przedsiębiorstw są trudności w dostępie do tanich środków finansujących dalsze inwestycje. Stąd też istnieje konieczność rozbudowy systemu funduszy m.in. poręczeniowych i pożyczkowych oraz tworzenie funduszy rozwoju typu wysokiego ryzyka.

Inwestycje w MSP oraz łatwiejszy dostęp do środków pozwolą również na rozwój firm i rozpoczęcie działalności przedsiębiorcom z obszarów wiejskich. Stworzenie mieszkańcom wsi i małych miasteczek warunków odpowiednich do prowadzenia własnej działalności spowoduje zmniejszenia zatrudnienia w sektorze rolnictwa. Dużą szansę upatruje się w rozwoju turystyki i agroturystyki. Wykreowanie alternatywnych źródeł zatrudnienia dla rolników powstrzyma proces wyludniania się wsi.

Wspierane będą lokalne inicjatywy rozwoju gospodarczego poprzez wprowadzanie nowych technologii i nowoczesnych narzędzi pracy. Ważne będzie również wsparcie otoczenia firm przetwórczych i kooperujących.

Tabela nr 33. Wskaźniki realizacji Celu 2

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość wskaźnika w roku bazowym	Zakładana wartość wskaźnika w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Dodatkowe inwestycje wykreowane dzięki wsparciu w ramach programu.	mln euro	0	0,8	rocznie	Beneficjenci
Liczba patentów wygenerowanych w ramach programu	szt	0	20	rocznie	Beneficjenci
Wartość eksportu podlaskich firm wspartych w ramach programu	mln euro	0	6	rocznie	Beneficjenci

Cel 3:

**Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych
i dziedzictwa kulturowego**

Województwo podlaskie, leżące w obszarze Zielonych Płuc Polski, to teren szczególny ze względu na bogactwo środowiska naturalnego. Czystość powietrza i niewielka, w porównaniu do innych regionów Unii Europejskiej, ingerencja człowieka w środowisko nadaje tym obszarom odpowiednią specyfikę oraz poczucie wyjątkowego klimatu i unikatowego charakteru. Specyfikę temu obszarowi nadaje także występująca tu różnorodność, a niekiedy i unikatowość różnych gatunków roślin i zwierząt. Szczególny wymiar jej ochrony przejawia się w istniejących parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody i innych obszarach chronionego krajobrazu. Cenna pod względem przyrodniczym bioróżnorodność objęta została także ochroną w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, obejmując w ramach obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz specjalnych obszarów ochrony siedlisk ok. 26,2% powierzchni województwa.

Unikatowe warunki przyrodnicze stwarzają liczne możliwości uprawiania turystyki, jak choćby tradycyjnej turystyki historycznej i dziedzictwa kulturowego, przyrodniczej, wodnej czy specyficznego rodzaju rekreacji tj. lecznictwa i turystyki uzdrowiskowej.

Istotą ograniczonych możliwości zwiększenia wykorzystania istniejącego potencjału regionu, zwłaszcza w zakresie dominującej w województwie podlaskim turystyki przyrodniczo-krajoznawczej jest krótki sezon turystyczny oraz stan bazy infrastrukturalnej. Sezon turystyczny niemal pokrywa się z okresem wakacyjnym, obejmując okres jedynie od maja/czerwca do końca września. Natomiast ograniczenia natury infrastrukturalnej obejmują zarówno elementy bazy noclegowej, niejednokrotnie nieadekwatnej do potrzeb turystów, w szczególności w odniesieniu do bazy o podwyższonym standardzie, jak również infrastruktury towarzyszącej uprawianiu sportów, w tym sportów zimowych czy wykorzystywaniu okresu turystycznego w sposób aktywny. W obu przypadkach dotyczy to jednocześnie ich nierównomiernego rozmieszczenia w regionie.

Podstawowe cele rozwojowe mają być zatem ukierunkowane na udostępnienie województwa podlaskiego turystom w dłuższej perspektywie czasowej poprzez wydłużenie sezonu turystycznego. Środkiem do osiągnięcia zakładanych celów będzie realizacja działań i projektów przede wszystkim z zakresu udostępniania odrestaurowanych i wyremontowanych obiektów dziedzictwa historycznego i kulturowego, ale także dotyczące zaplecza noclegowego i infrastruktury towarzyszącej oraz bazy rekreacyjnej i wypoczynkowej, a także inwestycje w podstawową infrastrukturę techniczną, jaką są sieci drogowe, wodociągowe, kanalizacyjne itp. obszarów wiejskich.

Istotnym i stałym elementem strategii rozwoju turystycznego regionu jest także rozwój alternatywnej turystyki na bazie wielokulturowej tradycji regionu, ale także perspektywiczne kierunki sektora turystycznego np.: lecznictwa uzdrowiskowego czy turystyki biznesowej. Także w tym obszarze wsparcie koncentrowane będzie na wspieraniu inicjatyw i przedsięwzięć zwiększających atrakcyjność turystyczną województwa podlaskiego.

Tabela nr 34. Wskaźniki realizacji Celu 3

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość wskaźnika w roku bazowym	Zakładana wartość wskaźnika w roku docelowym (2013)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Liczba turystów odwiedzających region, - w tym zagranicznych	osoby	398 271 85 981	477 982 94 580	rocznie	GUS
Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych wygenerowanych w ramach realizacji programu.	szt.	0	500	rocznie	Beneficjenci

Powyższe cele realizowane będą poprzez następujące osie priorytetowe:

- Oś Priorytetowa I **Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie**
- Oś Priorytetowa II **Rozwój infrastruktury transportowej**
- Oś Priorytetowa III **Rozwój turystyki**
- Oś Priorytetowa IV **Społeczeństwo informacyjne**
- Oś Priorytetowa V **Rozwój infrastruktury ochrony środowiska**
- Oś Priorytetowa VI **Rozwój infrastruktury lokalnej**
- Oś Priorytetowa VII **Rozwój infrastruktury społecznej**
- Oś Priorytetowa VIII **Pomoc techniczna**

IV. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013 A NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA NA LATA 2007-2013

Cele i osie priorytetowe *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013* muszą być spójne ze *Strategią Rozwoju Województwa do 2020 roku*, a jednocześnie powinny realizować cele Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013.

Zamieszczone poniżej grafy pokazują współzależność celów i priorytetów/osi priorytetowych Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego.

Pierwszy z nich przedstawia współzależność między celami Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia a celami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013, pokazuje które cele RPO realizują poszczególne cele NSRO. Widzimy, że realizacja każdego celu szczegółowego NSRO (finansowanego w ramach EFRR) przebiegać będzie w ramach kilku celów RPO.

Drugi graf uszczegóławia obraz na poziomie Programu pokazując, które osie priorytetowe RPO przyczyniają się bezpośrednio do realizacji/wypełnienia jakich celów RPO. Każdemu celowi przyporządkowanych jest kilka osi priorytetowych.

NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA NA LATA 2007 - 2013

CEL STRATEGICZNY NARODOWYCH STRATEGICZNYCH RAM ODNIESIENIA NA LATA 2007-2013:
Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

CEL STRATEGICZNY NARODOWYCH STRATEGICZNYCH RAM ODNIESIENIA NA LATA 2007-2013:

CEL STRATEGICZNY NARODOWYCH STRATEGICZNYCH RAM ODNIESIENIA NA LATA 2007-2013:

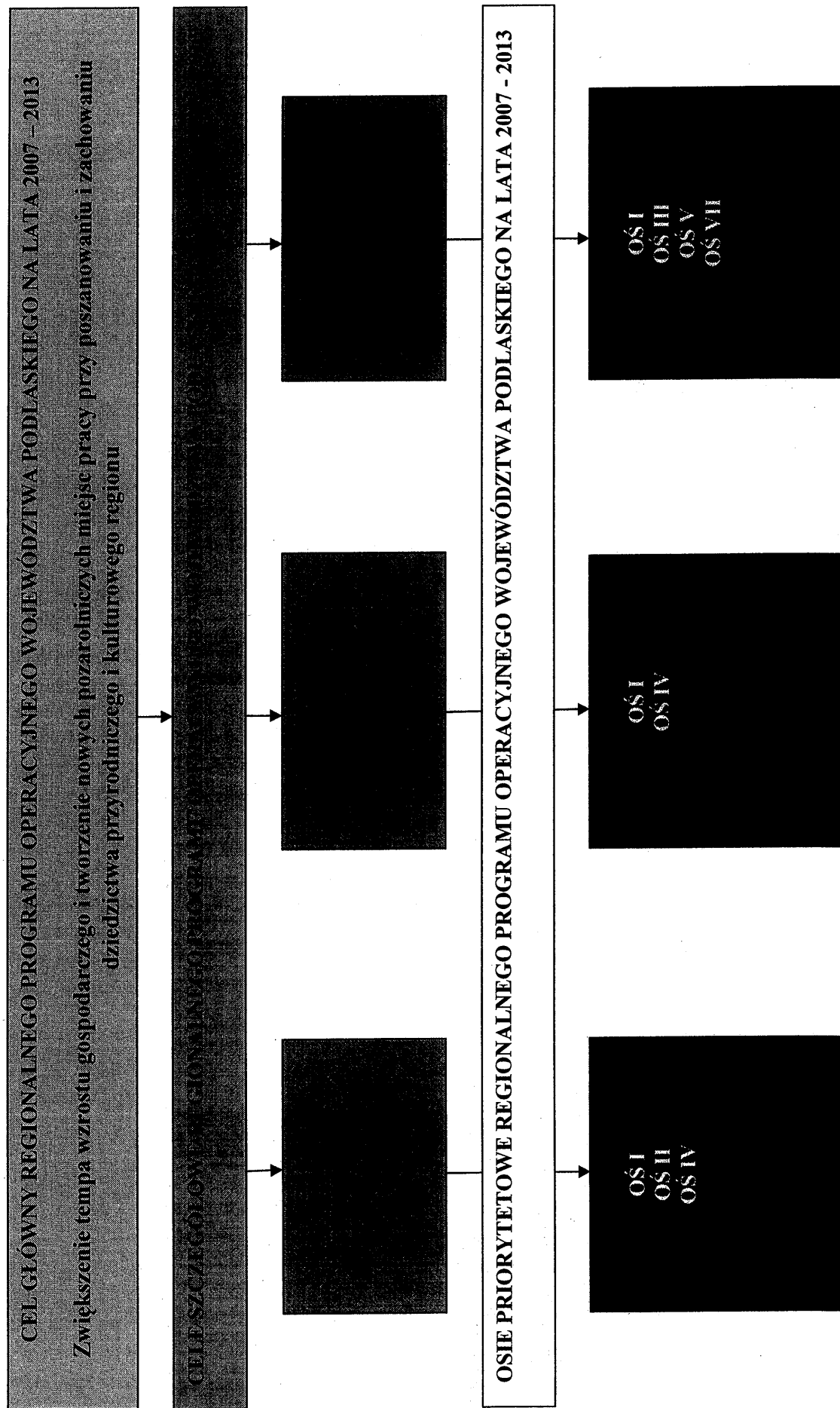
CELE SZCZEGÓŁOWE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013

CEL 1
CEL 2

CEL 1
CEL 2
CEL 3

CEL 1
CEL 2
CEL 3

CEL 1
CEL 2
CEL 3

V. OSIE PRIORYTETOWE I DZIAŁANIA REALIZOWANE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013

OŚ PRIORYTETOWA I: Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie

Cel główny Osi priorytetowej:

Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa podlaskiego.
--

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Rozwój innowacyjny województwa podlaskiego opiera się przede wszystkim na przyjętej w 2005 r. *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podlaskiego*, która jest dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości i jej związków z instytucjami otoczenia biznesu oraz szkołami wyższymi i jednostkami naukowymi. Wskazuje ona obszary, w których województwo podlaskie charakteryzuje się niskim potencjałem innowacyjnym. Jest on wynikiem stosunkowo niskiego poziomu nakładów na sferę badawczo-rozwojową (B+R) oraz słabej współpracy pomiędzy B+R a gospodarką. Istniejący w sferze B+R potencjał wiedzy oraz infrastruktura techniczna bardzo często nie odpowiadają jednak potrzebom przedsiębiorstw. Strukturalną słabością sektora badawczo-rozwojowego jest skupienie się w swej działalności głównie na badaniach podstawowych i reagowanie w niewielkim stopniu na potrzeby rynkowe przedsiębiorstw. Podkreśla się także, iż działalność innowacyjna to nie tylko sfera badawczo-rozwojowa, ale też działalność produkcyjna oraz pozostała działalność przedsiębiorstw związana z wprowadzeniem innowacyjnych produktów na rynek. Działalność innowacyjna wiąże się również z wykorzystaniem technologii informacyjnych, w tym z rozwojem systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług publicznych on-line.

W ramach Osi Priorytetowej w pierwszej kolejności wspierane będą działania sprzyjające dynamicznemu rozwojowi opisanych w *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r.* trzech klastrów przemysłowych: spożywczego (głównie mleczarskiego), drzewnego (w tym meblarskiego), maszynowego oraz z racji szczególnego znaczenia turystyki dla województwa, sektora turystycznego.

Opis Osi priorytetowej

W ramach osi priorytetowej w zakresie wspierania rozwoju innowacyjności wspierane będą projekty badawcze oraz tworzenie i rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb przedsiębiorstw zaawansowanych technologicznie tj. kompleksowo przygotowanych terenów inwestycyjnych, parków przemysłowych, parków naukowo-technologicznych i inkubatorów technologicznych, w tym inkubatorów przedsiębiorczości. Wsparcie otrzymają też projekty z zakresu renowacji obiektów poprzemysłowych i powojennych prowadzące do udostępnienia ich pod inwestycje zwiększające poziom innowacyjności w województwie (np.: parki przemysłowe, centra obsługi inwestora, centra promocji, centra doskonalenia zawodowego itp.).

Gospodarka województwa podlaskiego opiera się w znacznym stopniu na małych i średnich przedsiębiorstwach, które generują znaczącą ilość miejsc pracy. Podobne zjawisko ma miejsce w całej Europie. Problematyka ta znalazła swoje odzwierciedlenie w Strategii Lizbońskiej i innych europejskich dokumentach programowych. Aby zmniejszyć bariery rozwojowe tego sektora w ramach Osi Priorytetowej przewiduje się wsparcie dwupłaszczyznowe.

Pomoc będzie miała charakter wsparcia pośredniego poprzez zapewnienie dostępności instrumentów finansowych ze strony instytucji otoczenia biznesu. Realizowane będą działania ułatwiające przedsiębiorcom dostęp do kapitału zewnętrznego i zasobów pracy w postaci tworzenia i dokapitalizowania funduszy pożyczkowych, poręczeniowych i innych wspierających MSP. Aby ułatwić start nowopowstałym przedsiębiorstwom przewiduje się także wsparcie doradcze z zakresu przedsiębiorczości.

Istotnym elementem wspierania przedsiębiorczości będą instrumenty bezpośredniego dofinansowywania przedsięwzięć inwestycyjnych przedsiębiorców. Przewiduje się, iż dofinansowane zostaną działania inwestycyjne poprawiające konkurencyjność przedsiębiorstw (dotacje inwestycyjne dla istniejących i nowopowstałych MSP i mikroprzedsiębiorstw). Wsparcie otrzymają również działania inwestycyjne służące dostosowaniu infrastruktury przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska.

Wsparcie w ramach Osi priorytetowej ma się przyczynić do zwiększenia pozytywnych efektów społeczno-gospodarczych i poprawy atrakcyjności i konkurencyjności regionu.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- administracja rządowa
- jednostki naukowe
- szkoły wyższe
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- organizacje pozarządowe
- instytucje otoczenia biznesu
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
- przedsiębiorcy

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej I, w należycie uzasadnionych przypadkach realizacji projektów lub części projektów, **dopuszcza się** możliwość finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS, w zakresie nie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych projektu.

Możliwość ta jest ograniczona jedynie do działań / projektów, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu, jak i bezpośrednio powiązane z projektem (zostanie to określone na dalszym etapie prac).

Komplementarność z innymi programami:

PO Innowacyjna Gospodarka	Oś Priorytetowa 1. Badania i rozwój nowoczesnych technologii Oś Priorytetowa 2. Infrastruktura B+R Oś Priorytetowa 3. Kapitał dla innowacji Oś Priorytetowa 4. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia Oś Priorytetowa 5. Dyfuzja innowacji Oś Priorytetowa 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym
PO Rozwój Polski Wschodniej	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Działanie 1.3. Wspieranie innowacji
PO Kapitał Ludzki	Priorytet 2. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw Priorytet 8. Regionalne Kadry Gospodarki Priorytet 10. Partnerstwo na rzecz rozwoju obszarów wiejskich
PO Rozwój Obszarów Wiejskich	Oś 1. Poprawa konkurencyjności sektora leśnego i rolnego Działanie: Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
PO Infrastruktura i Środowisko	Priorytet 4. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska

Kategorie interwencji:

- 01 - Działalność B+RT prowadzona w ośrodkach badawczych,
- 02 - Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych,
- 03 - Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.)
- 04 - Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)
- 05 - Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw
- 07 - Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.),
- 08 – Inne inwestycje w przedsiębiorstwa,
- 09 - Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP,

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego z wyłączeniem projektów wspartych w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej.

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 35. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA I:
Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z zakresu B+R	szt.	0	40	rocznie	IZ
Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowymi	szt.	0	10	rocznie	IZ
Liczba projektów promujących biznes, przedsiębiorczość i nowe technologie	szt.	0	20	rocznie	IZ
Liczba projektów z zakresu bezpośredniej pomocy inwestycyjnej dla MSP	szt.	0	600	rocznie	IZ
w tym: przez 2 pierwsze lata po rozpoczęciu działalności	szt.	0	100	rocznie	IZ
Rezultat					
Liczba przedsiębiorstw, które skorzystały z infrastruktury parków naukowo-technologicznych, parków przemysłowych i inkubatorów technologicznych	szt.	0	30	rocznie	Beneficjenci
Liczba utworzonych miejsc pracy w zakresie B+R (tylko etaty badawcze 5 lat od rozpoczęcia projektu)	szt.	0	20	rocznie	Beneficjenci
Liczba przedsiębiorstw wspartych w wyniku realizacji programu	szt.	0	400	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA II: Rozwój infrastruktury transportowej

Cel główny Osi priorytetowej:

Zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa podlaskiego poprzez unowocześnianie infrastruktury transportowej wpływającej na rozwój regionu

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Rozwój społeczno - gospodarczy województwa podlaskiego hamowany jest w wyniku istnienia dużych różnic w rozwoju infrastruktury, w tym w szczególności transportowej pomiędzy naszym regionem a resztą kraju. W istotny sposób ogranicza to możliwość sprostania presji konkurencji w stosunku do innych części Polski i utrudnia integrację

społeczno-gospodarczą z nimi. Sytuacja ta nasiliła się jeszcze bardziej po przystąpieniu Polski do UE.

Stan układu sieci transportowej nie zapewnia właściwej jakości obsługi ruchu przewozów pasażerskich i towarowych. Utrudnia to wymianę regionalną i międzynarodową, co w konsekwencji prowadzi do braku zainteresowania lokowania nowych inwestycji w województwie oraz paraliżuje rozwój ośrodków miejskich.

Rozwój infrastruktury transportowej ma ogromny wpływ na wzrost atrakcyjności województwa podlaskiego jako miejsca pracy, inwestowania, kształcenia, zamieszkania i wypoczynku. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa podlaskiego i zwiększenie mobilności mieszkańców, wpłynie na wzrost lokalizacji działalności gospodarczej i biznesowej decydującej o możliwościach rozwojowych regionu.

Opis Osi priorytetowej

Niezadowalający stan techniczny większości dróg oraz obiektów inżynierskich, przy jednoczesnym ciągłym wzroście poziomu natężenia ruchu, stanowi istotny problem w zakresie infrastruktury drogowej w województwie podlaskim.

W celu poprawy dostępności komunikacyjnej województwa podlaskiego muszą być ciągle podejmowane przedsięwzięcia ukierunkowane na stworzenie spójnej i wysokiej jakości sieci dróg. Osiągnięć się to poprzez dostosowanie parametrów dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych do klas technicznych, które powinny one spełniać, jak również poprzez budowę nowych rozwiązań inżynierskich: węzłów, skrzyżowań i przejazdów drogowych różnopoziomowych na przecięciach tych dróg.

Po przebudowie drogi Nr S 8 Warszawa – Białystok – Budzisko zaistnieje konieczność budowy dróg rozprowadzających ruch oraz zabezpieczających dostęp komunikacyjny do miejscowości położonych wzdłuż drogi ekspresowej. Nieodzownym stanie się więc ograniczenie ilości włączeń i wyłączeń oraz rozbudowa sieci dróg lokalnych w zakresie niezbędnym do obsługi przyległych terenów. W wyniku tego ruch lokalny zostanie odseparowany od ruchu tranzytowego.

W związku z tym w ramach Osi Priorytetowej realizowane będą między innymi projekty dotyczące budowy i przebudowy dróg wojewódzkich dostosowujące je do prognozowanych natężeń ruchu i znaczenia w obsłudze obszarów rozwoju regionu, budowy i przebudowy dróg powiatowych i gminnych mających znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania społeczno – gospodarczego województwa podlaskiego, a także budowy i modernizacji ulic w miastach, w tym budowę obwodnic miast, wiaduktów i innych drogowych obiektów inżynierskich. Przewiduje się wsparcie infrastruktury towarzyszącej w zakresie bezpieczeństwa (prewencji i śledzenia) ruchu drogowego i ochrony środowiska, w tym wsparcie sprzętowe systemu ratownictwa na drodze, projektów dotyczących Inteligentnych Systemów Transportu.

Istniejące połączenia drogowe i kolejowe nie wystarczają, by zrekompensować peryferyjne położenie regionu. Transport lotniczy stanowi ważny czynnik rozwoju miast, regionów, gospodarki oraz podnosi standard życia ludności ze względu na duży zasięg i krótki czas podróży. Rozwój regionu uwarunkowany jest rozwojem jego regionalnych ośrodków wzrostu, w szczególności jego stolicy. Białystok, aby rozwijać swoje funkcje metropolitalne i kreować endogeniczne impulsy rozwojowe, potrzebuje nowoczesnego lotniska mogącego obsługiwać transport międzynarodowy, zarówno pasażerski jak i towarowy. Perspektywiczne osiągnięcie przez miasto Białystok statusu „europolu” wymaga posiadania bezpośredniej dostępności komunikacyjnej, która może zostać zapewniona poprzez wybudowanie regionalnego portu lotniczego.

Równomierny rozwój województwa podlaskiego, w szczególności konieczność wykorzystania potencjału turystycznego oraz zapewnienie niezbędnej obsługi inwestorów zewnętrznych poprzez zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa wymagają budowy sieci małych lotnisk lokalnych.

Realizacja Osi Priorytetowej w tym obszarze odbywać się będzie poprzez: wybudowanie docelowego podlaskiego lotniska regionalnego, modernizację i przystosowanie lotnisk sportowo-sanitarnych w zakresie umożliwiającym nieregularną komunikację lotniczą. Wsparcie otrzymają również projekt z zakresu bezpieczeństwa ruchu lotniczego.

W województwie podlaskim miejska sieć drogowa oraz związana z nią infrastruktura techniczna i inżynierska, wymaga poważnych przekształceń i dostosowania do potrzeb związanych z zabezpieczeniem prawidłowego rozwoju społeczno – ekonomicznego. Drogi o niskich parametrach technicznych i coraz gorszym stanie nawierzchni znajdujące się w miastach regionu, nie zapewniają odpowiednich standardów bezpieczeństwa oraz nie spełniają oczekiwań ich użytkowników. Sytuacja ta pogarsza warunki życia i stanowi przeszkodę w lokowaniu nowych inwestycji.

Wypadki drogowe oraz rosnące zatłoczenie miast, wymuszają stworzenie zintegrowanego systemu transportu publicznego w większych ośrodkach miejskich.

Sprawne funkcjonowanie transportu w miastach uwarunkowane jest zsynchronizowanym powiązaniem układu drogowego z układem kolejowym oraz możliwością zwiększenia udziału transportu zbiorowego w przewozach pasażerskich.

Poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury komunikacji, w tym obiektów i urządzeń umożliwiających integrację różnych środków transportu, dążyć się będzie do szybkiego przemieszczania się ludności w ośrodkach miejskich oraz poprawę komfortu świadczonych usług.

W dziedzinie transportu publicznego realizowane będą projekty dotyczące: budowy, adaptacji, rozbudowy, wykonywania robót remontowych lub przebudowy infrastruktury pomocniczej służącej zwiększeniu bezpieczeństwa i dostępności do sieci transportu publicznego; budowy, przebudowy, rozbudowy lub modernizacji infrastruktury transportu publicznego połączonej z zakupem sprzętu (włączając w to zakup taboru); tworzenia warunków do wykorzystania infrastruktury kolejowej dla potrzeb rozwoju systemów miejskiej komunikacji zbiorowej, zakup oraz montaż urządzeń z zakresu telematyki; budowa, przebudowa, rozbudowa przystanków, stacji i węzłów przesiadkowych – zintegrowanych z różnymi rodzajami systemów transportu, w tym systemy parkingów dla samochodów „Park & Ride” oraz dla rowerów „Bike & Park” przy końcowych przystankach komunikacji wraz z towarzyszącą infrastrukturą służącą obsłudze pasażerów, a także Inteligentne Systemy Transportu dotyczące transportu publicznego (przewóz pasażerów).

Z uwagi na brak dostatecznych środków finansowych stan techniczny infrastruktury kolejowej w województwie podlaskim pogarsza się. W pełnej sprawności technicznej utrzymuje się tylko linie najważniejsze, na pozostałych liniach naprawy ogranicza się do zapewniających bezpieczeństwo ruchu, którego organizację dostosowuje się do warunków technicznych.

Spadek zapotrzebowania na przewozy kolejowe w województwie podlaskim może oznaczać dalsze zamykanie nierentownych linii. Dworce kolejowe i przystanki, są w stanie niezadowolającym, a szereg z nich nie odpowiada realnym potrzebom.

Istnieje potrzeba rozbudowy i modernizacji sieci kolejowej, jako gałęzi transportu mającej najmniej szkodliwy wpływ na środowisko, w obszarach cennych przyrodniczo i środowiskowo.

Należy dążyć do tego, aby kształtowanie infrastruktury kolejowej województwa podlaskiego dostosowane było do międzynarodowego, krajowego i regionalnego

zapotrzebowania na przewozy i uzasadniało racjonalność kosztownych inwestycji. Wspierane będzie tworzenie transportu kombinowanego (tiry na tory) i budowa centrów logistycznych (w ramach transportu multimodalnego). Bezpośrednim skutkiem poprawy stanu technicznego infrastruktury kolejowej będzie odciążenie ruchu na drogach.

W związku z tym w ramach Osi Priorytetowej realizowane będą projekty dotyczące wykonywania robót remontowych linii kolejowych, modernizacji infrastruktury kolejowej o znaczeniu regionalnym, budowy, rozbudowy, wykonywania robót remontowych lub przebudowy infrastruktury pomocniczej służącej zwiększeniu bezpieczeństwa i dostępności do sieci transportu kolejowego (parkingi, urządzenia do sterowania ruchem kolejowym, infrastruktura służąca obsłudze pasażerów, np.: dworce, poczekalnie), a także zakupu sprzętu transportu kolejowego (zakup taboru).

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- organizacje pozarządowe
- administracja rządowa
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
- przedsiębiorcy

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej II **nie dopuszcza się** możliwości finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS.

Komplementarność z innymi programami:

PO Infrastruktura i Środowisko	Priorytet 6. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T Priorytet 7. Transport przyjazny środowisku Priorytet 8. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe Priorytet 9. Infrastruktura drogowa w Polsce wschodniej
PO Rozwój Polski Wschodniej	Priorytet 2. Wojewódzkie ośrodki wzrostu Działanie 2.1. Systemy miejskiego transportu zbiorowego Priorytet 3. Infrastruktura drogowa
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	Oś 1. Poprawa konkurencyjności sektora leśnego i rolnego Działanie: Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa

Kategorie interwencji:

- 16 – Kolej
- 18 - Tabor kolejowy

- 23 – Drogi regionalne/lokalne
- 24 – Ścieżki rowerowe
- 25 – Transport miejski
- 26 – Transport multimodalny
- 28 – Inteligentne systemy transportu
- 29 – Porty lotnicze

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego z wyłączeniem projektów wspartych w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej.

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 36. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA II:
Rozwój infrastruktury transportowej**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z zakresu infrastruktury transportowej, w tym:			33		
- transportu drogowego	szt.	0	20	rocznie	IZ
- budowy/modernizacji lotnisk			3		
- transportu publicznego			5		
- transportu kolejowego			5		
Liczba projektów mających na celu poprawę atrakcyjności miast	szt.	0	12	rocznie	IZ
Długość nowych dróg objętych wsparciem w ramach programu	km	0	20	rocznie	Beneficjenci
Długość zrekonstruowanych dróg objętych wsparciem w ramach programu	km	0	100	rocznie	Beneficjenci
Rezultat					
Przyrost ludności korzystającej z transportu miejskiego	%	0	1%	rocznie	Beneficjenci
Liczba osób korzystających z regionalnego transportu kolejowego	osoby	0	2 500 000	rocznie	Beneficjenci
Liczba osób korzystających z transportu lotniczego	osoby	0	300 000	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA III: Rozwój turystyki

Cel główny Osi priorytetowej:

Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności turystycznej województwa podlaskiego

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Dobre warunki rozwoju turystyki, sportu i wypoczynku województwo podlaskie zawdzięcza istnieniu licznych kompleksów leśnych, urozmaiconej rzeźby polodowcowej, licznych jezior w północnej części województwa, nizinnych dolin rzecznych z fragmentami unikalnych w Europie bagien oraz urozmaiconego pod względem etnicznym środowiska kulturowego i czystego środowiska. Wykorzystanie walorów przyrodniczych, wypoczynkowych i kulturowych stwarza szansę rozwoju regionu oraz tworzenia nowych miejsc pracy pod warunkiem rozbudowy i podwyższenia standardów bazy turystycznej i sportowej.

Dodatkową możliwością dla regionu jest rozwój turystyki uzdrowiskowej. Wielkie kompleksy leśne, nieskażone powietrze oraz złoża borowiny umożliwiają zwiększenie znaczenia funkcji leczniczych i uzdrowiskowych Augustowa i Supraśla.

Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej, poprzez opracowanie odpowiednich projektów, ułatwień inwestycyjnych, kompleksowego zagospodarowania turystycznego, a także poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze turystycznym i okołoturystycznym doprowadzi do powstania nowych produktów turystycznych oraz wydłużenia okresu pobytu turystów w województwie podlaskim (również w sezonie zimowym) generując dodatkowe zyski w tej branży i tym samym zapewniając mieszkańcom dodatkowe dochody.

Opis Osi priorytetowej

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą działania z zakresu infrastruktury turystycznej, infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, infrastruktury uzdrowisk, wspierania tworzenia centrów wystawienniczych i kongresowych, wspierania rozwoju turystyki biznesowej oraz tworzenia i rozwoju spójnego systemu promocji województwa podlaskiego zwiększającego inwestycyjną i turystyczną atrakcyjność regionu. Możliwe jest wsparcie działań dotyczących promocji marki regionu wzmacniającej gospodarkę województwa oraz projektów zmierzających do podniesienia poziomu bezpieczeństwa w ruchu turystycznym (system monitoringu strategicznych punktów miejscowości turystyczno-wypoczynkowych).

Współfinansowane będą przedsięwzięcia mające na celu wydłużenie sezonu turystycznego, a co za tym idzie, czasu przebywania turystów w regionie. Realizacja tego odbywać się będzie poprzez rozwój i modernizację infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki, w tym budowę i modernizację obiektów sportowych i rekreacyjnych a także infrastruktury transportu wodnego, wdrażanie projektów inwestycyjnych związanych z rozwojem funkcji leczniczo – wypoczynkowych, opracowanie i utworzenie systemów i centrów informacji turystycznej, jak też rozwój infrastruktury noclegowej i gastronomicznej towarzyszącej w/w funkcjom.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną,
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- organizacje pozarządowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- parki narodowe i krajobrazowe,

- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej),
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- przedsiębiorcy.

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej III, w należycie uzasadnionych przypadkach realizacji projektów lub części projektów, **dopuszcza się** możliwość finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS, w zakresie nie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych projektu.

Możliwość ta jest ograniczona jedynie do działań / projektów, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu, jak i bezpośrednio powiązane z projektem projektem (zostanie to określone na dalszym etapie prac).

Komplementarność z innymi programami:

PO Innowacyjna Gospodarka	Oś Priorytetowa 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym
PO Rozwój Polski Wschodniej	Priorytet 2. Wojewódzkie ośrodki wzrostu Działanie 2.2 Infrastruktura turystyki kongresowej i targowej
PO Rozwój Obszarów Wiejskich	Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie: Odnowa i rozwój wsi Działanie: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Kategorie interwencji:

- 31 - Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne)
- 55 – Promowanie walorów przyrodniczych
- 56 - Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego
- 57 – Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 37. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA III:
Rozwój turystyki**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z zakresu rozwoju turystyki	szt.	0	15	rocznie	IZ
Liczba projektów z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	szt.	0	5	rocznie	IZ
Rezultat					
Liczba utworzonych miejsc pracy	osoby	0	50	rocznie	Beneficjenci
w tym dla kobiet	osoby	0	30	rocznie	Beneficjenci
Liczba turystów korzystających z infrastruktury turystycznej i sportowej objętej wsparciem w ramach programu	osoby	0	100 000	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA IV: Społeczeństwo informacyjne

Cel główny Osi priorytetowej:

Upowszechnienie stosowania technik systemu telekomunikacyjnego oraz zwiększenie dostępu do usług elektronicznych poprzez rozbudowę regionalnej infrastruktury teleinformatycznej.

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Powszechność, dostępność oraz poziom rozwoju usług informacyjnych ma istotne znaczenie dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Dzięki wysokiej konkurencyjności dobrze rozwiniętej sieci usług informatycznych zwiększa się ich dostępność i obniża koszt korzystania z nich. Szerokie możliwości, jakie daje zastosowanie technik elektronicznych dotyczy wszystkich dziedzin życia społecznego i gospodarczego oraz powoduje eliminowanie barier instytucjonalnych, regionalnych i granic państwowych. Tworzenie infrastruktury dostępu szerokopasmowego, zwłaszcza na obszarach wiejskich, wyklucza marginalizację tych terenów, a także powoduje wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania Internetu oraz innych technik informacyjnych, w szczególności pomiędzy dużymi ośrodkami a obszarami wiejskimi i małymi miastami. Działanie jest to szczególnie ważne dla obszarów leżących z dala od centrów gospodarczych.

Koncentracja działań skupiać się będzie także na rozwoju e-usług oraz na budowie infrastruktury dostępu obywateli do internetu szerokopasmowego „(ostatnia mila)”.

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą projekty koncentrujące się na poprawie warunków dostępu do Internetu, rozwoju komunikacji i poprawie dostępu do informacji publicznej, gospodarki elektronicznej (e-business) oraz publicznych i komercyjnych e-usług (w tym m.in. e-government, e-edukacji, e-zdrowia, e-bezpieczeństwa), ze szczególnym

uwzględnieniem wyrównywania dysproporcji w dostępie do sieci i usług na obszarach wiejskich i w małych miastach.

Realizacja Osi Priorytetowej odbywać się będzie również poprzez budowę szkieletowych lokalnych i regionalnych sieci szerokopasmowych łączonych z siecią szerokopasmową na poziomie centralnym, tworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu oraz platform elektronicznych na poziomie regionalnym i lokalnym, a także Geograficzne Systemy Informacji Przestrzennej dla poziomu regionalnego i lokalnego.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- organizacje pozarządowe
- administracja rządowa
- jednostki naukowe
- szkoły wyższe
- przedsiębiorcy

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej IV, w należycie uzasadnionych przypadkach realizacji projektów lub części projektów, **dopuszcza się** możliwość finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS, w zakresie nie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych projektu.

Możliwość ta jest ograniczona jedynie do działań / projektów, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu, jak i bezpośrednio powiązane z projektem projektem (zostanie to określone na dalszym etapie prac).

Komplementarność z innymi programami:

PO Innowacyjna Gospodarka	Oś Priorytetowa 1. Badania i rozwój nowoczesnych technologii Oś Priorytetowa 2. Infrastruktura B+R Oś Priorytetowa 7. Budowa i rozwój społeczeństwa informacyjnego
PO Rozwój Polski Wschodniej	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Działanie 1.2 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego
PO Kapitał Ludzki	Priorytet 1. Zatrudnienie i integracja społeczna

Kategorie interwencji:

- 10 - Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)
- 11 - Technologie informacyjne i komunikacyjne (*dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.*),

- 13 - Usługi i aplikacje dla obywateli (*e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja, itp.*),
 14 - Usługi i aplikacje dla MŚP (*e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci, itp.*)

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 38. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA IV:
Społeczeństwo informacyjne**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego	szt.	0	8	rocznie	IZ
Liczba zbudowanych Publicznych Punktów Dostępu do Internetu – PIAP	szt.	0	300	rocznie	Beneficjenci
Rezultat					
Liczba osób, które uzyskały dostęp do szerokopasmowego Internetu	osoby	0	350 000	rocznie	Beneficjenci
Liczba korzystających z Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP)	osoby	0	300 000	rocznie	Beneficjenci
Ilość osób korzystających z usług publicznych dostępnych drogą elektroniczną	osoby	0	150 000	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA V: Rozwój infrastruktury ochrony środowiska

Cel główny Osi priorytetowej:

Zachowanie dziedzictwa środowiska naturalnego poprzez inwestycje infrastrukturalne zmniejszające negatywne skutki cywilizacji.

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Województwo podlaskie odgrywa istotną rolę ekologiczną w skali kraju, jak i całej Europy. Cechą charakterystyczną środowiska naturalnego województwa podlaskiego jest jego wysoka różnorodność biologiczna. Wynika ona między innymi z dużego zróżnicowania typów krajobrazu oraz zachowania ich w dobrym, niezmiennym stanie. Wybitne przymioty środowiska naturalnego nakładają obowiązek zachowania tych dóbr dla przyszłych pokoleń.

32% powierzchni całego województwa stanowi spójny, wielkoprzestrzenny ekologiczny system obszarów chronionych.

Narastające zagrożenia i niekorzystne zjawiska będące wynikiem działalności gospodarczej, wymagają systematycznej troski i dążenia do polepszenia lub zachowania obecnego stanu środowiska naturalnego regionu.

Opis Osi priorytetowej

Działania w ramach tej Osi Priorytetowej powinny zmierzać do wspierania kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz zachowania zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów. Wsparcie uzyskają projekty przyczyniające się do zahamowania strat różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach jej organizacji, czyli różnorodności wewnątrzgatunkowej, międzygatunkowej i ponadgatunkowej (ekosystemów i krajobrazów). W ramach programu wspierane będą projekty inwestycyjne z zakresu budowy, modernizacji i doposażenia infrastruktury centrów i ośrodków edukacji ekologicznej, w tym służącej promocji obszarów Natura 2000.

Cel tej Osi realizować będą projekty poprawiające jakość powietrza, poprawiające system zaopatrzenia w wodę, jakość wód powierzchniowych i podziemnych, minimalizujące ilości wytwarzanych odpadów oraz wprowadzające metodę ich odzyskiwania i unieszkodliwiania, zarządzania ochroną środowiska i kształtowania edukacji ekologicznej oraz do wzrostu wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.

Konieczny jest rozwój gospodarki wodno-ściekowej województwa podlaskiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionych i zabezpieczeniem sanitarnym stref zasobowych komunalnych ujęć wody.

Główny kierunek działań skierowany będzie na rozbudowę sieci kanalizacyjnej, szczególnie tam, gdzie istnieje niewystarczające wykorzystywanie funkcjonującej infrastruktury oczyszczania ścieków. Inwestycje te wpłyną przede wszystkim na poprawę warunków życia mieszkańców regionu, a także na zwiększenie dostępu do terenów wypoczynkowych i turystycznie atrakcyjnych. Wsparciem objęte będą inwestycje skierowane na zwiększenie zasięgu i jakości funkcjonowania infrastruktury komunalnej, w tym przede wszystkim oczyszczalni ścieków. W ramach programu realizowane będą projekty z zakresu gospodarowania odpadami przewidziane w Wojewódzkim Planie Gospodarowania Odpadami – instalacje i systemy obsługujące maksymalnie 150 tys. mieszkańców.

Nie należy zapominać o konieczności ochrony przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska (stały monitoring obiektów zagrażających środowisku oraz tras przewozu niebezpiecznych środków przez teren województwa, wyznaczenie do przyjmowania tzw. odpadów poakcyjnych), a także o ochronie przeciwpożarowej.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- administracja rządowa
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- parki narodowe i krajobrazowe
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
- organizacje pozarządowe
- spółki wodne
- przedsiębiorcy.

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej V, w należycie uzasadnionych przypadkach realizacji projektów lub części projektów, **dopuszcza się** możliwość finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS, w zakresie nie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych projektu.

Możliwość ta jest ograniczona jedynie do działań / projektów, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu, jak i bezpośrednio powiązane z projektem (zostanie to określone na dalszym etapie prac).

Komplementarność z innymi programami:

PO Infrastruktura i Środowisko	Priorytet 1. Gospodarka wodno – ściekowa
	Priorytet 2. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi
	Priorytet 5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
	Priorytet 10. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku
PO Rozwój Obszarów Wiejskich	Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej
	Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej

Kategorie interwencji:

- 39 – Energia odnawialna: wiatrowa
- 40 – Energia odnawialna: słoneczna
- 41 - Energia odnawialna: biomasa
- 42 - Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe
- 44 - Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi
- 45 - Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną
- 46 - Oczyszczanie ścieków
- 47 – Jakość powietrza
- 48 – Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń
- 51 - Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000)
- 54 - Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego.

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 39. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA V:
Rozwój infrastruktury ochrony środowiska**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Zródło danych
Produkt					
Liczba oczyszczalni ścieków powstałych/zmodernizowanych w wyniku realizacji programu	szt.	0	4	rocznie	IZ
Liczba stacji uzdatniania wody powstałych w wyniku realizacji programu	szt.	0	7	rocznie	IZ
Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami	szt.	0	5	rocznie	IZ
Liczba projektów z zakresu poprawy jakości powietrza	szt.	0	4	rocznie	IZ
Liczba projektów z zakresu energii odnawialnej	szt.	0	4	rocznie	IZ
Liczba projektów w zakresie prewencji zagrożeń	szt.	0	2	rocznie	IZ
Rezultat					
Potencjalna moc zainstalowana wytworzona w oparciu o odnawialne źródła energii	MW	0	5	rocznie	IZ
Liczba osób przyłączonych do wodociągu w wyniku realizacji programu	osoby	0	6 000	rocznie	Beneficjenci
Liczba osób przyłączonych do kanalizacji w wyniku realizacji programu	osoby	0	6 500	rocznie	Beneficjenci
Liczba nowoutworzonych lub zrekultywowanych wysypisk śmieci w ramach realizacji programu	Szt.	0	10	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA VI: Rozwój infrastruktury lokalnej

Cel główny Osi priorytetowej:

Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów słabiej rozwiniętych

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Znaczne obszary województwa podlaskiego zagrożone są zjawiskiem marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Problem ten dotyczy w szczególności istotnej części gmin wiejskich. Niepokojąca jest wysoka stopa bezrobocia, niski poziom wykształcenia, mała

mobilność zawodowa społeczności lokalnych i niska kreatywność w zakresie poszukiwania pozarolniczych źródeł utrzymania.

O atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów decyduje przede wszystkim dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna. Modernizacja i zastosowanie nowych technologii w gospodarstwach rolnych spowoduje wzrost ich wydajności i wpłynie na poprawę stanu środowiska.

Promowanie proekologicznych wzorców produkcji i konsumpcji przy wykorzystaniu nowych źródeł energii i zminimalizowaniu złego wpływu na środowisko wydają się koniecznymi do właściwej realizacji rozwoju obszarów wiejskich.

Obszary wiejskie wymagają poprawy stanu infrastruktury technicznej i społecznej w celu zwiększenia ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz aktywizacji gospodarczej.

Opis Osi priorytetowej

W ramach Osi Priorytetowej wsparcie uzyskają projekty dotyczące budowy lub modernizacji dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym, projekty poprawiające jakość powietrza, dotyczące budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody oraz urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków, wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz przeciwdziałania powodziom.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- przedsiębiorcy.

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej VI **nie dopuszcza się** możliwości finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS.

Komplementarność z innymi programami:

PO Rozwój Obszarów
Wiejskich

Oś 1. Poprawa konkurencyjności sektora leśnego i rolnego
Działanie: Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa

Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej

Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej

Działanie: Odnowa i rozwój wsi

Kategorie interwencji:

- 23 – Drogi regionalne/lokalne
- 39 – Energia odnawialna: wiatrowa
- 40 – Energia odnawialna: słoneczna
- 41 - Energia odnawialna: biomasa
- 42 - Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe
- 45 - Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną
- 46 - Oczyszczanie ścieków
- 47 – Jakość powietrza

Obszar realizacji Osi priorytetowej: obszary wiejskie na terenie województwa podlaskiego.

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 40. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA VI:
Rozwój infrastruktury lokalnej**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów dotyczących infrastruktury lokalnej, w tym z zakresu: - budowy/modernizacji dróg - ochrony środowiska - energii odnawialnej	szt.	0	160 120 7	rocznie	IZ
Liczba kilometrów nowych dróg powiatowych i gminnych powstałych w wyniku realizacji projektów	km	0	20	rocznie	Beneficjenci
Liczba kilometrów zrekonstruowanych dróg powiatowych i gminnych powstałych w wyniku realizacji projektów	km	0	100	rocznie	Beneficjenci
Rezultat					
Liczba osób przyłączonych do wodociągu w wyniku realizacji projektów na obszarach wiejskich	osoby	0	2 000	rocznie	Beneficjenci
Liczba osób przyłączonych do kanalizacji w wyniku realizacji projektów na obszarach wiejskich	osoby	0	2 500	rocznie	Beneficjenci

OŚ PRIORYTETOWA VII: Rozwój infrastruktury społecznej

Cel główny Osi priorytetowej:

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez poprawę jakości infrastruktury społecznej

Uzasadnienie Osi priorytetowej

Mając na uwadze rozwój województwa podlaskiego oraz poprawę jakości życia w regionie niezbędnym jest zapewnienie odpowiedniego poziomu infrastruktury społecznej i dostępności do niej – w zakresie rozwoju szkolnictwa, opieki zdrowotnej oraz potencjału dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu.

Opis Osi priorytetowej

Zapewnienie odpowiedniego standardu infrastruktury edukacyjnej sprzyjać będzie poprawie jakości kształcenia i wykształcenia mieszkańców województwa podlaskiego oraz polepszeniu dostępu do edukacji, w tym placówek służących wyrównywaniu szans edukacyjnych (CKP). Realizacja zadań w tym zakresie winna opierać się na budowie, rozbudowie i modernizacji przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół wyższych prowadzących działalność dydaktyczną, naukową i badawczo-rozwojową (np. pomieszczenia dydaktyczne, biblioteki, laboratoria, wyposażenie oraz inne obiekty służące prowadzeniu działalności naukowej i badawczej, obiekty sportowe, campusy) oraz zaplecza socjalno-bytowego dla uczniów, studentów, nauczycieli i wykładowców, a także wyposażenie przedszkoli, szkół, placówek edukacyjnych i szkół wyższych w nowoczesny sprzęt i pomoce optymalizujące proces kształcenia. Dobrze rozwinięta opieka zdrowotna powinna stanowić element kształtowania silnego potencjału społecznego województwa podlaskiego. Dlatego wspierany będzie rozwój infrastruktury ochrony zdrowia gwarantującej wysoki standard usług, zapewniającej wdrażanie i korzystanie z nowoczesnych technik i procedur medycznych. Wymaga to rozbudowy, modernizacji i odpowiedniego wyposażenia szpitali, centrów diagnostycznych i innych zapewniających specjalistyczną opiekę medyczną. Niezbędna jest poprawa jakości udzielanych świadczeń, a także rozszerzenie możliwości diagnostycznych i terapeutycznych oraz z informatyzowanie jednostek ochrony zdrowia. W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą działania w zakresie modernizacji i rozbudowy obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia i wyposażenia ich w odpowiedni sprzęt medyczny, a także związane z zakupem systemów informatycznych i sprzętu komputerowego.

Województwo podlaskie jest regionem zróżnicowanym kulturowo, etnicznie i wyznaniowo. Wykorzystanie bogactwa dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu, a tym samym rozwój turystyki kulturowej, wymaga wspierania instytucji zajmujących się kulturą i sztuką poprzez rozbudowę, modernizację i zwiększenie dostępności do obiektów kulturalnych oraz budowę nowych ośrodków i centrów kultury. Tego typu wsparcie doprowadzi w rezultacie do zwiększenia i zróżnicowania oferty kulturalnej, a także promocji wewnętrznej i zewnętrznej dorobku kulturalnego regionu. W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą między innymi inwestycje mające na celu ochronę i konserwację obiektów dziedzictwa kulturowego, konserwację zabytków ruchomych, księgozbiorów, archiwów, rewaloryzację i rewitalizację historycznych zespołów miejskich, przemysłowych

i powojaskowych o wartości historycznej na cele kulturalne, a także projekty dotyczące opracowania i utworzenia systemów informacji kulturalnej, w tym nowoczesnej sieci informacji internetowej oraz promocji dziedzictwa kulturowego.

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- administracja rządowa
- szkoły wyższe
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki
- zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
- instytucje kultury
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- organizacje pozarządowe
- parki narodowe i krajobrazowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorcy.

Szczegółowe kategorie beneficjentów kwalifikujące się do objęcia wsparciem wskazane zostaną w Uszczegółowieniu RPO.

Zasada cross-financing:

W ramach Osi priorytetowej VII, w należycie uzasadnionych przypadkach realizacji projektów lub części projektów, **dopuszcza się** możliwość finansowania działań, które należą do obszaru interwencji EFS, w zakresie nie większym niż 10% kosztów kwalifikowanych projektu.

Możliwość ta jest ograniczona jedynie do działań / projektów, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu, jak i bezpośrednio powiązane z projektem projektem (zostanie to określone na dalszym etapie prac).

Komplementarność z innymi programami:

PO Kapitał Ludzki	Priorytet 3. Wysoka jakość systemu oświaty Priorytet 4. Szkolnictwo wyższe i nauka Priorytet 6. Profilaktyka, promocja i poprawa stanu zdrowia ludności w wieku produkcyjnym Priorytet 8. Regionalne kadry gospodarki Priorytet 7. Rynek pracy otwarty dla wszystkich oraz promocja integracji społecznej Priorytet 9. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach
PO Rozwój Polski Wschodniej	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Działanie 1.1. Infrastruktura uczelni wyższych
PO Infrastruktura i Środowisko	Priorytet 5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw

PO Rozwój Obszarów
Wiejskich

ekologicznych
Działanie 5.4 Kształtowanie postaw społecznych
sprzyjających ochronie środowiska w tym różnorodności
biologicznej
Priorytet 12. Kultura i dziedzictwo kulturowe
Priorytet 13. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa
efektywności systemu ochrony zdrowia
Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie
gospodarki wiejskiej
Działanie: Odnowa i rozwój wsi

Kategorie interwencji:

- 58 - Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- 59 – Rozwój infrastruktury kulturalnej
- 60 - Inne wsparcie dla poprawy usług kulturalnych
- 75 – Infrastruktura systemu oświaty
- 76 – Infrastruktura ochrony zdrowia
- 77 - Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza
- 79 – Pozostała infrastruktura społeczna

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego z wyłączeniem projektów wspartych w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 41. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA VII:
Rozwój infrastruktury społecznej**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym (2015)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów infrastrukturalnych z zakresu: - edukacji - opieki zdrowotnej - kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego	szt.	0	10 20 4	rocznie	IZ
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury - edukacyjnej - opieki zdrowotnej - kulturalnej	szt.	0	10 20 4	rocznie	Beneficjenci
Rezultat					
Liczba studentów i uczniów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów	osoby	0	20 000	rocznie	Beneficjenci

Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektów (możliwości techniczne zakupionych urządzeń w ciągu roku)	szt.	0	45 000	rocznie	Beneficjenci
--	------	---	--------	---------	--------------

OŚ PRIORYTETOWA VIII: Pomoc techniczna

Cel główny Osi priorytetowej:

Wsparcie instytucji uczestniczących we wdrażaniu Regionalnego Programu Operacyjnego w województwie podlaskim

Uzasadnienie i opis Osi priorytetowej

Celem osi priorytetowej jest osiągnięcie sprawnego systemu zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny i kontroli RPOWP oraz zapewnienie płynnego przejścia pomiędzy kolejnymi okresami programowania pomocy strukturalnej.

Środki Pomocy technicznej przeznaczone zostaną na:

- refundację kosztów zatrudnienia wykwalifikowanych kadr obsługujących program na poziomie województwa a także refundację kosztów zatrudnienia osób zajmujących się zamknięciem realizacji ZPORR
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry zajmującej się wdrażaniem RPO na lata 2007-2013 oraz programowaniem na kolejny okres programowy poprzez m.in. udział w szkoleniach, seminariach, konferencjach, stażach, wizytach studyjnych i innych formach kształcenia ustawicznego
- organizację szkoleń, warsztatów, seminariów i konferencji dla beneficjentów
- wsparcie eksperckie realizacji programu w postaci przeprowadzonych analiz, ekspertyz i ocen dot. programu RPOWP oraz badań ewaluacyjnych programu
- zakup wyposażenia biurowego oraz materiałów biurowych, sprzętu komputerowego, specjalistycznych systemów informatycznych związanych z obsługą programu, sprzętu telekomunikacyjnego, audiowizualnego a także środków transportu
- wsparcie procesu monitorowania, kontroli finansowej i audytu programu oraz oceny i kontroli realizacji projektów
- organizacja i obsługa posiedzeń Komitetu Monitorującego oraz prac związanych z wyborem projektów
- dofinansowanie różnych form promocji programu oraz działań informacyjnych poprzez przygotowanie i upowszechnianie materiałów promocyjnych, organizację imprez promujących program RPO w latach 2007-2013 oraz kolejny okres programowania, publikację oraz upowszechnianie materiałów informacyjnych w postaci m.in. broszur, folderów, biuletynów informacyjnych a także dokumentów programowych i podręczników procedur wdrażania, organizację punktu

informacyjnego dot. RPO, przygotowanie oraz administrowanie strony internetowej/portalu dot. programu

- wsparcie budowy, rozbudowy, wynajmu, remontu, adaptacji bądź zakupu powierzchni biurowych oraz bieżącego funkcjonowania Instytucji Zarządzającej programem RPOWP
- wsparcie procesu programowania na lata 2014-2020 w tym: refundację kosztów zatrudnienia pracowników zajmujących się programowaniem na lata 2014-2020, przygotowanie niezbędnych dokumentów i analiz dot. kolejnego okresu, refundację kosztów konsultacji dot. nowego okresu programowania w tym delegacji w ramach konsultacji oraz organizacji seminariów i konferencji
- wsparcie procesu przygotowania i wdrażania projektów w ramach RPOWP
- wsparcie kosztów archiwizacji dokumentacji RPOWP

Beneficjentami Osi priorytetowej mogą być:

- Instytucja Zarządzająca RPO,
- Jednostki uczestniczące w zarządzaniu RPO

Komplementarność z innymi programami:

PO Pomoc techniczna

Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie)

Strategiczne Wytoczne Wspólnoty

Kategorie interwencji:

85 – Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola

86 - Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja

Obszar realizacji Osi priorytetowej: teren województwa podlaskiego

Wskaźniki monitorowania Osi priorytetowej:

**Tabela nr 42. Wskaźniki monitorowania - OŚ PRIORYTETOWA VIII:
Pomoc techniczna**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Liczba etatów współfinansowanych z PT RPO	szt.	0	120	rocznie	IZ

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Liczba osób objętych szkoleniami	osoby	0	1400	rocznie	IZ
Liczba zleconych ekspertyz, analiz i ocen dot. programu	szt.	0	30	rocznie	IZ
Liczba dokonanych ewaluacji programu	szt.	0	10	rocznie	IZ
Liczba zakupionego wyposażenia biurowego i sprzętu niezbędnego do wdrażania RPO	szt.	0	400	rocznie	IZ
Liczba form promocji i akcji informacyjnych	szt.	0	50	rocznie	IZ
Liczba posiedzeń zespołów ds. oceny projektów	szt.	0	350	rocznie	IZ
Liczba posiedzeń Komitetów Monitorujących	szt.	0	22	rocznie	IZ
Liczba opracowanych dokumentacji dla projektów	szt.	0	30	rocznie	IZ
Powierzchnia wynajmowanych, remontowanych, adaptowanych bądź zakupionych powierzchni biurowych	m ²	0	1500	rocznie	IZ

VI. INDYKATYWNY PLAN FINANSOWY

Indykatywny plan finansowy – Podział środków finansowych EFRR w ramach poszczególnych Osi Priorytetowych RPOWP na lata 2007-2013

Tabela nr 43. Indykatywny plan finansowy na lata 2007-2013

	Nazwa Osi Priorytetowej	% udział środków przeznaczonych na realizację Osi Priorytetowej	Kwota w euro
Oś Priorytetowa I	Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie	24	152 689 892
Oś Priorytetowa II	Rozwój infrastruktury transportowej	23	146 327 813
Oś Priorytetowa III	Rozwój turystyki	12	76 344 946
Oś Priorytetowa IV	Społeczeństwo Informacyjne	8	50 896 631
Oś Priorytetowa V	Rozwój infrastruktury ochrony środowiska	5	31 810 394
Oś Priorytetowa VI	Rozwój infrastruktury lokalnej	14	89 069 104
Oś Priorytetowa VII	Rozwój infrastruktury społecznej	10	63 620 788
Oś Priorytetowa VIII	Pomoc techniczna	4	25 448 315
RAZEM:		100	636 207 883

Tabela nr 44. Środki finansowe dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego w podziale na lata (w euro)

	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego / Europejski Fundusz Społeczny	Fundusz Spójności	Ogółem
	1	2	3=1+2
2007	89 187 951	-	89 187 951
2008	91 276 456	-	91 276 456
2009	93 351 209	-	93 351 209
2010	92 133 416	-	92 133 416
2011	90 413 000	-	90 413 000
2012	88 747 457	-	88 747 457
2013	91 098 394	-	91 098 394
2007-2013	636 207 883	-	636 207 883

Tabela nr 45. Środki finansowe dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego w podziale na Osie Priorytetowe oraz źródła finansowania (w euro)

	Wkład wspólnotowy	Wkład krajowy			Ogółem	Wskaźnik wkładu funduszy UE	Dla celów informacyjnych	
		Ogółem	Krajowy wkład publiczny	Wkład prywatny			Pożyczki EBI	Inne finansowanie
	1	2=3+4	3	4	5=1+2	6=1/5	7	8
Oś Priorytetowa 1	152 689 892	50 896 631	22 903 484	27 993 147	203 586 523	0,75		
Oś Priorytetowa 2	146 327 813	16 258 646	16 258 646	0,0	162 586 459	0,90		
Oś Priorytetowa 3	76 344 946	8 482 772	8 482 772	0,0	84 827 718	0,90		
Oś Priorytetowa 4	50 896 631	8 981 758	8 981 758	0,0	59 878 389	0,85		
Oś Priorytetowa 5	31 810 394	5 613 599	5 613 599	0,0	37 423 993	0,85		
Oś Priorytetowa 6	89 069 104	9 896 567	9 896 567	0,0	98 965 671	0,90		
Oś Priorytetowa 7	63 620 788	11 227 198	11 227 198	0,0	74 847 986	0,85		
Oś Priorytetowa 8	25 448 315	2 827 591	2 827 591	0,0	28 275 906	0,90		
Ogółem	636 207 883	114 184 761	86 191 614	27 993 147	750 392 644	0,85		

Tabela nr 46. Podział środków finansowych wg kategorii, zaprogramowanego wykorzystania wkładu funduszy w RPOWP na lata 2007-2013 (w euro)

Kwestie priorytetowe	
Kod	Razem
1	8 000 473
2	25 000 000
3	4 500 000
4	672 000
5	24 517 000
6	
7	20 000 000
8	40 000 000
9	30 000 419
10	25 500 000
11	5 375 310
12	
13	11 876 000
14	8 145 321
15	
16	5 500 000
17	
18	4 500 000
19	
20	
21	
22	
23	104 889 275
24	3 680 000
25	20 000 000
26	8 000 000
27	
28	6 000 000
29	46 000 000
30	
31	1 500 000
32	
33	
34	
35	
36	
37	
38	
39	3 340 000
40	3 340 000
41	3 340 000
42	3 340 000

Forma finansowania	
Kod	Kwota
1	624 707 883
2	
3	11 500 000
4	
rezerwa	
Suma	636 207 883

Terytorium	
Kod	Kwota
1	394 632 686
2	
3	
4	
5	241 575 197
6	
7	
8	
9	
10	
0	
rezerwa	
Suma	636 207 883

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

43	
44	8 063 303
45	10 928 591
46	24 504 527
47	3 995 040
48	
49	
50	
51	3 217 024
52	
53	
54	2 848 016
55	3 800 000
56	20 040 000
57	51 004 946
58	3 640 000
59	29 120 000
60	3 640 000
61	
62	
63	
64	
65	
66	
67	
68	
69	
70	
71	
72	
73	
74	
75	8 220 000
76	16 000 000
77	1 500 788
78	
79	1 500 000
80	
81	
82	
83	
84	
85	21 631 068
86	3 817 247
RAZEM	636 207 883
Rezerwa	
SUMA z RPO	636 207 883

VII. SYSTEM REALIZACJI REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013

PRZEPISY WYKONAWCZE

1. Kompetencje instytucji zaangażowanych w zarządzanie regionalnym programem operacyjnym.

A. Koordynacja

Koordynacja na poziomie NSRO - Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem systemu realizacji NSRO, a także odpowiada za prowadzenie badań ewaluacyjnych na poziomie NSRO, w tym badań horyzontalnych oraz badań uzupełniających i badań *ad hoc*, wynikających z monitorowania realizacji NSRO.

Koordynacja 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne

Funkcję Instytucji Koordynującej RPO (IK RPO) pełnić będzie Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego obsługiwany w przedmiotowym zakresie przez Departament Koordynacji Programów Regionalnych (DPR) w ramach MRR.

Instytucja Koordynująca RPO odpowiedzialna jest w szczególności za:

- weryfikację regionalnych programów operacyjnych pod względem ich zgodności z NSRO;
- negocjowanie regionalnych programów operacyjnych z KE we współpracy z instytucjami zarządzającymi RPO;
- zapewnienie spójności stosowanych wytycznych;
- monitorowanie efektów wdrażania RPO w regionach (analizy porównawcze).

Wzajemne relacje oraz szczegółowy zakres obowiązków i podział zadań między Instytucją Koordynującą RPO a Instytucją Zarządzającą RPO Województwa Podlaskiego zostaną określone w porozumieniu zawartym między tymi instytucjami.

B. Zarządzanie Regionalnym Programem Operacyjnym

Instytucja Zarządzająca RPO

Funkcję Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007 - 2013 pełni Zarząd Województwa Podlaskiego. Instytucja Zarządzająca, zgodnie z art. 60 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, jest odpowiedzialna za zarządzanie regionalnym programem operacyjnym i jego realizację zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami, a w szczególności za:

- zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do regionalnego programu operacyjnego oraz że spełniają one mające zastosowanie zasady wspólnotowe i krajowe przez cały okres ich realizacji;
- weryfikację, że współfinansowane towary i usługi są dostarczone oraz że wydatki zadeklarowane przez beneficjentów na operacje zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi;
- zapewnienie istnienia informatycznego systemu rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach regionalnego programu operacyjnego oraz zapewnienie, że dane na temat realizacji, niezbędne do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny są gromadzone;
- zapewnienie utrzymywania przez beneficjentów i inne podmioty uczestniczące w realizacji operacji odrębnego systemu księgowego albo odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją, bez uszczerbku dla krajowych zasad księgowych;
- zapewnienie, że ocena regionalnego programu operacyjnego, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia Rady nr 1083/2006 jest prowadzona zgodnie z art. 47 ww. rozporządzenia;
- ustanowienie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty dotyczące wydatków i audytów, wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są przechowywane zgodnie z wymogami art. 90 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- zapewnienie otrzymywania przez instytucję certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w odniesieniu do wydatków na potrzeby poświadczania;
- kierowanie pracą komitetu monitorującego i dostarczanie mu dokumentacji wymaganej w celu umożliwienia monitorowania jakościowej realizacji programu operacyjnego w świetle jego szczegółowych celów;
- opracowanie i przedkładanie Komisji rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez komitet monitorujący;
- zapewnianie przestrzegania wymogów w zakresie informacji i promocji ustanowionych w art. 69 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- dostarczanie Komisji Europejskiej informacji umożliwiających jej dokonanie oceny dużych projektów.

Instytucja Zarządzająca RPO Województwa Podlaskiego może zlecić wykonywanie części swoich zadań o charakterze zarządczym lub operacyjnym do innych podmiotów. Dokonując delegacji, Instytucja Zarządzająca RPO Województwa Podlaskiego zachowuje jednak całkowitą odpowiedzialność za całość realizacji RPO.

Instytucje Pośredniczące

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego nie zakłada powołania Instytucji Pośredniczących.

Instytucja Certyfikująca

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, jako odpowiedzialny za ustanowienie systemu certyfikacji zgodnego z wymogami prawa unijnego oraz prawa polskiego oraz za zapewnienie jego właściwego funkcjonowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi ogólne zasady i procedury certyfikacji, które będą podstawą do działania dla wszystkich instytucji certyfikujących.

Funkcję instytucji odpowiedzialnej za certyfikację wydatków ponoszonych w ramach wszystkich regionalnych programów operacyjnych pełni Departament Instytucji Certyfikującej, utworzony w strukturze Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Instytucja certyfikująca programu operacyjnego odpowiada w szczególności za:

- opracowanie i przedłożenie Komisji poświadczonych deklaracji wydatków i wniosków o płatność;
- poświadczanie, że deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej;
- poświadczenie, że zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu i spełniają zasady wspólnotowe i krajowe;
- zapewnienie, do celów poświadczenia, że otrzymała od instytucji zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków;
- uwzględnianie, do celów poświadczenia, wyników wszystkich audytów przeprowadzanych przez instytucję audytową lub na jej odpowiedzialność;
- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji;
- prowadzenie ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego Unii Europejskiej przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnej deklaracji wydatków;
- tam gdzie jest to przewidziane - weryfikacja i zatwierdzanie podręczników regionalnych pośredniczących instytucji certyfikujących.

Instytucja certyfikująca dla regionalnych programów operacyjnych deleguje na podstawie zawartego porozumienia część funkcji związanych z certyfikacją do urzędów wojewódzkich.

Instytucja Audytowa

Dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego funkcję instytucji audytowej pełni **Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej**. Zadania te są wykonywane za pośrednictwem wyodrębnionej komórki organizacyjnej w Ministerstwie Finansów, tj. Departamentu Certyfikacji i Poświadczeń Środków z Unii Europejskiej oraz urzędów kontroli skarbowej.

Instytucja audytowa jest odpowiedzialna za zapewnienie, że audyty systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego oraz kontrole projektów przeprowadzane na podstawie

odpowiedniej próby są przeprowadzane zgodnie z międzynarodowo uznanymi standardami audytu.

Instytucja audytowa realizuje zadania określone w art. 62 oraz art. 71 ust. 2 rozporządzenia Rady nr 1083/2006. Zadania te dotyczą przede wszystkim:

- zapewnienia prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego;
- zapewnienie prowadzenia audytów operacji na podstawie stosownej próby w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków;
- przedstawianie Komisji, w terminie dziewięciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego, strategii audytu obejmującej podmioty, które będą przeprowadzać audyty, metodologię, która zostanie zastosowana, metody doboru próbek danych dla potrzeb audytu operacji oraz indykatywne rozplanowanie audytów w celu zapewnienia przeprowadzenia audytu głównych podmiotów oraz równomiernego rozkładu audytów w całym okresie programowania;
- przedkładanie Komisji rocznego sprawozdania audytowego, przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku, zgodnie ze strategią audytu dla programu operacyjnego oraz informującego o wszelkich brakach wykrytych w systemach zarządzania i kontroli programu. Pierwsze sprawozdanie, które należy złożyć do dnia 31 grudnia 2008 r., obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r. Informacje dotyczące audytów przeprowadzonych po dniu 1 lipca 2015 r. zostają włączone do końcowego sprawozdania audytowego, stanowiącego uzupełnienie deklaracji zamknięcia;
- wydawanie opinii, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na jej odpowiedzialność, w kwestii tego, czy system zarządzania i kontroli funkcjonuje skutecznie, tak aby dawać racjonalne zapewnienie, że deklaracje wydatków przedstawione Komisji są prawidłowe, oraz aby dawać tym samym racjonalne zapewnienie, że transakcje będące ich podstawą są zgodne z prawem i prawidłowe;
- przedkładanie, w stosownych przypadkach, zgodnie z art. 88 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, deklaracji częściowego zamknięcia zawierającej ocenę zgodności z prawem i prawidłowości danych wydatków;
- przedłożenie Komisji, nie później niż dnia 31 marca 2017 r. deklaracji zamknięcia, zawierającej ocenę zasadności wniosku o wypłatę salda końcowego oraz zgodności z prawem i prawidłowości transakcji będących podstawą wydatków objętych końcową deklaracją wydatków, do której dołącza się końcowe sprawozdanie audytowe.

Z przeprowadzonych czynności audytowych instytucja audytowa opracowuje sprawozdania wraz z ewentualnymi rekomendacjami. Za wdrożenie rekomendacji w terminach określonych przez instytucję audytową odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego.

Instytucja właściwa dla otrzymywania płatności pochodzących z Komisji Europejskiej

Środki przekazywane przez Komisję Europejską jako zaliczki, płatności okresowe i płatności salda końcowego na rzecz programów operacyjnych będą wpływać na wyodrębnione rachunki bankowe zarządzane przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Instytucja lub instytucje odpowiedzialne za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów

Za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów odpowiedzialna będzie Instytucja Zarządzająca.

2. Monitorowanie

Komitet Monitorujący Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego zostanie powołany w ciągu trzech miesięcy od daty przekazania Polsce decyzji o zatwierdzeniu programu przez Komisję Europejską. W skład komitetu wejdą przedstawiciele m.in. instytucji zarządzającej, ewentualnie instytucji pośredniczących, ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego jako koordynatora RPO, samorządów terytorialnych oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Komitet Monitorujący Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego upewnia się co do skuteczności i jakości realizacji regionalnego programu operacyjnego zgodnie z następującymi przepisami:

- analizuje i zatwierdza kryteria wyboru projektów w ramach regionalnego programu operacyjnego w terminie sześciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego i zatwierdza wszelkie zmiany tych kryteriów zgodnie z potrzebami programowania;
- dokonuje okresowego przeglądu postępów na drodze do osiągnięcia konkretnych celów programu operacyjnego na podstawie dokumentów przedkładanych przez instytucję zarządzającą;
- analizuje wyniki wdrażania, w szczególności osiągnięcie celów określonych dla każdej osi priorytetowej oraz oceny, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- analizuje i zatwierdza roczne i końcowe sprawozdania z realizacji, o których mowa w art. 67 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- jest informowany o treści rocznego sprawozdania audytowego lub jego części odnoszącej się do regionalnego programu operacyjnego i o wszelkich istotnych uwagach, jakie Komisja może przedstawić po przeanalizowaniu tego sprawozdania lub odnoszących się do tej części sprawozdania;
- może występować do instytucji zarządzającej z wnioskiem o przeprowadzanie wszelkiego rodzaju przeglądów lub analizy programu operacyjnego mogących prawdopodobnie przyczynić się do osiągnięcia celów funduszy, o których mowa w art. 3 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, lub do usprawnienia jego zarządzania programem, w tym zarządzania finansowego;
- analizuje i zatwierdza wszelkie wnioski o zmianę treści decyzji Komisji w sprawie wkładu funduszy.

Sprawozdania z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Od 2008 roku, a następnie do 30 czerwca każdego roku, Instytucja Zarządzająca przysyłać będzie do Komisji Europejskiej sprawozdanie roczne, Regionalnego do 31 marca 2017 roku raport końcowy Regionalnego realizacji RPOWP.

Sprawozdania zawierać będą następujące informacje:

- postęp osiągnięty w realizacji programu operacyjnego i osi priorytetowych w odniesieniu do konkretnych, weryfikowalnych celów przy użyciu wskaźników przyjętych w RPOWP
- informacje o wykonaniu finansowym programu operacyjnego, z wyszczególnieniem dla każdej osi priorytetowej:
 - wydatków poniesionych przez beneficjentów, zawartych we wnioskach o płatność przesłanych instytucji zarządzającej i odnośnego wkładu publicznego,
 - całkowitej kwoty płatności otrzymanych od Komisji i danych ilościowych dotyczących wskaźników finansowych zawartych Regionalnego RPOWP,
 - wydatków poniesionych przez podmiot odpowiedzialny za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów
- wyłącznie do celów informacyjnych, indykatorywny podział alokacji funduszy według kategorii,
- kroki podjęte przez Instytucję Zarządzającą lub Komitet Monitorujący w celu zapewnienia jakości i skuteczności realizacji, w szczególności:
 - działania w zakresie monitorowania i oceny, w tym sposoby gromadzenia danych,
 - zestawienie wszelkich istotnych problemów napotkanych w trakcie realizacji programu operacyjnego oraz wszelkich podjętych środków, w tym w stosowanych przypadkach, w odpowiedzi na uwagi zgłoszone przez Komisję
 - wykorzystanie pomocy technicznej.
- środki podjęte w zakresie przekazywania informacji o programie operacyjnym i jego promocji,
- informacje o znaczących problemach związanych z przestrzeganiem prawa wspólnotowego napotkanych podczas realizacji programu operacyjnego oraz podjęte środki zaradcze
- w stosownych przypadkach, postęp i finansowanie dużych projektów,
- wykorzystanie pomocy uwolnionej w wyniku anulowania dotacji na skutek jej nieprawidłowego wykorzystania,
- informacje na temat przypadków wykrycia zasadniczych modyfikacji trwałości projektów,

Ewaluacja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Za prowadzenie ewaluacji RPOWP odpowiada Instytucja Zarządzająca.

Do jej zadań należy:

- opracowanie planu oceny obejmującego różne fazy realizacji programu,
- zapewnienie przeprowadzenia oceny ex ante – przed rozpoczęciem realizacji programu,
- zapewnienie przeprowadzenia ewaluacji związanych z monitorowaniem realizacji programu, w szczególności w przypadku gdy monitorowanie wykazuje znaczące odstępstwa od początkowo określonych celów lub gdy zgłoszone są propozycje zmian w programie,
- przekazanie wyników ewaluacji związanych z monitorowaniem RPOWP Komitetowi Monitorującemu oraz Komisji Europejskiej,
- upublicznianie wyników przeprowadzonych ocen,
- zapewnienie przeprowadzenia do dnia 30 czerwca 2011 roku oceny stopnia realizacji RPOWP w odniesieniu do wybranych osi priorytetowych, której wyniki posłużą alokacji krajowej rezerwy wykonania,
- współpracę z Komisją Europejską przy ewaluacjach związanych z monitorowaniem realizacji programu oraz ewaluacjach strategicznych wykonywanych z inicjatywy Komisji,
- współpracę z Komisją Europejską przy ewaluacji ex-post (ocena końcowa RPOWP),
- współpracę z Krajową Jednostką Oceny przy ewaluacjach związanych z monitorowaniem realizacji programu organizowanych przez instytucję zarządzającą oraz ewaluacjach wykonywanych z inicjatywy Krajowej Jednostki Oceny,
- Badania ewaluacyjne będą w szczególności realizowane przez niezależne podmioty zewnętrzne, a wyniki oceny udostępniane opinii publicznej.

Wymiana danych elektronicznych w celu spełnienia wymogów dotyczących płatności, monitoringu i oceny

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego odpowiada za zapewnienie funkcjonowania bezpiecznego systemu elektronicznej wymiany informacji z Komisją Europejską oraz udzielanie akredytacji dostępu do systemu instytucjom zaangażowanym we wdrażanie programów operacyjnych. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi nadzór nad systemem informatycznym i określa standardy w zakresie gromadzenia danych przez wszystkich uczestników systemu realizacji NSRO.

Minister właściwy do spraw finansów publicznych odpowiada za budowę i rozwój systemu informatycznego na podstawie standardów w zakresie gromadzenia danych określonych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Instytucja Zarządzająca RPO we współpracy z koordynatorem NSRO odpowiada za wprowadzanie danych do systemu informatycznego oraz wprowadzenie systemu lokalnego.

3. Kontrola

W zakresie kontroli realizacji RPOWP podstawową funkcją kontrolną Instytucji Zarządzającej jest:

1. Weryfikacja wydatków polegająca na sprawdzeniu:
 - dostarczenia towarów i usług współfinansowanych w ramach projektów,
 - faktyczności poniesienia wydatków na operacje zadeklarowanych przez beneficjentów,
 - zgodności poniesienia wydatków z zasadami wspólnotowymi i krajowymi – w tym polityki horyzontalne: konkurencji, ochrony środowiska i niedyskryminacji.

Weryfikacje wydatków polegają na:

- weryfikacji administracyjnej („zza biurka”) wszystkich wniosków o płatność składanych przez beneficjentów – nie jest konieczna weryfikacja wszystkich dokumentów poświadczających wydatki objęte danym wnioskiem o płatność – dopuszcza się możliwość weryfikacji na podstawie badania próby,
 - weryfikacji wydatków w postaci kontroli projektów na miejscu – wskazane jest stosowanie zasady doboru próby – nie wyklucza to możliwości realizowania kontroli na miejscu wszystkich projektów.
2. Opracowanie w formie pisemnej standardów i procedur przeprowadzenia weryfikacji wniosków o płatność oraz kontroli na miejscu
 3. Przechowywanie informacji nt. wszystkich przeprowadzonych weryfikacji i kontroli tj. informacji dotyczących zakresu, terminu oraz wyników weryfikacji i kontroli, a także środków podjętych w wyniku wykrycia nieprawidłowości

4. Informacja i promocja

Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego, zgodnie ze strategią komunikacji, odpowiada za szerokie rozpowszechnianie informacji o programie operacyjnym łącznie ze wskazaniem wkładu finansowego właściwych funduszy oraz zapewnia wszystkim zainteresowanym stronom dostęp do informacji.

Instytucja Zarządzająca udostępnia potencjalnym beneficjentom szczegółowych informacji dotyczących:

- warunków kwalifikowalności do otrzymania dofinansowania w ramach programu operacyjnego,
- procedur rozpatrywania wniosków o dofinansowanie oraz czasu trwania poszczególnych procedur,
- kryteriów wyboru operacji do dofinansowania,
- punktów kontaktowych na poziomie regionalnym, w których można uzyskać informacje na temat programów operacyjnych.

5. Przepływy finansowe

Środki przekazywane przez Komisję Europejską jako zaliczki, płatności okresowe i płatność końcowa będą wpływać na wyodrębniony rachunek bankowy prowadzony w euro przez Ministra Finansów w Narodowym Banku Polskim. Środki z rachunku, po przewalutowaniu na złote będą przekazywane na centralny rachunek dochodów budżetu państwa i będą stanowiły jego dochód.

Następnie środki z budżetu państwa przekazywane będą na rzecz RPO Województwa Podlaskiego, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, procedurami w tym zakresie oraz postanowieniami kontraktu wojewódzkiego, zawartego na podstawie art. 20 ust. 5 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Na podstawie kontraktu wojewódzkiego samorząd województwa jako Instytucja Zarządzająca RPO będzie otrzymywać środki z budżetu państwa, w postaci dotacji rozwojowej na wydatki służące finansowaniu realizacji RPO, w ramach rocznych limitów określonych w ustawie budżetowej. Limity te będą określone w uzgodnieniu z Ministrem Rozwoju Regionalnego w toku prac nad ustawą budżetową na podstawie tabeli płatności RPO oraz wieloletnich limitów zobowiązań określonych dla RPO, tak aby zapewnić sprawną i terminową realizację programu. Dotacja będzie stanowiła dochód samorządu województwa.

Dotacja może być przekazana w formie zaliczki lub zwrotu wydatków poniesionych na realizację RPO, na podstawie uzgodnionego harmonogramu, przygotowanego przez samorząd województwa.

Podstawą do przekazania pierwszej dotacji rozwojowej na rzecz RPO jest decyzja Komisji Europejskiej o zatwierdzeniu programu. Kolejne dotacje będą przekazywane zgodnie z ustaleniami obowiązującymi w tym zakresie.

Płatności na rzecz beneficjentów RPO będą dokonywane przez Instytucję Zarządzającą w formie refundacji poniesionych wydatków lub zaliczki. Podstawą do przekazania środków będzie umowa pomiędzy jedną z w/w instytucji a beneficjentem oraz poprawnie sporządzony i zatwierdzony wniosek o płatność.

Środki będą przekazywane na wskazane przez beneficjentów rachunki, głównie w formie refundacji. W uzasadnionych przypadkach, jeśli przemawia za tym istotny interes kategorii beneficjentów lub specyfika projektów (działań), środki będą mogły być przekazywane w formie zaliczki.

W przypadku projektów własnych IZ środki będą przyznawane na podstawie uchwały Zarządu Województwa.

W oparciu o zestawienie wniosków o płatność beneficjentów, IZ przekazuje Instytucji Certyfikującej zbiorcze wnioski o płatność.

Instytucja Certyfikująca po pozytywnej weryfikacji wniosku przesyła go do Komisji Europejskiej celem refundacji poniesionych wydatków.

6. Partnerstwo, równość szans kobiet i mężczyzn oraz zasada niedyskryminowania

Realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego, na każdym etapie prac nad Programem (planowanie, wdrażanie i monitorowanie pomocy), opiera się na stosowaniu zasady partnerstwa. Swoją wkład do przygotowania Programu wnieśli - obok jednostek samorządu terytorialnego - również partnerzy społeczni i gospodarczy, organizacje pozarządowe i inni partnerzy uczestniczący w konsultacjach społecznych. Także na etapie wdrażania Programu przewiduje się utworzenie Komitetu Monitorującego Program, w skład którego obok reprezentantów instytucji rządowych i samorządowych w województwie wejdą też partnerzy społeczni i gospodarczy.

Podstawową zasadą na każdym etapie prac nad Programem jest niedyskryminowanie osób ze względu na jakiejkolwiek okoliczności jak np. płeć, rasa, pochodzenie, religia, światopogląd, wiek czy orientacja seksualna. Zapewnione zostaną mechanizmy zapewniające przy realizacji Programu równe traktowanie kobiet i mężczyzn. Zasada niedyskryminowania będzie miała szczególne zastosowanie przy wyborze projektów do sfinansowania w ramach RPO. Na etapie monitorowania i sprawozdawczości oraz oceny, o ile pozwalać na to będzie charakter pomocy, dane będą przedstawiane w podziale na płeć.

VIII. OCENA PROGRAMU PRZED ROZPOCZĘCIEM REALIZACJI (OCENA EX-ANTE) WRAZ Z OCENĄ SPODZIEWANEGO EFEKTU MAKROEKONOMICZNEGO

Zgodnie z wymogiem art. 48 ust. 2 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 i na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, firma WYG International Sp.z o.o. opracowała ocenę ex-ante projektu RPOWP (wersja zaakceptowana przez Zarząd Województwa Podlaskiego w czerwcu 2006 r.). Jednocześnie przebiegał proces tworzenia podstaw prawnych dla programów operacyjnych, ich konstruowanie i modyfikowanie oraz ocena. Uwarunkowania te stanowiły istotne (ale prawdopodobnie nieuniknione) ograniczenie, tak dla regionu przygotowującego przedmiotowy program regionalny, jak i dla zespołu dokonującego jego ewaluacji. Ocena RPOWP zawiera wszystkie standardowe elementy, przewidziane dla oceny programów operacyjnych i uwzględnia specyfikę regionu. Metodologia oceny jest zgodna z metodologią oceny ex-ante programów operacyjnych na lata 2007-2013, określonej przez Komisję Europejską w październiku 2005 roku.

Zakres oceny RPO obejmuje:

- weryfikację analizy społeczno-ekonomicznej oraz jej jakości w świetle zidentyfikowanych potrzeb rozwoju regionu (*zadanie badawcze 1*),
- ocenę uzasadnienia ekonomicznego oraz spójności wewnętrznej części projekcyjnej RPO (*zadanie badawcze 2*),
- ocenę spójności zewnętrznej części RPO z politykami wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi (*zadanie badawcze 3*),
- ocenę oczekiwanego rezultatu i oddziaływania (*zadanie badawcze 4*)
- ocenę proponowanego systemu wdrażania programu operacyjnego (*zadanie badawcze 5*)

Założenia RPO, w tym zwłaszcza diagnozę, cele, priorytety i działania oceniano przede wszystkim w świetle takich dokumentów strategicznych, jak:

- Strategiczne Wytyczne Wspólnoty - w odniesieniu do poziomu Unii Europejskiej,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Strategia Rozwoju Kraju, programy i polityki ochrony środowiska w skali kraju - w odniesieniu do poziomu krajowego,
- Strategia Rozwoju Województwa - w odniesieniu do poziomu regionalnego.

Znaczenie uzupełniające w badaniu spójności zewnętrznej ma szereg innych dokumentów dotyczących procesów gospodarczych i społecznych, ekologii oraz zagospodarowania przestrzennego. Każde zadanie badawcze oceny ex-ante zawiera rozwinięcie oraz wnioski i rekomendacje, które zostały wykorzystane dla potrzeb doskonalenia treści RPO.

Wnioski i rekomendacje

Diagnoza programu operacyjnego (Zadanie 1)

Część diagnostyczna RPO oceniona została jako poprawna. Trafnie dobrano obszary diagnostyczne i zidentyfikowano problemy rozwojowe regionu, jego potrzeby i towarzyszące

temu wyzwania. Oceniono, że poprawnie opisane zostały zjawiska, które mogą wpływać (tak pozytywnie, jak i negatywnie) na dynamikę działań modernizacyjnych w regionie. Poziom trafności i użyteczności analizy SWOT ogólnie oceniono pozytywnie. W sposób relatywnie poprawny wskazano silne i słabe strony regionu, jak również skojarzone z nimi szanse i zagrożenia. Poziom kompletności diagnozy oraz analizy SWOT zawartej w RPOWP ogólnie oceniono jako poprawny, ale niekompletny.

Poniżej przedstawiono rekomendacje, a kolejność wskazania oznacza ich wagę.

Rekomendowano:

- uzupełnienie części diagnostycznej o dodatkowe elementy prognostyczne,
- dokonanie ekstrapolacyjnego rozpoznania następstw dotychczasowych trendów rozwoju regionu przy założeniu braku interwencji,
- podniesienie wartości informacyjnej przywoływanych danych poprzez opisanie ich dynamiki, zestawienie ich z sytuacją w innych regionach, określenie ich konsekwencji dla procesów rozwoju regionu,
- zapewnienie pełnej logicznej i merytorycznej korelacji pomiędzy częścią diagnostyczną a jej syntezą wyrażoną analizą SWOT,
- weryfikacja zasadności przypisywania danych zjawisk i procesów do określonego wymiaru analizy SWOT,
- aktualizacja prezentowanych danych.

Część projekcyjna programu operacyjnego (Zadanie 2)

Część projekcyjna RPO ogólnie uznana została za poprawną, jednak zalecono uzupełnienia i nadanie jej większej precyzji opisu. Projektowane interwencje oceniono jako potencjalnie skuteczne i efektywne. Uznano za niemożliwą pełną ocenę trafności projekcji finansowych i rekomendowano:

- uzupełnienie opisów celów szczegółowych,
- uzupełnienie charakterystyk priorytetów,
- przejrzyste opisanie działań, ich charakterystyk i narzędzi ich realizacji, jak również przygotowanie wskaźników ich monitorowania, opisanie typów projektów realizowanych w ramach działań,
- rozszerzenie kategorii beneficjentów: w priorytecie II – organizacje społeczne, w priorytecie III – firmy, w priorytecie IV – firmy, w priorytecie V – NGO,
- przygotowanie indykatywnego planu finansowego oraz dodatkowych tabel finansowych zgodnie z wzorem właściwego rozporządzenia,
- przygotowanie indykatywnego wykazu dużych projektów (major projects), listy programów pomocy publicznej oraz wykazu projektów kluczowych.

Spójność zewnętrzna programu operacyjnego (Zadanie 3)

Przeprowadzona analiza spójności zewnętrznej RPOWP z nadrzędnymi dokumentami programowymi (*Strategicznymi Wytycznymi Wspólnoty, Strategią Lizbońską, Narodowych Strategicznymi Ramami Odniesienia*) oraz podstawowymi krajowymi politykami i programami ochrony środowiska, jak i z *PO Rozwój Polski Wschodniej* oraz *Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku* wskazuje na jej wysoki poziom występowania. Spójność tę dostrzeżono zarówno na poziomie ustaleń diagnostycznych, wartości i celów konstytutywnych dla analizowanych dokumentów jak i w sferze priorytetowych obszarów interwencji.

Ocena oczekiwanych rezultatów i oddziaływania (Zadanie 4)

Oceniono, że lista wskaźników RPO Podlaskiego wymaga licznych uzupełnień i zmian. Zalecono wprowadzenie wskaźnika rezultatu w postaci „liczby nowo utworzonych miejsc pracy jako bezpośredniego efektu interwencji (w podziale na mężczyzn i kobiety)” na poziomie RPO, co wymaga wprowadzenia go również na poziomie wszystkich priorytetów, jeśli przewiduje się powstanie takich miejsc. Wskaźniki rezultatu celu głównego winny zawierać miary wpływu RPO na wzrost PKB oraz spadek bezrobocia w regionie, obliczone na podstawie modelu HERMIN. Wskaźniki realizacji priorytetów uznano za prawidłowe i merytorycznie uzasadnione, a także zgodne z wymogami UE, lecz zostały niewłaściwie przyporządkowane. Rekomendowano określenie wartości bazowych i docelowych dla wszystkich wskaźników. Uznano, że monitoring RPO Podlaskiego powinien również zawierać listę wskaźników kontekstowych. Wybrane wskaźniki mogą zostać wykorzystane jako wskaźniki oddziaływania na poziomie celów szczegółowych, głównie dla potrzeb określenia tła regionalnego dla przemian wywołanych interwencją w ramach priorytetów związanych z danym celem szczegółowym.

System wdrażania programu operacyjnego (Zadanie 5)

Opis systemu wdrażania uznano za dość ogólny i opierający się głównie na rozporządzeniach unijnych, NSRO i dostępnych w chwili przygotowywania analizowanej wersji programu operacyjnego wytycznych MRR. Rekomendowano doprecyzowanie opisu w następujących obszarach:

- struktura zarządzania - pokazanie sposobu funkcjonowania całego systemu i przekonanie czytelnika, że system jest w stanie funkcjonować sprawnie, efektywnie i przejrzystie; oprócz wypunktowania kompetencji poszczególnych instytucji należałoby zarysować sposób ich funkcjonowania, wzajemnej współpracy na rzecz efektywnego i skutecznego wdrażania RPO,
- instytucje pośredniczące (ewentualnie wdrażające) – wskazanie ich przynajmniej w kontekście przedmiotowym, co oznacza wskazanie, jakie priorytety i działania będą wydzielane na zewnątrz IZ RPO i do ilu instytucji oraz wskazanie powodów takiej decyzji,
- instytucja audytująca, certyfikująca i urząd wojewódzki jako instytucja pośrednicząca w certyfikacji i jednostka ewaluacyjna w ramach IŻ - należy również zweryfikować opisy instytucji w kontekście luk i sprzeczności w kompetencjach,
- dodanie opisów instytucji audytującej, certyfikującej i urzędów wojewódzkich, składu Komitetu Monitorującego RPO, jednostki ewaluacyjnej; opisy elementów promocji programu, bardziej precyzyjne opisy systemu finansowego, aby możliwa była ocena przejrzystości procedur uruchamiania i obiegu przepływów finansowych. Należy również dopisać do kompetencji instytucji zarządzającej ogólne procedury wymiany danych elektronicznych dotyczących płatności, monitoringu i oceny,
- skupienie (zgodnie z NSRO) w Komitecie Monitorującym RPO (działającym w imieniu Zarządu Województwa) koordynacji celów strategii rozwoju danego województwa, z celami i mechanizmami realizacji na poziomie regionalnym różnych programów operacyjnych celu 1 i celu 3 polityki spójności i wspólnej polityki rolnej,
- wskazanie ogólnych narzędzi i instrumentów wymiany doświadczeń i tworzenia sieci na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym w kontekście tworzenia wspólnotowej wartości dodanej przez system wdrażania.

Zmiany wprowadzone do RPOWP jako efekt procesu oceny:

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 na etapie opracowywania podlegał wielu zmianom, co było efektem prowadzonych konsultacji społecznych Programu, a także wynikało z uwzględnienia rekomendacji przedstawionych na spotkaniach i w drodze wymiany korespondencji z ewaluatorami, a ostatecznie zawartych w raporcie "Ocena szacunkowa projektu Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Województwa Podlaskiego". Przedstawione w nim wnioski i rekomendacje posłużyły do dokonania zmian w projekcie dokumentu i wpłynęły na ostateczny kształt Programu.

W części diagnostycznej uzupełniono analizę społeczno-gospodarczą, przedstawione zagadnienie wzbogacono o dane pokazujące dynamikę wskaźników opisujących region na tle kraju i UE. Dodano też nowe, bądź zmodyfikowano już istniejące zagadnienia. Skorelowano diagnozę z analizą SWOT. W analizie SWOT wprowadzono duże zmiany, wykluczając powtarzające się zagadnienia, porządkując je wg szans, zagrożeń oraz słabych i silnych stron, a także hierarchizując je. W części projekcyjnej RPO uzupełniono opis celów szczegółowych i charakterystyki priorytetów. Dopracowano również charakterystyki działań i wskaźniki ich monitorowania. Kategorie beneficjentów zostały rozszerzone zgodnie ze wskazówkami. Możliwe było też rozbudowanie części dotyczącej planowania finansowego. W zakresie oczekiwanych rezultatów i oddziaływań dopracowano system wskaźników rezultatu celu głównego i poszczególnych priorytetów. Określono wielkości bazowe i docelowe dla wszystkich wskaźników. Rozbudowana została też część RPO poświęcona systemowi wdrażania programu operacyjnego (system zarządzania wraz ze wskazaniem wszystkich instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO, łącznie z ich kompetencjami i zadaniami).

Wyniki oceny ex-ante będą wykorzystywane również w trakcie prac nad systemem realizacji Programu.

Ocena spodziewanego efektu makroekonomicznego wykorzystania środków w ramach RPOWP

Na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową opracował "Prognozę oddziaływania makroekonomicznego realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013". Opracowanie zawiera wyniki symulacji dla najważniejszych kategorii ekonomicznych w okresie objętym przez RPO oraz dla siedmiu lat następnych. Przyjęto hipotetyczne założenie, że gospodarka polska nie otrzymuje w tym okresie żadnych innych środków z funduszy unijnych oraz, że poziom absorpcji funduszy w ramach RPO wyniesie 100%. Analiza została przeprowadzona przy wykorzystaniu modelu MaMoR2 będącego tzw. obliczeniowym modelem równowagi ogólnej (ang. *computable general equilibrium model*, CGE).

Analiza wpływu środków RPO na PKB wykazuje, że jego poziom będzie najniższy w trzech pierwszych latach wykorzystywania funduszy, po czym w latach kolejnych zacznie wzrastać osiągając swoje maksimum w 2015r. wynoszące 3,4% powyżej poziomu referencyjnego (poziom referencyjny odnosi się do projekcji sytuacji ekonomicznej w przypadku braku środków). Podobnie wygląda analiza wpływu na dynamikę PKB; największe zwiększenie dynamiki wzrostu PKB ma miejsce w 2013r. gdy wynosi ona 0,65pp. Od strony popytowej, wzrost produktu krajowego brutto pozwala na wzrost konsumpcji prywatnej i nakładów

inwestycyjnych. Spożycie prywatne rośnie już w pierwszych okresach symulacji osiągając w roku 2013 poziom 1,8% powyżej referencyjnego. Po roku 2015 analizy nieznacznie się obniża jednak nadal pozostaje na istotnym poziomie. Nakłady inwestycyjne pozostają powyżej poziomu referencyjnego niemal w całym okresie wydatkowania środków (wzrastają wraz z dopływem nowych środków i dopiero w drugiej połowie okresu symulacji dynamika inwestycji ulega zmniejszeniu). Najwyższy poziom inwestycji zauważalny jest w roku 2013 (18,2% powyżej poziomu referencyjnego). Poprawa sytuacji w gospodarce nie pozostanie bez wpływu na rynek pracy (i poziom bezrobocia). Wysokie zwiększenie PKB pozwala na zauważalny wzrost zatrudnienia. W efekcie wykorzystania funduszy średni poziom zatrudnienia w latach 2007-2013 podniesie się w stosunku do referencyjnego o 0,1% (0,5% w latach 2007-2020), a w 2013 roku różnica ta wyniesie 0,5%. Analizowane środki pozwolą więc na zwiększenie poziomu zatrudnienia średniorocznie o 0,1 tys. osób w latach 2007-2013 (1,2 tys. osób w latach 2007-2020), w relacji do scenariusza bazowego. Jednocześnie obserwujemy wzrost wynagrodzeń realnych w odniesieniu do poziomu referencyjnego. W latach 2007-2013 są one średnio wyższe o 1,1% od obserwowanych w scenariuszu będącym punktem odniesienia (2,4% w latach 2007-2020). W 2013 roku wynagrodzenia są o 3,1% powyżej wartości referencyjnej i dalej wzrastają osiągając maksymalne odchylenia w latach 2015-2016 w wysokości 4,2%. Łączne realne dochody ludności brutto są w latach 2007-2013 średnio wyższe od obserwowanych w scenariuszu bazowym o 1,0% (1,8% w latach 2007-2020). W 2013 roku odchylenie wynosi 2,5%. Oprócz rosnących dochodów z tytułu pracy, do zwiększenia dochodów brutto przyczynia się także zwiększenie przychodów z kapitału, którego dysponentem są gospodarstwa domowe. Zwiększony napływ środków powoduje wzrost wydajności pracy. W latach 2007-2013 poziom referencyjny został przekroczony o średnio 1,0%, a w 2013 roku różnica wynosi 2,1% (w latach 2007-2020 średnie odchylenie wynosi 1,4%). Biorąc pod uwagę, że poziom zatrudnienia w gospodarce w latach objętych RPO jest wyższy od wartości referencyjnej średnio o 0,1%, oznacza to zdecydowanie większy wkład wzrostu wydajności pracy we wzrost PKB. Analizowane środki wpływają bezpośrednio na zasoby infrastruktury oraz kapitału rzeczowego. Wartość infrastruktury podstawowej wzrasta w wyniku działań finansowanych z analizowanych środków średnio o 1,1% w relacji do poziomu ze scenariusza bazowego w latach 2007-2013 (2,5% w latach 2007-2020). W roku 2013 odchylenie wynosi 3,0% (i wzrasta w kolejnych latach, dopóki wydatkowane są środki). Środki analizowanego programu powodują zmiany zasobu kapitału rzeczowego. Średni jego zasób w przedsiębiorstwach w latach 2007-2013 wzrasta w stosunku do poziomu referencyjnego o 0,8% (1,9% w latach 2007-2020). W 2013 roku odchylenie wynosi 2,4% i dalej wzrasta, ponieważ w gospodarce trwa proces dostosowawczy, a ponadto w kolejnych dwóch latach ponoszone są dalsze nakłady inwestycyjne finansowane z analizowanych środków. Najwyższy poziom osiąga w 2016 roku (3,6%) a w 2020 roku odchylenie od poziomu bazowego wynosi 2,4%.

IX. PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013

„Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” jest dokumentem, który określa i przewiduje zakres wpływu na stan środowiska realizacji poszczególnych osi priorytetowych i działań RPOWP 2007-2013. Prognoza zawiera szereg ustaleń proponujących rozwiązania zapobiegawcze lub korygujące ewentualne negatywne skutki realizacji programu. Obowiązek przygotowania prognozy wynika z ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późniejszymi zmianami), oraz właściwej Dyrektywy 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. Unii Europejskiej. Zakres prognozy określony jest w art.41 ust. 2. ustawy Prawo ochrony środowiska. Jej głównymi celami jest ocena stopnia i sposobu uwzględniania zagadnień zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska we wszystkich częściach RPO, ocena potencjalnych skutków środowiskowych wdrożenia zapisów RPO, przygotowanie rekomendacji pozwalających przeciwdziałać ewentualnemu negatywnemu wpływowi niektórych działań podejmowanych podczas realizacji programu.

Dokument Prognozy składa się z siedmiu części głównych oraz wprowadzenia, streszczenia, bibliografii i załączników. Zasadniczymi częściami Prognozy są: stan środowiska w województwie podlaskim, ocena wpływu na środowisko RPO, przewidywane zmiany w stanie środowiska w przypadku realizacji lub braku realizacji działań zaproponowanych w RPO, zapobieganie, korygowanie lub kompensacja przyrodnicza negatywnych oddziaływań na środowisko mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, przewidywane metody realizacji RPO i metodyka oceny.

W części *Stan środowiska w województwie podlaskim* dokonano analizy środowiskowej województwa pod kątem jego stanu i zasobów naturalnych, zwracając uwagę na znacznie niższy od średniej krajowej stopień degradacji i zanieczyszczenia. Przedstawiono podstawowe dane dotyczące klimatu, powietrza atmosferycznego, powierzchni i struktury ziemi, gleby, wód powierzchniowych i podziemnych oraz lasów. Szczegółowo opisane zostały obszary chronione, stanowiące znaczną część terytorium województwa podlaskiego a także walory kulturowe i krajobrazowe. Omówiono także istniejącą techniczną infrastrukturę ochrony środowiska oraz najważniejsze problemy, których rozwiązanie powinien uwzględnić RPO.

Kluczowym elementem Prognozy jest część dotycząca *Oceny wpływu na środowisko RPO*. Poddano w niej ocenie oddziaływania na środowisko poszczególne osie priorytetowe i kierunki działań RPO. Pod koniec każdego z podrozdziałów zaproponowano rozwiązania korygujące negatywny wpływ danej osi priorytetowej na środowisko. W wyniku przeprowadzonej analizy wyłoniono trzy osie priorytetowe o największym znaczeniu dla omawianej problematyki. Są nimi: Oś Priorytetowa V – Rozwój infrastruktury ochrony środowiska, Oś Priorytetowa III – Rozwój infrastruktury turystycznej oraz Oś Priorytetowa II – Rozwój infrastruktury transportowej, która została oceniona jako najsilniej oddziaływująca na środowisko, ze względu na duże inwestycje w infrastrukturę drogową oraz lotniska. Istotną rolę odgrywa Oś Priorytetowa V, ponieważ skupia główne działania z zakresu ochrony środowiska. W rozdziale znalazła się również ocena spójności RPO z dokumentami określającymi cele ochrony środowiska na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

Przewidywane zmiany w stanie środowiska w przypadku realizacji lub braku realizacji działań zaproponowanych w RPO przedstawiono w kolejnej części Prognozy. Ze względu na ogólny charakter zapisów projektu RPO nie było możliwe szczegółowe ocenienie efektów

środowiskowych a tylko dokonanie ogólnej prognozy i wskazanie prawdopodobnych zmian, które mogą zajść m.in. w klimacie, powietrzu atmosferycznym, wodach powierzchniowych i glebach. Wnioskiem ogólnym płynącym z rozdziału jest stwierdzenie, iż działania podejmowane w ramach RPO będą na pewno miały bardzo szeroki i zróżnicowany wpływ na stan środowiska w województwie podlaskim zarówno pozytywny jak i negatywny.

Kolejnym ważnym rozdziałem jest część poświęcona *zapobieganiu, korygowaniu lub kompensacji przyrodniczej negatywnych oddziaływań na środowisko mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu*. Za znaczące oddziaływanie uznano wyłącznie oddziaływanie mające negatywny wpływ na środowisko. Największa uwaga skupiona została na Osi Priorytetowej II – Rozwój infrastruktury transportowej ze względu na jej szeroki zakres oddziaływania na środowisko. W rozdziale wymienione zostały poszczególne grupy działań, które będą podejmowane w ramach RPOWP oraz sposób minimalizacji ich skutków. Z uwagi na przygraniczne położenie województwa podlaskiego zwrócono także uwagę na potencjalne transgraniczne oddziaływania, w szczególności dotyczące zanieczyszczenia powietrza i gleby oraz na kształtowanie polityki przestrzennej i opracowywanie systemów obszarów chronionych. z krajami sąsiednimi oraz województwami graniczącymi.

Przewidywane metody realizacji RPO są kolejną częścią Prognozy, która została poświęcona przedstawieniu instytucji zaangażowanych w proces przygotowania RPO. Opisane zostały funkcje oraz rola instytucji koordynującej, zarządzającej, wdrażającej, Komitetu Monitorującego a także jednostki finansującej, certyfikującej i audytu.

Obszary niepewności są rozdziałem, w którym wskazano i opisano elementy utrudniające dokonanie pełnej oceny oddziaływania na środowisko. Ogólny charakter zapisów projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 był główną przyczyną trudności w wykonaniu prognozy. Sporządzenie jej w sposób prawidłowy i rzetelny wymaga w wielu przypadkach precyzyjnych informacji, które zawarte będą w uzupełnieniu do RPOWP. Długi okres programowania, jaki obejmuje RPOWP również nie sprzyja przewidzeniu skutków oddziaływania Programu na środowisko. Rzeczywiste oddziaływanie realizacji RPOWP na środowisko i zdrowie ludzi, zależeć będzie od rodzaju i ilości zrealizowanych w terenie projektów.

W części p.t. *Metodyka oceny* autorzy opracowania przedstawili plan postępowania, założenia i zasady, którymi kierowali się przy tworzeniu Prognozy.

W rozdziale zamykającym dokument opisany został proces konsultacji projektu Regionalnego Programu Operacyjnego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Zestawienie uwag zgłoszonych do Prognozy zostało zamieszczone w odpowiednim załączniku.

Zasadniczym wnioskiem płynącym z przygotowanego dokumentu prognozy jest konkluzja, iż priorytety i działania zaplanowane w RPOWP na lata 2007-2013, pomimo szerokiego i zróżnicowanego wpływu, nie doprowadzą do znaczącego oddziaływania na środowisko naturalne i zdrowie ludności.

X. KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 – 2013

Wprowadzenie

„Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” jest instrumentem polityki regionalnej realizującym strategiczne cele i priorytety „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020”. Dokument jednocześnie realizuje założenia „Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013”, które integrują główne priorytety Strategicznych Wytycznych Wspólnoty (SWW) z priorytetami polskimi.

„Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” wskazuje i definiuje najbardziej istotne zagadnienia rozwoju gospodarczo – społecznego województwa podlaskiego. Przedstawia główne potrzeby województwa i kierunki ich realizacji.

Ewaluacja dokumentu

Prace nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego rozpoczęły się w 2005 roku.

W czerwcu 2005r. Zarząd Województwa Podlaskiego zaakceptował „Wstępny zarys Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013”. Wskazane w nim zostały cele i priorytety rozwoju, jakie województwo podlaskie będzie realizowało w nadchodzącym okresie programowania.

W październiku 2005r. przygotowany został „Wstępny projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013”.

17 maja 2006 roku odbyło się spotkanie dwustronne, na którym szczegółowo omówiony został projekt dokumentu, a uwagi, podczas niego zgłoszone, zostały uwzględnione.

W czerwcu 2006 roku Zarządowi Województwa Podlaskiego został przedstawiony „Wstępny projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” celem akceptacji.

W wyniku napływających nowych wytycznych i nowych dokumentów programowych na szczeblu ministerialnym struktura układu RPO ulegała ciągłym zmianom.

W związku z zapisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska projekt RPO został poddany ocenie oddziaływania na środowisko i wykonana została „Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013”.

We wrześniu 2006r Zarząd Województwa Podlaskiego zaakceptował „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” wraz z „Prognozą oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” i „Planem inwestycyjnym” zawierającym wykaz kluczowych projektów, których realizacja ma istotny wpływ na osiąganie celów określonych na poziomie programu operacyjnego (zgodnie z procedurami przygotowania programów operacyjnych).

W październiku 2006 roku zaakceptowana została kolejna wersja Projektu RPOWP 2007-2013, która została przesłana do Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w celu

przeprowadzenia konsultacji i uzgodnień międzyresortowych – zgodnie z uchwałą nr 49 Rady Ministrów z dnia 19 marca 2002r. Regulamin Pracy Rady Ministrów.

W listopadzie pod obrady Zarządu Województwa Podlaskiego przedłożono wersję projektu RPO uwzględniającą nadesłane przez Ministerstwa uwagi. W tym kształcie została ona przekazana Komitetowi Rady Ministrów, a następnie Radzie Ministrów.

Witryna internetowa

Wraz z rozpoczęciem prac na Regionalnym Programem Operacyjnym uruchomiona została strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego (www.wrotapodlasia.pl/pl/gospodarka/polityka_regionalna), na której publikowane były bieżące informacje o Programie, o stanie prac, podejmowanych działaniach oraz organizowanych spotkaniach i konferencjach.

Pierwsze ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji projektu RPOWP zostało zamieszczone już w listopadzie 2005 roku. W ciągu kilku miesięcy, nadesłanych zostało bardzo dużo propozycji zmian od przedstawicieli środowisk samorządowych i ich jednostek organizacyjnych, pracodawców, instytucji kultury i nauki, organizacji ekologicznych, przedsiębiorców i ich związków, stowarzyszeń, szkół wyższych, kościołów i związków wyznaniowych, parków narodowych, instytucji otoczenia biznesu i organizacji wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, banków, spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych.

Informacja w prasie

Zarząd Województwa Podlaskiego 5 czerwca 2006r. za pośrednictwem ogłoszenia w prasie lokalnej rozpoczął prace nad planem inwestycyjnym, zapraszając potencjalnych beneficjentów do zgłaszania projektów.

Zarząd Województwa zapewniając możliwość udziału społeczeństwa w procesie konsultacji poprzedzającym przejęcie dokumentów programowych, 26 lipca 2006r. na łamach prasy lokalnej opublikował ogłoszenie, iż na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego zamieszczony został projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko (uwagi drogą pocztową oraz w formie elektronicznej w postaci tabeli zamieszczonej na stronach zbierane były do dnia 31 sierpnia).

Konsultacje

Zgodnie z Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2005 roku w sprawie trybu i terminów konsultacji, współdziałania i współpracy przy opracowywaniu Narodowego Planu Rozwoju, programów operacyjnych i strategii wykorzystania Funduszu Spójności, Projekt „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” poddany został konsultacjom.

Jednym z pierwszych etapów konsultacji były tzw. konsultacje wewnętrzne, które odbyły się w marcu 2006 roku. Brali w nich udział Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, których uwagi merytoryczne zostały uwzględnione.

Odbyły się liczne spotkania i konferencje organizowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w celu przekazania samorządom informacji dotyczących zakresu rzeczowego i układu Programu.

Poza tym Program konsultowany był w czasie organizowanych konferencji regionalnych, w których udział wzięli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, partnerów społecznych i gospodarczych oraz innych instytucji istotnych z punktu widzenia rozwoju regionu.

Spotkania konsultacyjne

Jedną z pierwszych konferencji w 2006 roku, na której konsultowany był „Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013” było spotkanie w Jachrance w dniach 26-27 stycznia dla przedstawicieli Krajowego Systemu Usług dla MSP. Spotkanie miało przybliżyć i zweryfikować zapisane w RPO schematy wsparcia dla ośrodków KSU i innych organizacji wspierających przedsiębiorczość w regionach.

Zawarte w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013 zapisy dotyczące ochrony środowiska zostały skonsultowane w ramach konferencji, która odbyła się w ośrodku szkoleniowym Ministerstwa Środowiska w Dębie pod Warszawą w dniach 2-3 marca 2006 roku. Tematem przewodnim konferencji było ustalenie linii demarkacyjnej pomiędzy PO Infrastruktura i Środowisko a RPO.

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, kraj nasz zobowiązany jest do stosowania regulacji wspólnotowych dotyczących udzielania pomocy ze środków publicznych. Liczne dokumenty w postaci wytycznych i not Komisji Europejskiej odnoszące się do pomocy publicznej dotyczą również Regionalnego Programu Operacyjnego. Skomplikowane procedury udzielania pomocy publicznej były tematem spotkania w Konstancinie w dniach 13-14 kwietnia 2006 r.

W dniach 26 – 27 kwietnia br. w Ośrodku Szkoleniowym Lasów Państwowych w Malinówce odbyła się narada specjalistów ds. Integracji z Unią Europejską z regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. Jednym z tematów konferencji była prezentacja projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013.

W dniach 9-10 maja br. w Ptasiej Osadzie nad Narwią odbyły się regionalne warsztaty „Lokalne inicjatywy na rzecz ochrony środowiska. Partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju” zorganizowane przez Dolnośląską Fundację Ekorozwoju, Instytut Ekonomii Środowiska i WWF (World Wide Found for Nature). Warsztaty te przeznaczone były dla przedstawicieli samorządów gminnych oraz partnerów pragnących wziąć aktywny udział w realizacji lokalnych inicjatyw proekologicznych i kształtowaniu ekologicznego wizerunku gminy.

22 maja 2006 roku odbyły się w Białymstoku konsultacje społeczne projektu Narodowej Strategii Spójności oraz projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013. W spotkaniu wzięło udział szerokie grono przedstawicieli różnych środowisk. W tym reprezentanci samorządów, związków zawodowych regionalnej administracji państwowej, instytucji rozwoju regionalnego a także posłowie, senatorowie, przedsiębiorcy, pracodawcy oraz przedstawiciele świata kościołów, świata nauki, kultury i młodzieży.

Od czerwca do września 2006 roku odbywały się w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego spotkania robocze dotyczące ustalenia wskaźników monitoringu i ewaluacji, będące miarą

celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych produktu i rezultatu do RPO.

Konsultacje regionalne

Istotnym wpływ na kształt RPO województwa podlaskiego miały konferencje dotyczące regionalnych konsultacji Programu, organizatorem których był Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego. Prezentowane były główne założenia, cele i priorytety Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013. Spotkania były okazją do bezpośredniego skonfrontowania oczekiwań lokalnych środowisk z treścią RPO. Wzięły w nich udział wszystkie środowiska zaangażowane w proces rozwoju województwa: przedstawiciele samorządów terytorialnych i ich organizacji, samorządy gospodarcze, instytucje rozwoju regionalnego, organizacje przedsiębiorców i pracodawców, przedstawiciele firm, związki zawodowe, przedstawiciele organizacji pozarządowych, posłowie i senatorowie. Na konferencjach wraz z RPOWP 2007-2013 prezentowana i konsultowana była również „Prognoza oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013”. Na spotkaniach rozpowszechniano materiały informacyjne dotyczące RPOWP 2007-2013 w formie drukowanej oraz elektronicznej.

- Pierwsza konferencja regionalna odbyła się w Suwałkach - 4 lipca 2006 roku
- Kolejna konferencja regionalna odbyła się w Łomży - 24 sierpnia 2006 r.
- Ostatnia z konferencji odbyła się w Białymstoku - 31 sierpnia 2006 roku.

Konsultacje powiatowe

Od września do listopada 2006 roku miały miejsce konsultacje powiatowe, w których udział wzięli przedstawiciele gmin, powiatów i ich jednostek organizacyjnych, miejscowe przedsiębiorstwa, stowarzyszenia, agencje oraz organizacje pozarządowe. Konsultacje odbywały się pod patronatem Marszałka Województwa Podlaskiego a zorganizowane zostały przez Białostocką Fundację Kształcenia Kadr. Spotkania miały na celu przybliżenie treści RPOWP 2007-2013 oraz zebranie uwag samorządu lokalnego.

Tabela nr 47. Zestawienie przeprowadzonych konsultacji powiatowych w województwie podlaskim

Harmonogram seminariów powiatowych projektu SAMORZĄD W UNII EUROPEJSKIEJ		
Lp.	Powiat	Termin i miejsce seminarium
1.	Sejny	26 września 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Sejnach ul. Piłsudskiego 34, 16-500 Sejny
2.	Grajewo	27 września 2006 r. sala w Zespole Szkół w Wojewodzinie Wojewodzin 52, 19-200 Grajewo
3.	Zambrów	28 września 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Zambrowie ul. Fabryczna 3, 18 – 300 Zambrów

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

4.	Łomża	2 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Łomży ul. Szosa Zambrowska 1/27 , 18-400 Łomża
5.	Kolno	4 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Kolnie ul. Wojska Polskiego 20, 18-500 Kolno
6.	Hajnówka	11 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Hajnówce ul. A Zina 1, 17-200 Hajnówka
7.	Siemiatycze	16 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Siemiatyczach ul. Legionów Piłsudskiego 3, 17-300 Siemiatycze
8.	Białystok	18 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Białymstoku ul. Borsucza 2, 15-569 Białystok
9.	Suwałki	19 października 2006 r. sala konferencyjna Restauracji „Karczma Polska” ul. Kościuszki 101 a, 16-400 Suwałki
10.	Augustów	21 października 2006 r. sala konferencyjna Oficerskiego Yacht Clubu „Pacyfik” ul. Sportowa 1, 16-300 Augustów
11.	Wysokie Mazowieckie	23 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Wysokiem Mazowieckiem ul. Ludowa 15 a, 18-200 Wysokie Mazowieckie
12.	Sokółka	26 października 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Sokółce ul. Piłsudskiego 8, 16 – 100 Sokółka
13.	Bielsk Podlaski	03 listopada 2006 r. świetlica Bursy Szkolnej ul. Mickiewicza 122, 17-100 Bielsk Podlaski
14.	Mońki	06 listopada 2006 r. siedziba Starostwa Powiatowego w Mońkach ul. Słowackiego 5a, 19-100 Mońki

Duży wpływ na kształt RPO województwa podlaskiego miały organizowane spotkania informacyjne i zgłaszane uwagi do Programu w ramach szeroko zakrojonych konsultacji regionalnych oraz konsultacji międzyresortowych.

Ponadto, zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska dokumenty dotyczące rozwoju regionu oraz różnych dziedzin gospodarki wraz z prognozą oddziaływania na środowisko podlegają dodatkowo opiniowaniu przez właściwe organy. Wymagane opinie wraz z uwagami do projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 (wersja z 27 października 2006 r.) oraz projektu „Prognozy oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013” zgłoszone zostały przez Wojewodę Podlaskiego oraz Państwowego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku i uwzględnione w pracach nad projektem dokumentu.

O ostatecznej formie zapisów decyduje Komisja Europejska, na której spoczywa obowiązek dokonania oceny projektu programu.

WYKAZ POJĘĆ UŻYTYCH W PROGRAMIE

Analiza SWOT (SWOT analysis)	Metoda pozwalająca przeanalizować atuty i słabości regionu/przedsiębiorcy/sektora/gospodarki wobec szans i zagrożeń stwarzanych przez otoczenie. Skrót SWOT pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: strenghts (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities(szanse), threats (zagrożenia).
Audyt	Ogół działań, poprzez które uzyskuje się niezależną ocenę funkcjonowania instytucji, legalności, gospodarności, celowości, rzetelności. Audyt jest zazwyczaj wykonywany przez odrębną komórkę, podporządkowaną bezpośrednio kierownikowi instytucji (audyt wewnętrzny) lub przez podmiot zewnętrzny (audyt zewnętrzny).
Beneficjent (Beneficiary)	Zgodnie z Ustawą z dnia 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju beneficjentem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu.
Działanie (Measure)	Instrument pomocy wdrażający priorytet operacyjny w ramach programu operacyjnego, o odrębnym przeznaczeniu i zasadach realizacji; grupa projektów realizujących ten sam cel w ramach priorytetu programu operacyjnego.
Efektywność (wykorzystania środków) (Efficiency)	Kryterium ewaluacyjne służące porównywaniu wielkości nakładów na rzecz realizacji programu (np. finansowych, administracyjnych, ludzkich) z rzeczywistymi osiągnięciami.
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego EFRR (European Regional Development Fund ERDF)	Fundusz wchodzący w skład Funduszy strukturalnych, którego zadaniem jest zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii Europejskiej. Współfinansuje on realizację Celów 1 i 2 polityki strukturalnej Unii Europejskiej. W szczególności fundusz ten udziela wsparcia inwestycjom produkcyjnym, rozwojowi infrastruktury,

lokalnym inicjatywom rozwojowym oraz małym i średnim przedsiębiorstwom (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 lipca 2004 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego).

Europejski Fundusz Społeczny – EFS
(European Social Fund – ESF)

Jeden z funduszy strukturalnych, który służy osiągnięciu spójności gospodarczej i społecznej oraz wysokiego poziomu zatrudnienia w Unii Europejskiej poprzez finansowanie działań w ramach: aktywnej polityki rynku pracy, przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, kształcenia ustawicznego, adaptacyjności i rozwój przedsiębiorczości, wyrównywania szans kobiet na rynku pracy.

Ewaluacja
(Evaluation)

Ocena/oszacowanie jakości (stopnia) realizacji programu (tzn. jego faktycznych rezultatów) w stosunku do wcześniejszych założeń (tzn. oczekiwanych efektów). W przeciwieństwie do monitorowania lub kontroli ewaluacja odnosi się do efektów długoterminowych (oddziaływania). Zasadniczym celem ewaluacji jest stałe ulepszanie skuteczności i efektywności programów realizowanych przez władze publiczne. Przeprowadzana jest w celu osiągnięcia pozytywnych efektów społecznych i gospodarczych związanych bezpośrednio z danym programem oraz zwiększania przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne. Ewaluacja jest wykonywana jako: ewaluacja wstępna (ex-ante), ewaluacja w połowie okresu realizacji (mid-term) oraz ewaluacja końcowa (ex-post).

Finansowy wkład Wspólnoty
(Community financial contribution)

Wielkość środków asygnowana przez Komisję Europejską w ramach pomocy finansowej, stanowiąca określoną proporcję kosztów kwalifikowanych programu operacyjnego lub projektu.

Fundusze przedakcesyjne
(Pre-accession Funds)

Środki bezzwrotnej pomocy finansowej udzielanej przez Unię Europejską krajom kandydującym. Ich najważniejszym zadaniem było przygotowanie tych krajów do członkostwa w UE oraz pomoc w wyrównaniu różnic gospodarczych. Do instrumentów funkcjonujących w ramach tych funduszy zaliczone zostały: PHARE, ISPA, SAPARD.

Fundusze strukturalne

Zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów

(Structural Funds)	członkowskich UE drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne w okresie programowania 2007-2013 składają się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFOR) i Europejski Fundusz Społeczny (EFS).
Gospodarka oparta na wiedzy (knowledge-based economy)	Gospodarka, która cechuje się szybkim rozwojem dziedzin związanych z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, głównie gałęzi przemysłu zaliczanych do tzw. wysokiej techniki, a także technik i usług społeczeństwa informacyjnego.
Innowacyjność (Innovation)	Zdolność przedsiębiorstw do tworzenia i wdrażania innowacji oraz faktyczna umiejętność wprowadzania nowych i zmodernizowanych wyrobów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych lub organizacyjno-technicznych.
Instytucja Koordynująca RPO (Coordinating Authority)	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego poprzez wyznaczoną do tego celu komórkę w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego.
Instytucja Zarządzająca RPO (Managing Authority)	Zarząd danego województwa odpowiedzialny za przygotowanie i nadzorowanie realizacji regionalnego programu operacyjnego.
Instytucja Pośrednicząca w zarządzaniu (Intermediate body)	Jednostka publiczna lub prywatna, na którą instytucja zarządzająca deleguje część uprawnień.
Kategorie interwencji funduszy strukturalnych (Categories (fields) of intervention)	Obszary/zagadnienia tematyczne objęte pomocą na zasadach obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej. Dziedzina interwencji funduszy strukturalnych pomocna przy identyfikacji, badaniu i monitorowaniu działań. Kategorie interwencji są wykorzystywane do wykonywania rocznych sprawozdań dotyczących funduszy strukturalnych i ich obciążenia w celu ułatwienia przekazu informacji dotyczących różnych polityk. Do głównych obszarów interwencji zaliczono: rolnictwo, leśnictwo, promowanie dostosowania i rozwoju obszarów rolniczych, rybołówstwo, pomoc dla dużych przedsiębiorstw, pomoc dla średnich i małych przedsiębiorstw, turystykę, infrastrukturę transportową, infrastrukturę telekomunikacyjną i społeczeństwo informacyjne, infrastruktury energetyczne, infrastrukturę środowiskową, planowanie

przestrzenne i odbudowę, infrastrukturę społeczną i ochronę zdrowia publicznego.

Komisja Europejska
(European Commission)

Organ reprezentujący UE, wyposażony w prawo inicjatywy ustawodawczej oraz uprawnienia do koordynacji działań wspólnotowych, kontroli stosowania prawa wspólnotowego oraz traktatów przyjętych przez Wspólnotę. Składa się z 25 komisarzy, wybranych na 5 lat. W powszechnym rozumieniu obejmuje nie tylko ten organ kolektywny, ale także obsługującą ich (realizującą powierzone im zadania) aparaturę biurokratyczną.

Komitety Monitorujące
(Monitoring Committee)

Podmiot powoływany dla każdego programu operacyjnego przez państwo członkowskie w porozumieniu z instytucją zarządzającą; jego zadaniem jest m.in. zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, akceptowanie uszczegółowienia programu, okresowe badanie postępu w zakresie osiągnięcia szczegółowych celów określonych w programie i uzupełnieniu programu. W skład komitetu monitorującego program wchodzi przedstawiciele strony rządowej, strony samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Konkurencyjność regionu
(Region Competitiveness)

Zespół cech decydujących o atrakcyjności regionu z punktu widzenia lokowania inwestycji lub jako miejsca zamieszkania: także wyraz przewagi technologicznej lub niższych cen produktów i usług wytwarzanych w regionie, w porównaniu z innymi regionami.

Kontrakt wojewódzki

Umowa zawarta pomiędzy Radą Ministrów a samorządem województwa, określa zakres i tryb oraz warunki realizacji działań wynikających z programów operacyjnych.

Kontrola finansowa
(Financial control)

Mechanizmy i środki zapewniające prawidłowe funkcjonowanie procesu gromadzenia i dysponowania środkami publicznymi i dysponowania mieniem.

Konwergencja

Proces zmniejszania różnicowań pomiędzy krajami Unii Europejskiej oraz upodobnienie struktur społeczno-gospodarczych.

Koszty kwalifikowalne (Eligible costs)	Koszty, które kwalifikują się do refundacji ze środków funduszy unijnych.
Koszty ogółem (Total cost)	Łączny koszt planowanych działań lub operacji, obejmujący zarówno koszty kwalifikowalne jak i niekwalifikowalne.
Kwalifikowalność projektów	Projekt jest kwalifikowalny, czyli może zostać zatwierdzony do współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych, jeśli jest zgodny z wymogami danego funduszu i z politykami wspólnotowymi oraz jest spójny z zatwierdzonym programem operacyjnym i spełnia szczegółowe kryteria określone dla danego działania w uszczegółowieniu programu operacyjnego.
Kwalifikowalność wydatków (Eligibility of expenditure)	Wydatek jest kwalifikowalny, jeżeli został poniesiony w ramach zatwierdzonego projektu realizowanego z udziałem funduszy strukturalnych i spełnia warunki szczegółowe określone w Rozporządzeniu Komisji nr 448/2004. O kwalifikowalności wydatków decydują kolejno przepisy wspólnotowe, przepisy zawarte w uzupełnieniach programów operacyjnych oraz ewentualnie dodatkowo inne przepisy stanowione przez instytucję zarządzającą.
Monitorowanie (Monitoring)	Systematyczna obserwacja wyselekcjonowanych wskaźników obrazujących dynamikę i strukturę zjawisk objętych celami projektów, programów operacyjnych, strategii wykorzystania Funduszu Spójności i Narodowego Planu Rozwoju oraz Podstaw Wsparcia Wspólnoty, mająca na celu zapewnienie informacji zwrotnych na temat zgodności przebiegu realizacji tych dokumentów z ich harmonogramem.
Monitorowanie finansowe (Financial monitoring)	Monitorowanie zarządzania środkami z funduszy strukturalnych przyznanymi na realizację programów operacyjnych i projektów jest podstawą oceny sprawności ich wydatkowania.
Monitorowanie rzeczowe (Physical monitoring)	Monitorowanie postępu realizacji programów operacyjnych i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych.
Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007- 2013	Dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy

(Narodowa Strategia Spójności)	unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–13.
Nieprawidłowości (Irregularities)	Wszelkie rozbieżności w stosunku do uzgodnionego przez instytucję zarządzającą, instytucję wdrażającą oraz beneficjenta końcowego sposobu wydatkowania środków w ramach programów operacyjnych lub projektów.
Ocena oddziaływania na środowisko OOS (Environmental Impact Assessment EIA)	Badanie polegające na określeniu, opisie i ocenie bezpośrednich i pośrednich skutków danego przedsięwzięcia dla: człowieka oraz komponentów środowiska przyrodniczego (fauny, flory, wód, gleb, powietrza, klimatu, krajobrazu), oddziaływania między tymi elementami; dóbr materialnych i dziedzictwa kultury; ocena wpływu środowiska powinna być dokonana zgodnie z prawem polskim i odpowiednimi dyrektywami UE dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego.
Oddziaływanie (Impact)	Konsekwencje dla bezpośrednich adresatów po zakończeniu ich udziału w projekcie lub po ukończeniu danej inwestycji, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali lub stracili w wyniku realizacji projektu.
Przedsięwzięcie (Operation)	Projekt lub grupa projektów wybranych przez instytucję zarządzającą danym programem operacyjnym lub na jej odpowiedzialność, zgodnie z kryteriami ustanowionymi przez komitet monitorujący, i realizowanych przez jednego lub więcej beneficjentów, które umożliwiają osiągnięcie celów priorytetu związanego z danymi projektami.
Pomoc publiczna (State aid)	Pomoc spełniająca przesłanki z art. 87 Traktatu WE, tj. wsparcie udzielane przez państwo (organy administracji centralnej, regionalnej lub lokalnej) lub ze środków publicznych podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą, mające charakter selektywny (dot. wskazanych podmiotów albo produkcji określonych towarów), które narusza lub grozi naruszeniem konkurencji i ma wpływ na wymianę handlową między państwami członkowskimi UE.

Obszary wiejskie	Tereny położone poza granicami administracyjnymi miast; miasta do 20 tys. mieszkańców
Oś priorytetowa/Priorytet (Priority Axis)	Jeden z priorytetów strategii ujętej w programie operacyjnym, rozumianym jako grupa działań wzajemnie powiązanych, realizujących mierzalne cele szczegółowe.
Produkt (product)	W rozumieniu polityki spójności Unii Europejskiej wynik realizacji projektu.
Produkt Narodowy Brutto (PKB) (Gross National Product)	Syntetyczny miernik poziomu społeczno-gospodarczego kraju, przeliczony na mieszkańca stanowi wskaźnik stosowany w polityce spójności UE jako kryterium przyznania środków Funduszu Spójności.
Program operacyjny (Operational programme)	Dokument realizowany w ramach polityki strukturalnej państwa, przyjęty przez Radę Ministrów i Komisję Europejską, służący wdrażaniu Podstaw Wsparcia Wspólnoty, składający się z zestawienia priorytetów oraz wieloletnich działań, które mogą być wdrażane poprzez jeden lub kilka funduszy strukturalnych, jeden lub kilka innych dostępnych instrumentów finansowych oraz Europejski Bank Inwestycyjny.
Publiczne środki krajowe	Środki finansowe pochodzące z budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych, środki budżetów jednostek samorządu terytorialnego, środki innych jednostek sektora finansów publicznych, a także inne środki jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych.
Publiczne środki wspólnotowe	Środki finansowe pochodzące z budżetu Wspólnoty Europejskiej, a w szczególności z funduszy strukturalnych, o których mowa w przepisach Unii Europejskiej w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego, w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz zmieniających i uchylających niektóre rozporządzenia, rozporządzeniu w sprawie Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa oraz rozporządzeniu ustanawiającym Fundusz Spójności, ujęte w załączniku do ustawy budżetowej, służące realizacji Narodowego Planu

Rozwoju.

Raportowanie/Sprawozdawczość (Reporting)	Sprawozdanie, przygotowywane przez instytucję zarządzającą, z postępu z wdrażania programu lub projektów współfinansowanych z publicznych środków wspólnotowych.
Rezultaty (Results)	Bezpośrednie i natychmiastowe efekty zrealizowanego programu operacyjnego lub projektu. Rezultaty dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia programu lub projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.
Strategia Lizbońska (The Lisbon Strategy)	Program społeczno-gospodarczy Unii Europejskiej, który ma na celu stworzenie do 2010 r. na terytorium Europy najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki na świecie, opartej na wiedzy, zdolnej do długotrwałego rozwoju, tworzącej większą liczbę lepszych miejsc pracy oraz charakteryzującej się większą spójnością społeczną. Uchwalona została w 2000 roku podczas szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie.
Studium wykonalności (Feasibility study)	Studium przeprowadzone w fazie formułowania projektu, weryfikujące, czy dany projekt ma dobre podstawy do realizacji i czy odpowiada potrzebom przewidywanych beneficjentów. Studium powinno stanowić plan projektu. Muszą w nim zostać określone i krytycznie przeanalizowane wszystkie szczegóły operacyjne jego wdrażania, a więc uwarunkowania handlowe, techniczne, finansowe, ekonomiczne, instytucjonalne, społeczno-kulturowe oraz związane ze środowiskiem naturalnym. Studium wykonalności pozwala na określenie rentowności finansowej i ekonomicznej, a w rezultacie tworzy jasne uzasadnienie celu realizacji projektu.
Subsydiarność (Subsidiary)	Jedna z podstawowych zasad ustrojowych Unii Europejskiej. Oznacza, że na szczeblu wspólnotowym powinny być podejmowane tylko te działania, które zapewniają większą skuteczność i efektywność, niż w przypadku gdyby prowadzenie stosownych akcji pozostawić w wyłącznej kompetencji rządów poszczególnych państw członkowskich.
System Informatyczny	Narzędzie informatyczne umożliwiające zarządzanie,

Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności (SIMIK)	monitorowanie, kontrolę i ocenę programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych, które zostało utworzone zgodnie z wymogiem wymiany danych i informacji nt. funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.
Indykatywny plan finansowy (Indicative financial plan)	Rodzaj planu finansowego, wyszczególniającego dla każdego priorytetu i roku finansowy wkład każdego Funduszu w dane działania lub operacje. Plan ten tworzy się na etapie przygotowywania dokumentów programowych.
Uszczegółowienie programu (Programme complement)	Dokument odrębny dla każdego programu operacyjnego, wdrażający strategię i priorytety pomocy, zawierający także szczegółowe elementy na poziomie działań wdrażających poszczególne priorytety programu operacyjnego.
Wdrażanie/Realizacja (Implementation)	Urzeczywistnienie projektu programu. Etap wdrażania następuje po etapie programowania.
Wspólna Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS)	Ustanowiona Rozporządzeniem (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. – zastąpiła dotychczas stosowaną Nomenklaturę Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), doraźnie ustalaną przez Urząd Statystyczny Wspólnoty Europejskiej we współpracy z krajowymi urzędami statystycznymi. Opracowana w oparciu o istniejące podziały administracyjne i kryterium ludnościowe. Klasyfikacja ma na celu zapewnienie zbierania, opracowywania i udostępniania na obszarze WE porównywalnych danych dla określonych statystyk regionalnych. Klasyfikacja NUTS jest hierarchiczna – dzieli każde państwo członkowskie na jednostki terytorialne poziomu NUTS 1, z których każdy dzieli się na jednostki terytorialne poziomu NUTS 2, a te z kolei dzielą się na jednostki terytorialne poziomu NUTS 3. W Polsce odpowiednikiem klasyfikacji NUTS jest Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych, utworzona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2000 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) (Dz.U. Nr 58, poz. 685, z późn. zm.). Dzieli ona kraj na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na następujących poziomach: NTS 1 – regiony; NTS 2 – województwa; NTS 3 – podregiony; NTS 4 – powiaty i miasta

na prawach powiatu; NTS 5 – gminy.

Współfinansowanie ze źródeł krajowych
(National co-financing)

Wkład środków krajowych do programów lub projektów realizowanych przy udziale środków UE.

Zasada cross-financing
(cross-financing rule)

Zasada mająca na celu ułatwienie wdrażania jednofunduszowych programów operacyjnych, polegająca na finansowaniu działań, które należą do obszaru interwencji innego funduszu strukturalnego. Zasada ta jest stosowana jedynie do działań, które są niezbędne zarówno dla pomyślnej realizacji projektu lub grupy projektów, jak i bezpośrednio powiązane z projektem lub grupą projektów. Udział środków możliwych do objęcia zasadą jest ograniczony do 10% na poziomie priorytetu.

Zrównoważony rozwój
(Sustainable Development)

(tłumaczony także jako trwały); taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W PROGRAMIE

AGC	Umowa Europejska o Głównych Sieciach Kolejowych
AGTC	Umowa Europejska o Ważniejszych Międzynarodowych Liniach Tranzytu Kombinowanego i Obiektach Towarzyszących
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BIZ	Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne
B+R	Sektor Badań i Rozwoju
CKP / CKU	Centrum Kształcenia Praktycznego / Centrum Kształcenia Ustawicznego
CPMR	Konferencja Peryferyjnych Morskich Regionów Europy
DPR	Departament Koordynacji Programów Regionalnych
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFRR	Europejska Fundacja Rozwoju Regionalnego
ERDF	European Regional Development Found
FDI	Fundusz Dotacji Inwestycyjnych
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Technologia Informacyjna i Komunikacyjna
IK	Instytucja Koordynująca
IP	Instytucja Pośrednicząca
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
IW	Instytucja Wdrażająca
IW	Inicjatywa Wspólnotowa o Współpracy Przygranicznej
INTERREG	
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
KOP	Komisja Oceniająca Projekty
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
MOP	Miejsce Obsługi Podróżnych
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NSRO	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013
NTS	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych

NUTS	Nomenclature of Teritorial Units Statistics
PAIHIZ	Państwowa Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych
PIAP	Publiczne Punkty Dostępu do Internetu
PHARE	PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza
SSG	
PLN	Międzynarodowe Oznaczenie Polski Złoty
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKP	Polskie Koleje Państwowe
PKP PLK	Polskie Koleje Państwowe Polskie Linie Kolejowe
PO	Program Operacyjny
PRI	Plan Rozwoju Instytucjonalnego
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PT	Pomoc Techniczna
RLM	Odpowiednia Liczba Mieszkańców
PAOW	Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich
RPOWP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SSSE	Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.
SWW	Strategiczne wytyczne Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007-2013
UE	Unia Europejska
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006
ZPP	Zielone Płuca Polski

ZAŁĄCZNIKI

Na obecnym etapie prac nad RPO Województwa Podlaskiego nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

WSKAŹNIKI KONTEKSTOWE

Lp.	Zmierzany wskaźnik	Jednostka	Wartość	Okres	Skala	Źródło	Uwagi
SPOŁECZEŃSTWO							
1.	Ludność w województwie podlaskim – ogółem, w tym miasta wieś	tys.	1199,7 709,9 489,7	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej VII
2.	Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały - saldo ogółem w tym w miastach na wsi - saldo migracji zewnętrznej	osoby	-1838 -1367 -471 -103	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej VII
3.	Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem=100) - średnie i policealne - zasadnicze zawodowe - wyższe w tym na wsi	%	32,1 18,9 9,5 3,7	20.V. 2002	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej VII
4.	Liczba absolwentów szkół wyższych (państwowych i niepaństwowych łącznie z cudzoziemcami)	osoby	10 366	2004/2005		GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej VII
5.	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty w tym z dostępem do Internetu	w % ogółu gospodarstw domowych	30,59 19,66	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej IV
6.	Szkoły dla dzieci, młodzieży i dorosłych wyposażone w komputery Udział szkół wyposażonych w komputery według poziomu kształcenia: - szkoły podstawowe - gimnazja - szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne, - policealne	w % danej grupy szkół	822 93,6 79,8 32,7 22,6	2005/2006	NTS 2, miasto/wieś	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej IV
RYNEK PRACY. BEZROBOCIE							
1.	Ludność aktywna zawodowo				NTS 2,	GUS	kontekst dla wskaźników Osi

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Lp.	Zmienna/Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość wskaźnika	Scenariusz roku	Przebieg rozwoju (NTS)	Zródło	Uwagi
	ogółem w tym pracujący w tym wieku produkcyjnym w tym do 25lat 25-55 lat 55 i więcej lat w tym: - kobiety - mężczyźni	tys.	499 422 395 38 330 54 227 272	IV kwartał 2005r.	miasto/wieś		Priorytetowej I
2.	Pracujący ogółem w tym: rok poprzedni=100 w sektorze prywatnym w MSP	osoby (%) osoby	387 933 99,8% 294 751 121 087	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
3.	Wskaźnik zatrudnienia według BAEL: Ogółem Z ogółem w wieku: 15-24 25-34 35-44 45-54 55 lat i więcej Mężczyźni Kobiety	%	46,6 22,1 69,9 79,5 70,0 19,2 55,1 38,9	IV kwartał 2005	NTS 2, miasto/wieś	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
4.	Liczba osób pracujących w rolnictwie	osoby	136 906	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
5.	Stopa bezrobocia: wg BAEL - w tym kobiety Rejestrowanego - w tym kobiety	%	15,6 19,4 15,6	IV kwartał 2005	NTS 2; miasto/wieś	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
GOSPODARKA							
1.	Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca	zł	18 056	2004	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
2.	Wzrost PKB (w cenach bieżących) rok poprzedni=100	%	107,7	2004	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
3.	Wartość dodana brutto na 1 pracującego wg rodzajów działalności: ogółem -rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo;	zł	49750 17755	2004	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

№	Zmierzana wielkość	Jednostka	Wartość	Stan w 2005 r.	Przekład	Źródło	Uwagi
	rybactwo -przemysł w tym przetwórstwo przemysłowe -budownictwo - usługi rynkowe - usługi nierynkowe		54984 53064 73383 78358 55096				
4.	Pracujący w gospodarce narodowej według rodzajów działalności (województwo=100) ogółem -rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo -przemysł w tym przetwórstwo przemysłowe -budownictwo - usługi rynkowe - usługi nierynkowe	%	100,0 36,0 15,1 13,7 3,4 27,1 18,5	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
5.	Pracujący w gospodarce narodowej według rodzajów działalności (rok poprzedni=100) ogółem -rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo -przemysł w tym przetwórstwo przemysłowe -budownictwo - usługi rynkowe - usługi nierynkowe	%	99,8 100,0 95,9 95,7 101,6 100,4 101,6	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
6.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w tym: Małe (do 9 osób) Średnie (10-49 osób) Duże (50 osób i więcej)	liczby bezwzg.	88915 84898 3240 777	2005	NTS2 Miasto/wieś	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
7.	Nakłady inwestycyjne na środki trwałe na 1 mieszkańca (w gospodarce narodowej) w tym sektora prywatnego	zł	2720 1539	2005	NTS 2	GUS NBP	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Lp.	Znaczenie/Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość wskaźnika	Stan w roku	Źródło danych	Źródło	Uwagi
8.	Nakłady* na działalność badawczo-rozwojową ogółem (ceny bieżące) *Bez amortyzacji środków trwałych	tys. zł	61421,7	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
9.	Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej	osoby	2386	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
10.	Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle* ogółem (ceny bieżące) * Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób	tys. zł	304 543,7	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
11.	Wartość produkcji sprzedanej przedsiębiorstw innowacyjnych* w przemyśle * Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49	tys. zł	8 851 396,6	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
12.	Wartość produkcji sprzedanej wyrobów nowych wprowadzonych na rynek w latach 2003-2005 przedsiębiorstw innowacyjnych* w przemyśle * Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49	tys. zł	856 307,2	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej I
TRANSPORT							
1.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni Stan w dniu 31 XII - wojewódzkie - powiatowe - gminne	km	1243,0 6451,8 2341,1	2005	NTS 2	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej II i VI
2.	Linie kolejowe eksploatowane* Stan w dniu 31 XII *Sieć PKP i innych podmiotów będących zarządcami sieci kolejowej.	km	682	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej II

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Identyfikator	Zmierzana wielkość	Jednostka	Wartość wskaźnika	Stan w roku	Przekazalność (NTS)	Źródło	Uwagi*
3.	Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej Przewozy pasażerów komunikacją miejską* *Przedsiębiorstwa i zakłady komunikacji miejskiej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.	tys osób mln	544 112	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej II
4.	Ofiary śmiertelne wypadków drogowych: -na 100 tys. pojazdów* -na 100 tys. ludności *Zarejestrowanych w starostwach powiatowych.	osoby	39,30 17,60	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej II i VI
ŚRODOWISKO							
1.	Ludność korzystająca z kanalizacji - w tym na wsi Ludność korzystająca z kanalizacji w % ludności ogółem - w tym na wsi	tys. tys. % %	692,9 72,1 57,8 14,7	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
2.	Ludność korzystająca z wodociągów - w tym na wsi Ludność korzystająca z wodociągów w % ludności ogółem - w tym na wsi	tys. tys. % %	1034,2 354,2 86,2 72,3	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
3.	Ludność korzystająca* z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem** - w tym na wsi * Do 2000 r. określona jako ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków; na podstawie szacunków; stan w dniu 31 XII. ** Na podstawie bilansów	% %	61,2 14,2	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
4.	Całkowita emisja zanieczyszczeń	t/rok	2004	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Lp. poz.	Opis wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w 2005 r.	Planowana wartość w 2007 r.	Planowany wskaźnik	Źródło	Opis wskaźnika
	powietrza* - pyłowych - gazowych w tym dwutlenku siarki w tym tlenków azotu** - gazowych (bez CO ²) *Zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. ** W przeliczeniu na dwutlenek azotu.	t/km ² t/rok t/ km ² t/rok t/rok t/rok	0,1 1799787 89,2 5251 3627 12501				wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
5.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane: - na km ² powierzchni - w % ścieków wymagających oczyszczania	dm ³ %	1,9 99,2	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
6.	Odpady wytworzone w ciągu roku - ogółem - poddane odzyskowi	tys. t/rok tys. t/rok	927,9 795,1	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
7.	Odpady komunalne zebrane	t	267990,50	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
8.	Energia pochodząca z odnawialnych źródeł (Moc zainstalowana)	MW	3,36	2005	NTS 2	Agencja Rynku Energii	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
9.	Udział produkcji energii z OZE w produkcji ogółem	%	1,3	2005	NTS 2	Min. Gospodarki, Prezes Urzędu Regulacji Energetyki i/ GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V i VI
10.	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogólnej	%	32	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
11.	Grunty zrekultywowane Grunty zagospodarowane Grunty zdegradowane	ha	58 8 115	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
12.	Emisja CO ₂	tys. ton	1787,3	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej V
TURYSTYKA							
1.	Liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania	szt.	180	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
2.	Miejsca noclegowe	szt.	11 769	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
3.	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	w tys.	806,1 132,0	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013

Przyjęty przez Zarząd Województwa w dniu 30 stycznia 2007 r.

Lp	Zmiana wskaźnika	Jednostka miary	Wartość wskaźnika	Stan w roku	Przekrój terytorialny (NTS)	Źródło	Uwagi*
	-w tym turystom zagranicznym						
4.	Korzystający z noclegów -w tym turyści zagraniczni	osoby	398271 85981	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III
5.	Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	szt.	168	2005	NTS 2	GUS	kontekst dla wskaźników Osi Priorytetowej III